

TIMIȘOARA
citește
REDESCOPERIREA DIVERSITĂȚII

ANAVI ADAM - 98
**NU SUNTEM
DECAT TREPTE**

Două decenii! Ce-o să fie, oare,
cu lumea noastră? Poate, niciun pom
nu va mai da, – sau o să dea în floare?
Cât de adânc străvede cartea-n om?
Volumul ce-ntre degetele fetei
întoarce-și foile, n-am cum să știu
de-o să aline arșițele setei,
sau de-o fi doar un biet smârc cenușiu.

Biblioteci întregi, cu întristare
citește,-n timp ce inima o strânge
că nimenea, să strige, nu-i în stare:
"Nu vremea, poezia n-are sânge!"
Am fost oglinzi: ne-am spart, însă,-n
cutremur;
ajuns-am trepte... Bună dimineata
cui va pași pe noi și,-n alte vremuri,
va povesti, în locul nostru, viața.

(1957; versuri "căzute" la cenzură)

Traducere de
Ildikó Gábos & Șerban Foartă

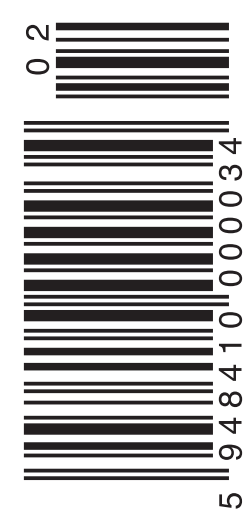
UN SCRIITOR
TIMISOAREAN
CELEBRU:

**MILOS
CRNJANSKI**
16-17

Ilustrația: Tajó – One way ticket

Număr realizat în cadrul proiectului "Timișoara citește. Redescoperirea diversității"

MARIANA SORA
DESPRE MIRARE ȘI SCRIS
4-5
Faptul de a te deștepta în fiecare dimineată și de a vedea strălucirea cerului sau chiar dacă este noapte, să mai vezi ultimul corn de lună care apune, să te trezești la o viață nouă, este un moment liric pentru mine. În general este vorba de acest moment liric, cum l-am denumit, iar acum, la bătrânețe, trebuie să recunosc, este și bucuria de a spune "Uite, Doamne, mai trăiești!". Acest aer de dimineată, împreună cu păsările care se trezesc și care de multe ori vin la balconul meu, fiindcă le mai dau miezuri de pâine, asta este o continuare a glorioasei existențe a universului și o glorioasă afirmare a faptului că totuși mai există.

ANCHETA
ATI SCRIE BIOGRAFIA
UN SCRIITOR
ROMÂN(STRAIN)? DE CE?
6-8
IOAN ARDELEANU
ANCA BAICOIANU
GRATIELA BENGHA
OLIMPIA BERCA
CRISTINA CHEVERESAN
DANA CHETRINESCU
DANA CRACIUN
MIRCEA A. DIACONU
ADINA DINITOIU
EUGEN DORCESCU
LUMINITA MARCU
ION POP
DANA NICOLETA POPESCU
C. ROGOZANU
MIHAELA URSA

CORNEL UNGUREANU
PREFATĂ LA O ISTORIE
SECRETĂ A LITERATURII
ROMÂNE
2
N-o să ni-i închipuim niciodată pe Ienăchiță sau pe Dimitrie Cantemir revendicați cu patriotică mândrie de alte literaturi. Ei fac parte din istoria noastră vie, ca și Spătarul Milescu sau ca Liviu Rebreanu, ca Slavici, Coșbuc, Leonid Dimov sau Radu Pavel Gheo. Dar ei se puteau exprima foarte bine în altă limbă, unii dintre ei au debutat în alte literaturi. Și în alt ev mediu dintr-o Europă cu altfel de granițe.

PREFATĂ LA O ISTORIE SECRETĂ A LITERATURII ROMÂNE

CORNEL UNGUREANU

GALAXIA GUTENBERG ȘI GALAXIA IMAGINILOR. TRANZIȚIA, LA ÎNCEPUTUL MILENIULUI AL TREILEA. În epoca noastră foiletonistică e greu să atragem spre literatură onoratul cititor fără o încercare energică de a-l provoca, de a-i stârni curiozitatea, de a-l răpi, măcar o secundă, telenovelei amoroase sau fotbalistice. Fără un mic efort ca să-l extragem din dulcea conversație cu Gigi Becali și cu magnificii lui care au cucerit sau vor cucerii Europa. De la încercarea de seducție prin farmecul celor care desfășoară parada modei până la confiscarea prin operațiuni mai brutale nu-i decât un pas. Anecdota cu nepotul lui Brejnev care a citit cu suflul gură **Război și pace** doar atunci când colegii i l-au oferit ca publicație samizdat este mai actuală ca oricând.

Cu alte cuvinte, ca să înviorăm (să înviem?) literatura este necesară astăzi o operațiune de transcriere – o așezare a ei în alte vehicule, cele capabile să o transporte din Galaxia Gutenberg în cealaltă galaxie, cea în care s-a instalat, azi, ființa umană. Firește că operațiunea de imbarcare este cum nu se poate mai dificilă. Ea lansează în primul rând o seamă de bănuiele asupra lumii care a fost. Ce nu știm despre lumea care a fost, se întreabă analfabeții, dar și adevărații oameni de cultură. Ce putem recupera și ce trebuie să abandonăm, în acest timp al globalizării?

În primul rând, criteriul selecției este/pare politicul. Apartenența la o mișcare politică importantă atrage simpatia sau antipatiile cititorului. Dar apartenența la o mișcare malignă sau plină de noi înțelesuri azi, ne îndeamnă să citim altfel cele două procese pe care le trăiește/suportă cititorul: cel al europeizării și cel al globalizării. Cu alte cuvinte, istoria literaturii trebuie să-și asigure o alianță, iubite cititorule: geografia literaturii. Ea, geografia literaturii, este CNSAS-ul care păstrează dosarele secrete și care poate da, dacă ea pofteste, certificatele de bună purtare. Iar prin intermediul ei trebuie actualizate datele unei științe relativ recente, **geopolitica**. O știință care abia după 1990 a început să fie luată (iar!) în serios. Dar e vorba de o știință care scoate la lumină o istorie tabuizată a culturii. O istorie care își apără hotarele, așa cum au fost fixate ele după ultima bătălie câștigată. Uneori cu televizorul, dar și (dar mai ales) cu calculatorul.

GEOGRAFIE LITERARĂ ȘI GEOPOLITICĂ. N-o să ni-i închipuim niciodată pe Ienăchiță sau pe Dimitrie Cantemir revendicați cu patriotică mândrie de alte literaturi. Ei fac parte din istoria noastră vie, ca și Spătarul Miclescu sau ca Liviu Rebreanu, ca Slavici, Coșbuc, Leonid Dimov sau Radu Pavel Gheo. Dar ei se puteau exprima foarte bine în altă limbă, unii dintre ei au debutat în alte literaturi. Și în alt ev mediu dintr-o Europă cu altfel de granițe. Ar fi putut să fie mari scriitori ruși, turci sau greci dacă astăzi cultura noastră s-ar fi exprimat în rusă, turcă sau greacă. Ne este greu să credem că în locul limbii române am fi putut vorbi limba rusă, turcă sau greacă. Și totuși, chiar la mijlocul secolului al XIX-lea la București

școlile cu prestigiu erau grecești, iar Ion Ghica povestește despre școala franceză la care începuse – pensionul lui Vaillant – ca despre o inițiativă excepțională. Era un început de lume. Nu mai eram greci, cultura noastră avea un semn de iubire, țineam de latinitate. Opțiunea pentru literele latine este una dintre cele mai importante ale culturii noastre, fiindcă o literă trăiește și din transparențele care divulgă istoria. Intram în Europa sau, dacă suntem de acord că Europa se întinde între Atlantic și Urali, ne așezam, prin litere latine, școli franceze, cărțurari educați la Paris și la Viena, la Roma și la Padova, în Europa Centrală.

Deși în Moldova rușii amenințau, fiindcă așa cum luaseră în 1812 Basarabia puteau să dea năvală în 1848 în dulce târgul Ieșilor. Trebuie să ridicăm statuie fiecărui sultan turc fiindcă a împiedecat Rusia să vină peste noi, scria Ion Ghica. Rușii ne-ar fi deznăționalizat, cu turcii am putut să ne păstrăm identitatea. Sau să-i anatimizăm cu toată energia pe turci, cum a făcut, în urmă cu șapte decenii, Cioran? Sau să ignorăm evidența că, bey de Samos, Ghica trecuse, de-a lungul vieții sale pline de întâmplări extraordinare și printr-un moment de tandră turcure, așa cum mai trecuseră și alți mari cărțurari români?

E greu să ni-l închipuim pe Ienăchiță Văcărescu așezat într-o istorie a literaturii grecești, fiindcă el este unul dintre întemeietorii literelor noastre. El a rostit acele versuri memorabile, gravate pe prima pagină a istoriei teatrului. Cum ar putea fi grec? Dar Anton Pann? Istoria nu este șovină decât din când în când, și violența cu care i-am respins pe grecii civilizatori ar trebui să ne dea de gândit. Sau pe turcii care ne-au păzit de rusificare.

Este ușor să scriem că i-am respins pe ruși, pe greci și pe turci pentru că autodefinirea noastră ar fi fost mai anevoioasă. Și fără îndoială că așa și a fost. Traducțiunile pe care le refuza Dacia literară nu erau deloc inutile, dar au trebuit respinse. Literatura noastră se naște după un lung șir de respingeri, de despărțiri, de divorțuri, de sacrificii necesare, cum au fost acelea stimulate, de pildă, de Maiorescu. Latiniștii au fost excluși fiindcă literatura/cultura avea nevoie de altceva. Deși primul articol al lui Eminescu demonstra că efortul latinist fusese necesar. Deși eticismul culturii ardeleni creștea dintr-un proiect al educației/rezistenței naționale. Deși kirkegaardiana ierarhie estetic-etico-religios ar fi putut explica mai bine valorile Ardealului.

Asta nu înseamnă că râvna extraordinară a unei promoții de istorici, istorici literari, comparatiști nu a scos la lumină documente fundamentale și nu a tipărit necesarele biblioteci. Dar fiecare operă și-a avut momentele de tabuizare: și fiecare a lăsat în umbră personalități importante, selectate abia de epocile următoare. Sau, dintr-un motiv sau altul, lăsate la fondul interzis de "știri".

Selecțiile și excluderile prosperă după 1918, când amenințările pluteau în aer. Nimic nu părea mai provizoriu decât Trianon-ul, nimic nu părea mai fragil decât pacea de la Versailles, fiindcă maghiarii, sârbii, bulgarii, sovieticii aveau revendicări mari și bruta-

le, impulsionate de creșterea Germaniei lui Hitler, de mondializarea comunistă. Niciunul dintre cei care fusese filorus, filomaghiar sau filoautriac nu mai merita recunoașterea noastră. Pentru toți românii soarele răsare doar la București și nu în altă parte.

Așezarea granițelor în 1859 sau în 1918/1919 ne leagă într-un fel de literaturile din jur și într-altul de scriitorii care au fost, așa că lecția de geografie literară trebuie ținută lângă lecția de geopolitică. Centrul anulează dinamica marginilor, scriitorii bucovineni, basarabeni, ardeleni, bănățeni, trăiesc minimalizări sau chiar interdicții explicabile. Nu sunt destul de români, nu sunt destul de angajați în efortul centralizării sau nu au demnitate estetică relevantă. Iar selecția urmează fie criteriile estetice, fie criteriile stabilite de Centrul politic.

Nu trebuie să uităm că scriitorii, artiștii, intelectualii din Bucovina, Basarabia, Banat puteau să rămână fideli Imperiilor din care au plecat. Unii fuseseră credincioși până la uitare de sine stăpânirilor de odinioară. Au scris mereu, fiindcă scrisul putea masca o identitate secretă. S-au deplasat în alte provincii, unde puteau să-și piardă urmele. Unii au fost "demascați", alții uitați. E momentul să revenim asupra unora dintre ei, chiar dacă mediocritatea scrisului (operei!) n-ar scuza interesul pentru faptele lor.

GEOPOLITICA, ÎNTRE GLOBALIZARE, REGIONALIZĂRI ȘI REVOLUȚII. Dar scriitorii României Mari? În iunie 1940 scriitorii îl sărbătoresc pe Carol al doilea, rege al culturii. **Revista Fundațiilor Regale** îi închină un număr special – Carol al doilea, spun scriitorii, merită toate elogiile. E un adevărat rege al culturii. În septembrie Carol abdică, Antonescu împreună cu legionarii preiau puterea, revista (ca mai toate publicațiile culturale) nu găsește prilej mai nimerit de a-l huidui pe asasinul Carol. Bolșevicii și masonii trebuie să piară, scriu ziarele brusc reciclate. O seamă de autori sunt puși sub interdicție fiindcă fuseseră fideli Majestății

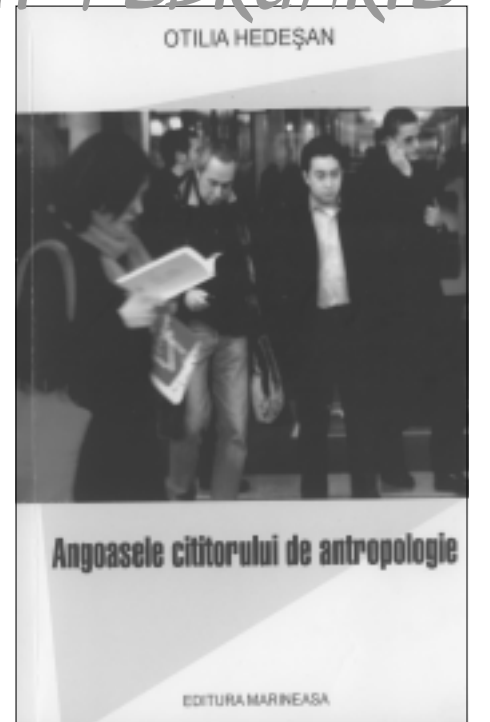
Sale. Numărul care apare la 1 noiembrie 1940 începe cu mărturisirea lui Rebreanu, fiindcă probabil fusese gândit cu niște luni înainte, dar continuă cu poemul **Legionarul** de Radu Gyr ("Zăbind, primesc și temniță și roată./ Mucenicia o aștept și-o cer./ În temniță Iisus mi se arată/ Și-mi oblojește rănile cu cer." I s-au împlinit toate dorințele, așa că tema cea mai gravă a poeziei lui Gyr – Iisus în temniță – deja fixată, se va afirma cu succes în deceniile care vin). Peste trei luni Ion Antonescu se descotorosește de camarazii de guvernare și alții sunt așezați sub interdicție. Fuseseră legionari sau apropiați ai extremei drepte. Este a doua sau a treia sau a patra operațiune de tabuizare, pentru ca următoarea să sosească la sfârșitul lui 1944. Cine fuseseră antonescienii? Care scriitori colaboraseră cu dictatorul? Pamflete teribile vor să-i scoată din literatură pe Rebreanu, pe Arghezi, pe Ion Barbu. Și pe alți autori fundamentali ai culturii române. Iar în 1948 interdicțiile devin cvasigenerale. Literatura clasei superpuse nu mai slujește noua lume. Iar toți scriitorii (aproape toți) fuseseră educați de ideologia burgheză.

În anii șaizeci ai secolului trecut violența interdicțiilor se mai potolește, criticii și istoricii oficiali se reciclează, și încearcă "valorificarea moștenirii culturale", cu voie și cu îndemn de la stăpânire. Vor să-i citească, din punct de vedere marxist, dar mai concesiv, pe interzișii de odinioară. Sunt tipăriți și exilații – dar numai o parte din ei. Posturile de radio **Europa liberă**, **Vocea Americii**, **Deutsche Welle** atrag atenția asupra unor scriitori ai opoziției și stimulează literatura antioficială. Urmează alte interdicții, ridicate, cu urale, după 1990.

Schimbările din Decembrie 1989 recurează nume importante – dau șansă celor interziși odinioară. Dar dictatura imaginii televizate, ofensivele mediatiche pun în umbră alte nume, alte "provincii" ale literaturii. Și alte cărți, și alte direcții culturale, atât de promițătoare odinioară.

Continuare în pagina 31

CĂRȚILE LUNII FEBRUARIE

PAUL VERLAINE A POOR YOUNG SHEPHERD

De-un sărut mă tem
Ca de-un roi de-albine.
Sufăr, nu mi-e bine,
Toată noaptea gem.
De-un sărut mă tem.

Ci mi-i, totuși, dragă
Fata spelbă, Kate, –
Gura-i ca de fragă,
Boiul ei cochet...
Ah, cât mi-i de dragă!

Sfântul Valentin
Azi-i, și-anevoie
Mi-i să-i spun cât țin

S-o sărut în voie, –
Sfinte Valentin!

Eu îi sunt logodnic,
Și mă bucur, – dar
Cum i-aș face rodnic
Sânul, când i-s doar
Un sărman logodnic?!

De-un sărut mă tem
Ca de-un roi de-albine.
Sufăr, nu mi-e bine,
Toată noaptea gem.
De-un sărut mă tem.

Traducere de ȘERBAN FOARȚĂ

DE LA VOTUL UNINOMINAL LA PARLAMENTUL UNICAMERAL TIP GARSONIERĂ MARCEL TOLCEA

* Zilele trecute, presa noastră de toate simțurile (ziare, TV, radio) a fluturat prin fața ochilor și urechilor neamului o știre despre cum o copilă instituționalizată, în vârstă de 13 ani, a rămas însărcinată. Vaccinați cu atâtea știri de la ora 5 sau de la orice oră, tăbăciți de dandiaconеști și bahmuțenari, oroarea ne-a ciupit totuși atenția o jumătate de zi. Pentru a intra definitiv în anonimat grație unui alt eveniment, oarecum complementar, ce i-a avut în epicentrul lui pe d. Petre Roman și dna Mioara, cea din urmă fiind părăsită pentru o făptură de 26 de ani (2x13, la un calcul sumar). Iar coincidențele au continuat: Realitatea TV a difuzat, la nici două zile de la numitele întâmplări, o emisiune cu titlul **Miorița în Europa**. Susținută de Sony. * Ceea ce mă miră în această aproape sincronie e faptul că, furați de dramatismul mioritic, nu am observat că însăși clasa noastră politică a rămas însărcinată într-un moment nepotrivit. Pruncul, nedorit de maeștrii listelor de partid, se va numi **Votul Uninominal** și, dacă va fi băiat, sunt convins că va fi nășit de Traian Băsescu. De ce cred că au rămas politicienii noștri borțoși într-un moment nepotrivit? Fiindcă domnișoara noastră clasă politică este încă minoră la cei 17 ani ai ei! * Și are coșuri, acnee buboasă, așa cum s-a văzut și în cazul moțiunii împotriva ministrului Justiției. * Urmăresc de câteva zile înfruntările dintre probășescieni și antibășescieni și sunt surprins că nimeni nu a spus până acum două lucruri ce mi se pare evident. Mai întâi, că tot ceea ce se întâmplă acum nu e decât consecința dezastruoasă a refuzului de a demisiona al lui Tăriceanu! Și iată ce se întâmplă: PSD-ul, PRM-ul și PC-ul conduc România, iar liberalii au reușit performanța de a li se alătura. Al doilea lucru se leagă de votul uninominal. E foarte ușor de ghicit de ce atât UDMR-ul cât și România Mare nu doresc acest sistem electoral. Votul clasic uninominal, așa cum este el practicat în Anglia sau SUA, avantajează partidele mari și poate oferi surprize neplăcute prin dispersia voturilor. Asta înseamnă că un candidat dintr-o circumscripție poate câștiga și cu un procent relativ mic dacă numărul voturilor pentru alți candidați se dispersează. Geaba invocă PRM-ul faptul că numai grupurile de interese își pot impune candidații! Înainte de orice, e nevoie de oameni capabili și nu mai merge cu Irina Loghin sau Oana Zăvoranu. * In fine, nu sunt atât de naiv să nu observ că atacul președintelui Băsescu vine într-un moment dificil pentru el. După cum sunt convins că tentativa de suspendare e legată și de neașteptata condamnare a comunismului ce a coalizat segmente mai puțin vizibile. * Personal, cred că referendumul cu privire la votul uninominal ar trebui întregit și de o altă întrebare la fel de pertinentă cu privire la tupeul clasei politice românești: de ce este nevoie de un parlamentarism bicameral? O garsonieră nu ar fi de ajuns?

FILIALA

Miercuri, 14 februarie a avut loc ședința Comitetului de conducere al Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor. Au fost discutate primirile în Uniunea Scriitorilor – dosarele cu propuneri de noi membri, lecturile publice ce se vor desfășura în următoarele luni ale anului, aniversările anului 2007. Au participat la discuții Lucian Alexiu, Paul Eugen Banciu, Adriana Babeți, Maria Popescu-Pongracz, Annemarie Podlipny, Cornel Ungureanu. S-a stabilit planul de lucru pe lunile aprilie, mai, iunie.

ANAVI ADAM – 98 NU SUNTEM DECÂT TREPTE

Fetița mea, când se va face mare,
nu știu de-o mai citi vreo carte-n versuri;
poate că, totuși, de pe raft, arare,
va mai da jos câte-un volum de versuri;
între acestea, unul și de mine,
zicând în sinea-i, sau în șoaptă, fata:
"Ia să vedem cât de frumos și bine
scria, acum două decenii, tata?"

Foi, între degetele lungi cărora
le-am sărutat gropițele, cândva,
foșnesc, – iar ochii-i se opresc, în ora
de vis, la câte-un vers pe care-aș vrea
să-l știu și eu... Căci l-aș rescrie-n zeci
și sute de versiuni, – căci o încântă
pe-o tânără, ca ea, de douăzeci
de ani, întru al cărei suflet cântă.

Câte din versurile-mi pot să facă
să fremete o inimă: cinci? Zece?
În douăzeci de ani, câte-or să tacă, –
pe-o tânără, ca ea, lăsând-o rece;
sau, dimpotrivă, au a încălzi-o
cum și pe-acela care-n el le poartă,
fără să bănuie că, într-o zi, o
să se preschimbe-ntr-o cenușă moartă.

Poate că eu, în douăzeci de ani,
am să-i îngrăș pe viermi sau rădăcini

de lujeri proaspeți printre bolovani
sau, numai, de sălbatici mărăcini.
Nu știu, la căpătâiul meu, ce semn
avea-voi; nu-mi știu locul, – dar, pe el,
sper ca, din putredu-mi sicriu de lemn,
să dea măceș sau galben bobițel.

Două decenii! Ce-o să fie, oare,
cu lumea noastră? Poate, niciun pom
nu va mai da, – sau o să dea în floare?
Cât de adânc străvede cartea-n om?
Volumul ce-ntrе degetele fetei
întoarce-și foile, n-am cum să știu
de-o să aline arșitele setei,
sau de-o fi doar un biet smârc cenușiu.

Biblioteci întregi, cu întristare
citește,-n timp ce inima o strânge
că nimenea, să strige, nu-i în stare:
"Nu vremea, poezia n-are sânge!"
Am fost oglinzi: ne-am spart, însă,-n
cutremur;

ajuns-am trepte... Bună dimineața
cui va păși pe noi și,-n alte vremuri,
va povesti, în locul nostru, viața.

(1957; versuri "căzute" la cenzură)

Traducere de
Ildikó Gábos & Șerban Foarță

UNIUNEA SCRITORILOR FILIALA TIMIȘOARA

2 februarie. A avut loc lansarea volumului **Printre cărți** de Alexandru Ruja și a **Correspondenței către Aron Cotruș**, ediție de Alexandru Ruja. Au arătat importanța celor două volume în contextul unei activități intense de profesor, de critic și de istoric literar Paul Eugen Banciu, Eugen Dorcescu, Dan Negrescu, Aurel Turcuș și alții.

9 februarie. Paul Eugen Banciu și-a lansat volumul de eseuri **Exerciții de exil interior**. Despre romancierul, eseistul, scenaristul Paul Eugen Banciu au vorbit Cornel Ungureanu, Lucian Alexiu, Rodica Bărbat, Aurel Turcuș, Dan Negrescu și alții.

16 februarie Surpriza începutului de stagiune literară la Timișoara a fost apariția volumului **L'histoire d'une névrose. Unsprezece povestiri francofone** de Eugen Dorcescu, literatură de solidarizări francofone si intertextuale. Inedita postură a autorului a fost comentată de Marcel Tolcea, Rodica Bărbat, Lucian Alexiu, Aurel Turcuș, Ion Marin Almăjan, Alexandru Ruja, Cornel Ungureanu.

* * *

În cadrul programului de *lecturi publice* inițiat de Uniunea Scriitorilor din România, în ziua de 15 februarie 2007, la *Sala Patrimoniu* a Casei de Cultură a Municipiului Lugoj, cu sprijinul Bibliotecii Municipale Lugoj, a avut loc întâlnirea scriitorului Paul Eugen Banciu cu publicul lugojan. Cu acest prilej în fața unei numeroase asistențe, autorul a citit fragmente din proza și eseurile cuprinse în volumul *Exerciții de exil interior*, apărut la Editura Anthropos din Timișoara în anul 2006. Despre creația prozatorului și eseistului au vorbit criticii literari: Lucian Alexiu, Ioan Ardeleanu, Rodica Bărbat și Dana Nicoleta Popescu. Autorul și invitații săi au purtat un dialog animat cu publicul prezent la manifestare despre proza și eseurile cuprinse în volum, cum și despre condiția scriitorului, a creatorului de artă și a omului în lumea contemporană.

DESPRE MIRARE ȘI SCRIS

MARIANA ȘORA

O întâmplare fericită m-a adus în posesia caietelor Marianei Șora. Cu acordul autoarei am intenționat să-i întregesc opera printr-o suită de mărturii privind travaliul artistic și viața de creator. Discuția pe care am avut-o cu domnia sa a plecat tocmai de la aceste jurnale (caiete, cum le numește autoarea). Și de aici ne-am lăsat duse în timp, spre începuturile sale literare, cu o nostalgie și o voinicie caldă ce se lăsa întrevăzută – auzită – într-o convorbire la distanță, în 20 ianuarie 2007.

Lia Ghimpu: *"Este – în acest context – consemnarea pe hârtie o armă împotriva timpului....?" Aici, cu permisiunea dumneavoastră, am citat din primele pagini ale jurnalului, care datează din 1938.*

Mariana Șora: Citind această întrebare am izbucnit în râs, singură, în mica mea locuință. M-am auzit chiar hohotind de râs, atât de mult m-a amuzat să mă regăsesc întocmai în acest citat al întrebării pe care o notasem pe vremuri, adică la vârsta de 21 de ani. Uitasem între timp că o notasem cândva, n-am uitat însă că problema era de pe atunci foarte acută pentru mine, de fapt cam la 17-18 ani, odată cu trezirea conștiinței că suntem sortiți pieirii. Deodată a devenit foarte actuală găsirea unei "arme" împotriva timpului. Am avut într-adevăr, încă din tinerețe, obsesia trecerii. Cred că în momentul descoperirii acestui adevăr cumplit, că viața noastră e trecătoare, orice ființă gânditoare are un veritabil șoc și încearcă să își regăsească echilibrul interior, fie prin credință, fie prin meditare asupra vieții, asupra sfârșitului și rostului ei. Dacă are o vocație, să zicem un talent, începe să și-l cultive nu numai prin ambiția de a se afirma, dar și cu gândul ca de pe urmele lui să rămână ceva creat de el sau ea, ceva care să supraviețuiască. Nu găsesc deci nimic deosebit în întrebarea pe care mi-o puneam în cursul meditațiilor mele solitare de pe vremuri, în parte eternizate în jurnal. Nu mult mai târziu, în cursul studiilor de filosofie, nu fără să fiu frapată de acest fapt, aveam să descopăr că silogismul clasic prin excelență aflat în toate manuale de logică, era: "omul este muritor, Socrate sau Petru sau Pavel este om, deci Socrate sau cutare și cutare este muritor".

Desigur unii oameni au obsesia trecerii, unii caută și speră un fel de supraviețuire prin operă, cei mai mulți își supraviețuiesc într-un fel prin copii, să nu ne extindem aici asupra speranței omului religios și a speranței lui într-o viață de apoi. Cert este că există creatori de opere literare, muzicale sau de altă natură care trec atât de des printre noi când le citim sau auzim sau vedem... Cred că prezența unui artist depinde de agilitatea sa ca poet, compozitor sau creator de imagini. Dar depinde în primul rând de puterea expresivă a operei, acel halo emoțional ce emană din versuri, de pildă, dar și dintr-o proză bogată și bine ritmată. Hai să acceptăm drept adevăr iluzia pe care

o trăim uneori ca timp sau rememorând versuri ale unuia dintre poeții noștri preferați, cu iluzia că îi auzim glasul. Exemple, întâmplări. Ai să râzi când îți voi spune de versurile pe care mi le citea mama (care era foarte cultivată) în ungurește sau în germană, din Goethe, spre exemplu, când eram bolnavă. Mama se așeza la mine pe pat și îmi citea ceva cu voce tare, până la 11 ani, aducându-mi foarte bine aminte că la vârsta de 12 ani eram deja mutați din locuința aceea minunată a copilăriei mele unde s-au petrecut lucruri notabile pentru mine, aș adăuga.

— Care este valoarea unui jurnal în viața unui scriitor? Și, din nou, dați-mi voie să vă citez: *"Un jurnal e documentul cel mai autentic și cel mai uman posibil. Interesul lui transcende interesul literaturii, prin faptul că e caz și mărturie de epocă în același timp, prin faptul că e conținut uman nud, liber de artificii expresiei"*.

— În literatura română, și nu numai, bineînțeles există foarte multe cazuri de scriitori care au devenit într-adevăr celebri tocmai prin jurnal. Nici nu știu la care să mă refer acum.

— Aș dori să ne relați ce a însemnat pentru dumneavoastră o consemnare zilnică, o simplă notă pe care ați simțit nevoia să o așterneți pe hârtie. De unde această nevoie? Pentru că există pagini de jurnal, încă nepublicate, care datează de la vârsta de 17-18 ani și continuă până în prezent. Este un act de creație, fără o finalitate imediată, ca în cazul unei opere literare sau e simpla nevoie de a te confesa unui "prieten fidel"?

— Aici aș putea răspunde foarte sincer. Avem două aspecte: un impuls de a scrie ceva în jurnal vine din mirarea mea aproape religioasă, ca să spun așa, în fața lumii. Faptul de a te deștepta în fiecare dimineață și de a vedea strălucirea cerului sau chiar dacă este noapte, să mai vezi ultimul corn de lună care apune, să te trezești la o viață nouă, este un moment liric pentru mine. În general este vorba de acest moment liric, cum l-am denumit, iar acum, la bătrânețe, trebuie să recunosc, este și bucuria de a spune "Uite, Doamne, mai trăiesc!". Și de aici impulsul de a nota această încântare și de a nota ce vezi. De când sunt la München, am norocul unei perspective extraordinare, pentru că locuiesc la etajul 7 și la vreo o sută de kilometri distanță, chiar dacă pentru ochiul liber e dificil de ajuns, așternându-se ca un fundal, se întind Alpii. Dar când este senin se pot vedea cu ușurință vârfurile albe înzăpezite. Acest aer de dimineață, împreună cu păsările care se trezesc și care de multe ori vin la balconul meu, fiindcă le mai dau miezuri de pâine, asta este o continuare a glorioasei existențe a universului și o glorioasă afirmare a faptului că totuși mai exiști. Aceasta e una. Un alt motiv despre care vreau să vorbesc în legătură cu consemnarea în jurnal, este mai puțin încântător. Și anume este vorba despre dificultatea mea dintotdeauna de a face o

operă. În tinerețe au fost probleme de... cum să spun, nu de modestie, de frică, de insuficiența mea scriitoricească. Eu nu sunt un scriitor inventiv. Nu am publicat niciodată romane cu întâmplări, despre tot felul de personaje și despre ce au făcut. Am o singură carte-roman. Eu nu sunt o inventatoare de povești. Și atunci, un al doilea motiv de a lua în mână un caiet și de a scrie impresii subiective, este că am trăit foarte intens multe lucruri pe care nu le-am putut transpune într-un roman sau într-o povestire. De aceea și corespondența mea este de multe ori interesantă, fiindcă am făcut confidențe, dar nu numai confidențe banale în legătură cu ce se mai întâmplă în jurul meu, ci confidențe intelectuale sau sentimentale.

Am recitit recent, mi-a căzut în mână – fiindu-mi trimisă – o parte din colecția mea de scrisori și sunt vreo sută la număr. Am găsit printre ele corespondența cu o prietenă pe care am frecventat-o de fapt foarte puțini ani din viață și care nu a însemnat o legătură afectivă de la început și până la sfârșit, dar care mi-a fost foarte dragă și care a fost capabilă să aprecieze și să scrie și ea în co-interes literar.

— Cum s-a îmbinat viața familială cu cea de scriitor implicat constant în cultură?

— Ah, asta e o întrebare foarte dificilă. Adică îmbinarea între vocația de scriitor și viața familială este bineînțeles mai dificilă pentru o femeie decât pentru un bărbat. Trebuie însă să recunoaștem că astăzi și bărbații fac foarte multă treabă în casă, cel puțin în vest a devenit o modă. Soțul meu m-a ajutat și el cum a putut. Însă această îmbinare este într-adevăr dificilă. Pentru că în momentul în care vrei să te adâncești într-o gândire, să dezvolti o idee sau poate chiar

în momentul în care creezi un roman, să te concentrezi asupra personajului x,y, iar tu ești cufundat în această întâmplare imaginară și între timp fierbe ceva pe sobă... Pot să îți relatez ceva foarte draguț în legătură cu al meu soț, care era și el îngrozitor de ocupat. Locuința noastră din București avea însușirea de a fi foarte lungă, adică cele patru camere principale erau dispuse în lungime. Din bucătărie și până la biroul meu era maximul de distanță. Așa că mi s-a întâmplat de nenumărate ori să pun ceva la fiert și să uit. Și evident să ardă. Sau să pun mâncarea în ultimul moment și la venirea copiilor supă să nu fie fiartă. Atunci Mihai spunea "nu-i nimic, e mult mai sănătos pentru că are mai multe vitamine." Iar dacă mâncarea era arsă, spunea că e de asemenea foarte bine pentru că mâncăm cărbune... pentru digestie. Avea el modul lui de umor care făcea viața mai suportabilă. Astfel viața de familie s-a îmbinat destul de greu cu scrisul, pentru că unde sunt trei copii este întotdeauna zarvă, iar diferența de vârstă între primii doi născuți și cel de-al treilea este foarte mare, de unsprezece ani. Aveam întotdeauna ore imposibile. Unii veneau, alții plecau, în fine... Dar toate problemele astea se pot rezolva cu bani. Adică banul de rezolvă pe toate... Poate nu le rezolvă totuși pe toate.

— Aveți trei copii care s-au realizat în domenii diferite. Iar dumneavoastră sunteți o scriitoare de mare valoare. Oricine ar trebui să recunoască că le-ați combinat foarte bine.

— Aici doresc să îți fac o confidență. De multe ori mă simt la fel de nerealizată, de neajutorată în fața vieții practice, cum am fost de altfel de la bun început... E firea mea.

— Care sunt motivele care v-au determinat să pătrundeți în lumea literaturii

și să nu renunțați la acesta?

— Eu nu știu dacă am pătruns în lumea literaturii. Asta o faci de mic copil, prin lumea poveștilor. În legătură cu asta pot să îți spun că le datorez foarte mult părinților mei, tatălui meu care, și aici mă reîntorc în anii douăzeci, lucra la o bancă, banca Timișoarei, unde a fost director, conducând trei secții – secția devize, secția corespondență și personalul parcă. A fost un om extraordinar de muncitor. La prânz venea acasă și la patru se reîntorcea. Până la șapte. La ora șapte aveau obligația de a-l aștepta, pentru a face ora de plimbare. Banca se afla în Piața Sf. Gheorghe, aproape de actualul sediu al revistei "Orizont". Asta nu îl împiedica, faptul că era extrem de ocupat, să se dedice și mie și să îmi citească cu voce tare tot felul de povești. La fel și mama, după cum am amintit și adineauri, a început să îmi citească și opere literare. Mama a avut un foarte mare interes literar, dar și muzical. Nu a ajuns să exceleze, dar cânta bine, de la muzică clasică la șlagăre, la muzică de dans. Voiam însă să spun că intrarea în lumea literară s-a întâmplat de mică, grație părinților. După cum am mai amintit, mama îmi citea în nemțește, ea fiind cea care m-a inițiat și în literatura clasică maghiară. Părinții mei nu știau românește. Tata a învățat fiind nevoit de viața publică, dar nu avea talent pentru limbi. Mama mi-a spus într-o zi: "tu înveți în această limbă și citești atâtea lucrări,trebuie să o știi și eu!" și a învățat românește la vârsta de 33-34 de ani aproximativ. Îmi aduc aminte că i-am dat o carte de Mircea Eliade și a fost îngrozită de lipsa de moravuri din București de pe vremea aceea. Mă rog, să nu mă întind la povești.

Deci pătrundea mea în lumea literaturii a fost fără un merit al meu, meritul meu a constat numai atunci când la liceu mi-am dat seama că există într-adevăr cărți care îți deschid alte orizonturi și în privința acesta am o foarte mare recunoștință față de o profesoară a mea, care bineînțeles s-a prăpădit de mult. Se numea doamna Pop și era profesoară de română. O femeie foarte deșteaptă și foarte ironică, pe care fetele nu o iubeau deloc fiindcă lansa ironii la adresa prostiilor spuse. Eu mă înțelegeam bine cu ea, îmi plăcea cum proceda, relatea foarte interesant și inteligent. Îmi aduc aminte că în ultima clasa de liceu, a intrat în clasă și m-a pus să prezint istoria criticii literare românești. M-am sculat în picioare și am început să spun. Dar spre uimirea mea extraordinară, am tot vorbit și deodată aud soneria. Ce s-a întâmplat? Am vorbit până la sfârșitul orei. Atunci d-na Pop a luat tocul, cum era atunci, și a scris ceva nemaipomenit: un zece, atât de rar. De fapt, de foarte multe ori – și acest lucru se vede în jurnale – până la urmă, o mare problemă a fost contactul meu personal cu limba literară. În ce măsură talentul meu este suficient pentru o afirmare scriitoarească majoră și în ce măsură îndoielile mele asupra talentului meu și toată problematizarea scrisului nu mi-au dăunat. Acest lucru îl va spune viitorul...

Interviu realizat de
LIA GHIMPU

FRAGMENTE DE JURNAL

MARIANA ȘORA

MIERCURI 25 MARTIE
1992

Consider una din acela mai triste pedepse (pentru ce vină?) incapacitatea de formulare ce m-a ajuns la bătrânețe. Acu-i acu. Dacă nu acum, când să mai izbutesc? Asist neputincioasă la dispariția treptată a cuvintelor. Ce mult le-am iubit. Pe cele reușite, însăilate de mine după dispoziție, din preaplin, din prea gol, în vânt, pentru nimeni și totuși cu speranța tănuită că vor fi pentru cineva. Deși nu s-au încheat mai niciodată într-o "operă literară" demnă de acest titlu. Caietele mele, nenumărate în sensul că nu le-am numărat, în orice caz în număr destul de mare, mi-e milă de ele. Le voi părăsi când va fi ceasul să părăsesc totul, iar ele vor rămâne orfane, neîncredințate nimănui. Cine să le ocrotească de vântul chemat să le risipească, cine să le adune, să le răsfoiască, să le parcurgă în căutarea paginilor care merită să fie păstrate, strânse într-un volum, ca să ajungă pe mâna și sub ochii și poate în inima și în mintea unora care m-au cunoscut sau care nu m-au cunoscut? Nu stau să mai pun o dată întrebarea de o mie de ori dezbătută în cap și chiar în aceste caiete, dacă merită să fie păstrate atâtea gânduri ivite în decursul deceniilor, atâtea urme a atâtor vibrații diverse. Semne pe hârtie a unor clipe fugitive, urmă în zigzag a unui ac ce înregistra aceste sistole și diastole, aceste mișcări, cutremurături sau tremure ușoare ale minții, ele sunt o mărturie (ce cuvânt terfelit!) a vieții trăite, ca atare au ceva prețios în sine. E trist să treci prin viață fără a lăsa în urmă. E trist ca puținele urme lăsate să piară și le, ca scrise pe apă.

Ar trebui să le încredințez cuiva – mai tânăr, care-mi va supraviețui cu siguranță și care să se devoteze, sacrificând ore, zile, poate săptămâni multe, pentru a le salva, ferindu-le de neantul ce altfel le înghite. (Vorbisem despre jurnal și scrisori cu Andrei Ujică, punându-le soarta în mâna lui. Dar el e – ca mine – prea risipit în multe, prea prins în treburile sale, prea înclinat să amâne, să nu le ducă la bun sfârșit. Și-apoi prea îndepărtat de haosul publicistic din țară pentru a le impune, poate și neposedând suficientă autoritate spre a reuși să o facă). Mă gândesc firește la o selecție ... Din ce punct de vedere, după ce criterii? Alegând pasaje ce se salvează prin calitatea formulării? Acesta ar fi criteriul literar. Înglobând și pe cele ce constituie efectiv mărturii despre o viață interioară? Ar fi criteriul biografie. Pentru a-l adopta, n-am nici o cădere – "operele" (celelalte) sunt prea importante să-l adopte altcineva. Dar orice viață, viața oricui, e ceva prețios în sine, urmele ei scrise merită întotdeauna oarecare atenție. Mă bate adesea gândul să operez singură selecția – dictând pasaje alese unei dactilografe, dar când? De unde să mai scot atâta timp, atâta energie? Mai ales că ar fi atâtea altele de făcut. Mă bate gândul tot mai frecvent că nu se cade să las vraise nici celelalte note, însemnări, proiecte, cu riscul să fie aruncate (așa cum merită desigur în bună parte) sau cu neobrăzarea de a arunca pe capul altcuiva, dacă s-ar găsi un astfel de amator, toată truda de a scoate din ele câteva fragmente acceptabile.

Pe vremuri, puteai citi în romane sau biografii cuvinte oarecum laudative despre câte un om care simțind că sfârșitul se apropie se apucă să pună ordine în afacerile sale, frumos, gospodărește, și să-și facă testamentul. E un act de respect față de sine, dar mai ales față de moștenitori, să nu le

lași povara deciziei de a păstra unele, de a arde altele din obiecte, din hârtii. Amân de la o zi la alta. Din tembelism, din încredere că n-au intrat zilele în sac? Mai mult din lene. E o muncă, într-adevăr, și nu tocmai distractivă. Și-apoi iată că vorbele mi se refuză. Le pierd pe drum cu încetul, se volatilizează, se prefac în fum și ceață, nu le mai pot pierde, nu-mi stau la dispoziție, fug, dispar. Oare se ascund și le voi regăsi?

Mă tulbură lectura altora prin uimirea și admirația stărnită de multiplicitatea vorbelor ce par a se fi revărsat pe hârtie fără căutare, ca un rău din sursă bogată. Cum fac unii să înșire pe sute de pagini gânduri puse în gura unor personaje, imagini, întâmplări minore (nu vorbesc de literatura de aventuri, de acțiune), care se constituie într-un roman, când eu, cu tot atâtea idei, imagini scene în cap – și chiar înlănțuite după un plan limpede sau într-o evoluție cu rost – nu le pot transpune, le încurc, le rețin de mă intoxică, mă constipă, astupă ieșirile, rămân grămadă până ce însăși mulțimea lor adunată împiedică o curgere în șir? Există undeva în mine un viciu fundamental indefinisabil, prezent de la început, agravat însă prin acumulare, prin repetiție, așa cum un cuvânt la care știi că te-ai bălbâit de câteva ori, te silește când e să-l întrebuițezi din nou, să-l stâlcești cu atât mai inevitabil cu cât ești mai atent să nu-l greșești oarecumva.

Dar scriu mereu sub impulsul momentului, și cum stările mele momentane sunt aproape mereu aceleași, e inevitabil să mă repet. De câte ori n-oi fi scris același lucru nici măcar întotdeauna cu aceleași cuvinte! Tot aceeași placă. Dar e singura temă care mă atrage suficient și, cu totul ridicol, notând acestea, și în genere umplând caiete în neștire, intru în rolul de "scriitor" – îmi produc iluzia că "scriu".

Auzindu-l pe Michel Tournier vorbind la o reuniune literară recentă (Caractères – a lui Rapp.): ce remarcabilă bogăție de vocabular și ce uimitoare facilitate chiar în comparație cu ceilalți, toți buni de gură, m-

am apucat să-l citesc în fine, luând de la bibliotecă *La goutte d'or* (povestea puțin mirobolantă a unui băiat, pe care remarc că am mai citit-o cândva) și *Le roi des Aulnes*, pe care am găsit-o numai în traducere: *Der Erlkönig*. Pentru asta a luat, mi se pare, premiul Goncourt în '70, și după critici citite nu mai știu când și de unde, de mult voiam să o citesc. E un autor care în fond nu-mi place, nu e "al meu", are prea multă fantasmagorie, dar ce volubilitate, ce facilitate, ce bogăție de material imaginativ, descriptiv, de reflecții! Quelle faconde! Nu pot să nu admir aceste însușiri, cu toate că sunt de partea lui Gide când spune că nu suferă locvacitatea, la faconde.

Totuși asta se cheamă talent, cel puțin așa găsesc. Concepția, trama (la trame = urzeala), semnificațiile, adică până unde bate, și de profunzime, iar asta și talentul sunt două lucruri diferite.

Dar cum toți comunicăm cu toții, găsesc și aici ceva din substanța proprie. "Das leiden am Leben, die Furcht vor dem Sterben". În mod surprinzător, dau peste o idee cu totul "a mea" pe care am notat-o cred, de spus am spus-o de multe ori, și pe care trebuie s-o incorporez cărții (fie celei "către psihiatru", fie celorlalte relatări din "exil" cu interferența și coexistența porțiunilor de timp)[...].

LIBRĂRIA ESOTERA

(director Florica Petrean)

esotera

Sărbătorile nu s-au încheiat!

Librăria **ESOTERA** sărbătorește Cartea în fiecare zi!

Librăria **ESOTERA** înseamnă un program managerial dinamic, al mileniului 3.

ESOTERA preîntâmpină emoția examenelor de capacitate, bacalaureat și admitere fiindcă are o ofertă completă de manuale și auxiliare școlare (ghiduri, dicționare, culegeri, antologii, sinteze). Cea mai bună pregătire începe de la cărțile cele mai bune!

La **ESOTERA** găsești titluri de la peste 300 de edituri!

O ofertă care nu trebuie să îți rămână străină : cartea străină!

ESOTERA oferă albume, dicționare, beletristică în engleză, franceză, germană.

Ai nevoie de o carte și nu ai găsit-o?

ESOTERA onorează orice comandă și ți-o trimite acasă!

În atenția școlilor!

Pentru elevii silitori, oricând o carte poate deveni un premiu mult dorit.

ESOTERA oferă cărți pentru serbările școlare la prețuri avantajoase.

Secretul nostru?

ATI SCRIE BIOGRAFIA UNUI AUTOR

IOAN ARDELEANU

Enervantă întrebare. Dar și generatoare de posibilități artistice. Esențiale, în fond, aceste posibilități, în procesul creației. Căci, înainte de orice, a scrie biografia cuiva e o creație. Este, trebuie să fie o operă ce se supune *recompunerii artistice* a unei *existențe*. Dintr-o *puzderie* de date pe care le deții. Când spun puzderie, am în fața ochilor atât multitudinea de fapte pe care sunt obligat să o ordonez, cât și sensul de sfărâmare, de distrugere... Există în viața oricărei persoane (i.e. personalități) date exemplare, cu statut peren, dar și fapte care își merită risipirea, spulberarea. Cum procedez? Le îmbin în procesul rescrierii, le separ și mă folosesc de cele cu statut de exemplaritate, solemne, sortite postumității, și scriu biografie "ad usum Delphini" sau insist asupra părții *underground* a individului? Cu tot, sau aproape tot, ceea ce termenul (plurivoc) presupune în limba de origine. Scriu, prin urmare, o biografie "ad usum vulgi" (fără prea mari conotații peiorative). Poate o asemenea lucrare ar avea succes, e puțin probabil că va și dăinui. Sau, cine știe, firea umană nu s-a schimbat esențial în ultimii 2000 de ani? Bănuî că un răspuns echilibrat ar fi îmbinarea lor, *daurita cale de mijloc*, cu *urcările* și *căderile* oricărei personalități.

Aș scrie despre doi (dar atunci nu mă supun *cadrelor anchetei*?): A. Rimbaud și M. Proust. Aș avea în existență amândurora și *opulență faptică* și *semnificație existențială generoasă*. Și *măreție* și *cădere*. Și părți de *mondenitate* și *subterană*. Și *perenitate a creației*.

O paranteză: dacă aș avea timp, răbdare și, probabil, talent aș scrie o biografie a unei personalități din motive pecuniare și de trend; lumea citește, caută asemenea cărți. Ele se vând. Sunt demi-ficțiuni care acoperă o anume apetență a cititorilor medii (dar nu numai) pentru faptic, pentru răscolirea intimității, pentru pătrunderea în meandrele existenței celuiilalt. Cu atât mai mult ale unei personalități. Am închis paranteza și revin.

Rimbaud are de toate din plin: talent, deviație sexuală (incorect politic?!), precocitate, anarhie comportamentală, geniu, a modificat traseele poeziei pentru cel puțin o sută de ani, frumusețe fizică, aventură etc...

Proust a fost un monden, în viața căruia se furișau permanent structurile unor existențe marginale, a modificat coordonatele românești statuate de secolul al XIX-lea, înspre modernitatea celui de al XX-lea și a realizat o instanță literară peste valoarea căreia nu s-a trecut. E, cu certitudine, cel mai mare romancier al secolului care abia s-a încheiat. Avea curiozități de comportament, savurabile la orice nivel de percepție, era, și el, asemeni lui Rimbaud, și rafinat și homosexual. Ceea ce stârnește repulsie, curiozitate, bărfă, admirație sau greață. Oricum, nu indiferență!

Deci cartea s-ar vinde, s-ar afla pe val și ar fi profitabilă, atât cunoașterii, cât și pecuniar.

Ce și-ar putea mai mult dori un scriitor care s-ar apleca asupra celor ce l-au premers? Probabil, nimic din punct de vedere existențial. Poate doar să-i egaleze în calitatea scrisului, în valoare, în exemplaritatea artistică. Sau, cine știe, să se molipsească de perenitatea lor. Aproape e prea mult. Mai ales că e puțin probabil că voi scrie vreodată despre *altcineva*. E muncă de *chinez bătrân* în orice întreprindere de acest gen și presupune muncă enormă. Chiar dacă am devenit, cu anii, dependent de muncă, alta e direcția acestei munci.

ANCA BĂICOIANU

De îndată ce am început, la rugămintea lui Gheo, să mă gândesc la un scriitor a cărui biografie mi-ar plăcea să o scriu, mi-au venit în minte o sumedenie de motive pentru care *nu* aș face asta. Unul dintre ele – nu știu dacă neapărat primul, în ordinea importanței – ar fi că, vorbindu-le studenților ani de-a rândul despre diferența dintre eul biografic și cel scriptural (sau, după caz, dintre autorul real și cel abstract sau implicit), să mă pomenesesc în flagrant delict de biografism ar mirosi de la o poștă a impostură. Pe de altă parte, ca cititor ce mă aflu, trebuie să recunosc faptul că o asemenea întreprindere mi-ar părea de multe ori păguboasă: raportată la ficțiune, viața celui care a creat-o ar semăna cu o culegere de detalii făcute parcă anume să tulbure "plăcerea textului", ca să nu mai vorbim de dezamăgirea provocată de contrastul dintre imaginea pe care o construim pe marginea cărților și realitatea uneori cruntă, alteori prozaică, adesea plictisitoare a celui care le semnează. Cred că mitul scriitorului ca un "om între oameni", dar nu și, cu toate acestea, "un om obișnuit" este unul dintre cele mai rezistente clișee pe care le purtăm cu noi de-a lungul istoriei lecturilor proprii, poate și pentru că, dacă facultatea imaginației ne este comună tuturor și deprinderea scrisului, celor mai mulți, cartea – mai ales cea de ficțiune – păstrează încă statutul unui obiect a cărui producere ține întrucâtva de misterios și inefabil. De aici tentația de a căuta în viața celor pe care îi citim răspunsul la o întrebare doar la prima vedere naivă: cum poate fi cineva scriitor? Sau, altfel spus, cum ajunge cineva să scrie?

Biografia pe care mi-ar plăcea să o scriu ar fi, de aceea, o întreprindere de cititor, nu de istoric. Biografia cărților – sau biografia din cărțile – unui autor la care țin, de pildă cele ale croatei Dubravka Ugresic. Și aș spune acolo că "autoarea" – ghilimelele țin locul cuvântului *imaginată/imaginată* – a predat literatura la universitate, mai întâi la Zagreb, apoi în diverse alte orașe din Europa și Statele Unite; și aș ști asta nu din arhive, ci din acele pasaje incluse în romane sau eseuri în care se povestește despre cursuri, despre studenți, despre cărțile din spatele celor proprii, cu care dialogul este neîntrerupt și intim, pe tonul cuiva obișnuit să le frecventeze, să le recitească, să le vorbească altora despre ele. Aș mai spune că "autoarea" este o scriitoare nomadă, silită să se exileze la începutul anilor '90 pentru vina de a nu fi fost conformă și, mai ales, de a nu fi făcut din apartenența etnică o armă de atac-apărare a unor principii recent (re)descoperite, dar cărora li se asigura lustrul plin de sîrg al unei îndelungate tradiții. Și aș ști asta nu din vînătoarea de vrăjitoare lansată în presa vremii, ci din tonul și structura cărților ei, produsul "acelui lucru ciudat care este sensibilitatea migrantului", cum ar spune Salman Rushdie, adică a acelei persoane "libere de piedicile naționalismului" și înzestrată cu "libertatea împovărată [de a] se înrădăcina în idei, mai degrabă decât în locuri, în amintiri, ca și în obiecte"; a unei persoane "în al cărei sine se produce o fuziune bizară, o uniune fără precedent între ceea ce este și locul unde se află" (așa cum se întâmplă cu Dubravka la Berlin, New York sau Amsterdam). Ca orice nomad, "autoarea" suspectează realitatea, îi dezvăluie natura versatilă, denunțând totodată iluzia confortabilă numită "sine". Iar cărțile născute din această identitate pulverizată nu pot fi decât fragmentare, un colaj de fapte, locuri, persoane, obiecte aflate mereu în mișcare, asemenea imaginilor dintr-un caleidoscop. Cîte din aceste imagini sînt într-adevăr lucruri

trăite și cîte auzite sau doar imaginate este o întrebare demnă de curiozitatea și acribia unui istoric; trăirea din ele, însă, este un răspuns suficient la interesul biografist al cititorului. Care ar înțelege, astfel, că ajungi scriitor atunci cînd reușești să faci această trăire comunicabilă prin cuvinte.

GRĂȚIELA BENGHA

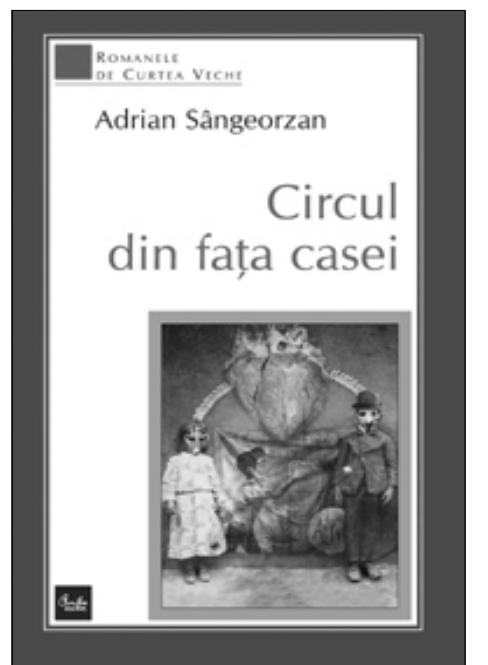
Fără să stau deloc pe gânduri, aș fi înclinată să răspund "de ce nu?". Ca și cum m-aș strădui să accept, numai din revoltă încăpățănată, o provocare cu totul străină temperamentului și principiilor mele. Și totuși, cum nu obișnuiesc să mă arunc cu ochii închiși, m-aș liniști puțin și aș cumpăni cu luare-aminte. Ce am scris până acum nu a avut prea mult de-a face cu biografia scriitorilor; m-a interesat întotdeauna opera, mai exact spus, *spiritul* ei. Ierarhizarea valorică venea în planul secund, abia după ispita reflexiv-eseistică. N-aș vrea ca Sainte-Beuve și Hyppolite Taine să se răsucescă în mormânt, dar cred că scalpелul cu care se taie în carnea vieții private nu șade bine în mâinile criticului, cu atât mai mult cu cât indiscreția biografică e departe de a revela substanța unei opere. E banal ceea ce spun, dar consider că ar trebui să fim (mai) atenți la produsul literar, decât să-l privim ceretător pe autorul lui, conduși de un dogmatism vulgarizat. E drept, câteodată biografia poate fi atractivă prin preamenescul

ei și considerată, nu-i așa, un bun instrument de marketing. Câți scriitori nu au fost promovați mai mult prin istoria apetisantă a vieții lor decât prin valoarea operei? Ar mai fi ceva: ca în orice regulă, găsim și excepții. Mă refer la structurile enciclopedice, a căror biografie împletește explozia și disciplina creatoare, ficțiunea și rigoarea, aventura și pelerinajul. Cantemir, Iorga, Eliade au istorii personale esențiale. Dar despre aceste istorii s-a scris deja. Dacă aș găsi o altă care să le semene întrucâtva, poate că aș scrie și eu o biografie.

OLIMPIA BERCA

Cui aș vrea să-i scriu biografia? Alexandrei Indrieș... Nu doar fiindcă am prețuit-o mult, ca om și scriitor, ci și fiindcă întotdeauna viața ei mi s-a părut enigmatică și, într-un fel, exemplară pentru epoca în care a trăit. Primul roman pe care l-a tipărit s-a numit *Saltul în gol*, titlu emblematic pentru destinul autoarei. Gestul spontan, necenzurat de convenții și compromisuri, voluptatea de a trăi deplin și a gândi liber, de a se arunca "în gol", fără să ia în calcul consecințele, i-au însemnat adânc existența. A fost un om care îi surprindea mereu pe cei din jur: inteligentă și pasională, cu aspect, uneori, aproape cenușiu, și cât de strălucitoare, alteori, autoare de romane și, în paralel, de savante studii ale științelor limbii. Și-a susținut, fără nici un scop prag-

la CURTEA VECHE

ROMÂN (STRĂIN)? DE CE?

matic, doctoratul. Aparent modestă, rece și retrasă, s-a angajat, vijelios, în dezbaterile politice, plasându-se pe prim plan, fără teamă, fără să pregete. A stat mulți ani alături de un om mai în vârstă decât ea, și l-a iubit cu devotament, ca, apoi, să se bucure, cu exuberanță adolescențină, de tovarășia celor tineri.

A plecat dintre noi, discret și prea repede, când încă mai avea așa de multe de spus și de scris despre ce a trăit și a gândit.

CRISTINA CHEVEREȘAN

În ce mă privește, studiul biografic reprezintă un teritoriu fără îndoială fascinant. Asumarea unui asemenea demers depășește cu mult simplul gust pentru literatura cu accente confesive și ambiția de a identifica și decrypta elementul de realitate din interiorul acesteia. La modul ideal, biograful devine istoric, psiholog, sociolog, genealog, culegător cuminte și prelucrător atent de date ce depășesc evoluția faptică, sintetizabilă, de "CV" a individului vizat. Pe de o parte, dispoziția pentru cercetarea de profunzime nu are voie să lipsească. Mai mult însă, munca de arhivă, analiza documentară, răbdarea, calmul, perseverența se cer dublate de capacitatea de a distinge detaliul semnificativ și de a-i oferi interpretări valide, deschiderea către sugestii, abilitatea de a exploata elemente desprinse din fundalul cultural al vremii etc.

Este probabil una dintre cele mai mari provocări lansate adevăratului iubitor de literatură, și una dintre cele mai tentante. Dincolo de curiozități și senzaționalisme facile, a scrie biografia unui autor poate constitui cea mai respectuoasă reverență, dar și o modalitate de clarificare a propriilor dileme legate de ‚viața și opera' celui în cauză și indestructibila – cred eu – lor legătură. Disponibilitatea emoțională solicitată de un astfel de proiect poate acționa ca stimulent, poate crea starea necesară înțelegerii unui "altul", dar poate și periclita luciditatea și obiectivitatea unui cercetător devenit, pe parcurs, implicat.

Mi-ar plăcea să mă ocup de un asemenea studiu pentru că, oricât de dragă mi-ar fi literatura, cred că oamenii sunt mai importanți - mai interesați, mai expresivi, mai elaborați - decât orice cuvinte. Iar dacă prin cuvinte și în spatele lor îi putem descoperi, măcar pe unii dintre ei, cu atât mai bine! Este foarte greu să alegi un nume, e ca și cum ai face un clasament al celor pe care îi iubești. Pentru spectacol, mi-aș dori să pot dezlega misterul unui auto-izolat ca J.D.Salinger sau să urmăresc un ‚proscris' ca Salman Rushdie. Ca împletire de scrieri și destin, mă impresionează M. Blecher. Mă interesează scriitorii proveniți din varii minorități americane, confrunțați cu problemele definirii identitare și apartenenței la mai multe grupuri. Uman vorbind, aș reconstitui biografia unor membri ai familiei care, în afara practicării unor meserii ‚exacte', au scris poezie, roman, epigramă, eseu. Pe unii nu i-am cunoscut niciodată, pe alții nu îndeajuns.

DANA CHETRINESCU

În era informației contra cronometru, pusă atât de facil la dispoziția oricui prin intermediul universurilor electronice, demersul cărturăresc și de lungă durată al redactării unei monografii pare o muncă sisifică. Nu acesta ar fi, însă, motivul pentru care nu cred că eu însămi m-aș aventura în realizarea unui asemenea proiect de anvergură.

Sunt implicată de ceva timp într-o serie de proiecte în care munca monografică dobândește conotații diferite față de ceea

ce este ea pentru cel care predă literatura și face muncă de cercetare în domeniul literaturii – ceea ce, prin formație și profesie, fac și eu, de altfel. Aceste proiecte, concentrându-se asupra practicilor memoriale, în speță cuprinzând regiunea și comunitățile etnice ale Banatului, venind, deci, din sfera sociologiei, istoriei, antropologiei culturale, mi-au modificat viziunea asupra muncii biografice-monografice, prin faptul că oferă un set de date mai flexibil și mai variat, posibilitatea ca rezultatele cercetării să fie mai diverse, multiplicându-se pe termen nelimitat și, mai ales, posibilitatea ca atât autorul cercetării cât și cititorul său să se regăsească pe de-a întregul în aceasta.

DANA CRĂCIUN

Prima reacție la întrebare a fost "de ce nu"? Dar bănuiesc că există, de fapt, multe motive pentru care a insista pe datele biografice ale autorului nu ar fi neapărat o idee bună. Cititorii s-ar putea lăsa furați de povestea personală și distorsiona, în consecință, opera în sine. Purismul de tip *New Criticism* își va fi avut rolul său. De asemenea, am văzut, nu de puține ori, scriitori reacționînd iritat la întrebări legate de elementele biografice din textele lor.

Eu rămîn însă la convingerea că biografia și opera sînt fețe ale aceleiași monede și a le despărți ar fi artificial. Există o relație de interdependență prin care cele două se conturează reciproc ce nu poate, cred eu, fi ignorată și ce merită investigată în scris. Mă grăbesc totuși să adaug și că orice abordare din exterior a detaliilor biografice ale unui scriitor este și un act intervenționist. În momentul în care mă apuc să scriu o monografie/schiță biografică, nu numai că interpretez datele existente, dar mă în/scriu și pe mine în text. Cu alte cuvinte, mai împletesc o poveste în cea deja existentă. Dar probabil și asta face parte din atracția pe care o astfel de întreprindere o exercită.

Înțimplarea face că, exact înainte de a afla de această anchetă, citeam o recenzie la ultimul roman al lui Thomas Pynchon, în care se menționa, printre altele, misterioasa biografie a autorului. Thomas Pychon e unul din scriitorii a cărui biografie aș vrea să o explorez. Ar mai fi apoi "hibrizii" de tot felul, anglo-indienii sau anglo-japonezii sau anglo-chinezii. M-ar mai interesa, apoi, biografiile autorilor de biografii, am fost întotdeauna curioasă de felul în care te afectează o astfel de scufundare în viața altcuiva.

MIRCEA A. DIACONU

Un: *Cioran par lui-même*. Public în **Convorbiri** număr de număr fragmente din această carte. Anul trecut, în *România Literară*, *Apostrof*, *Euphorion*, *Convorbiri Literare*, *Contrafort* au apărut de asemenea fragmente. E o biografie interioară, ca să zic așa. Dar cred că e un Cioran cumva nou --- eu fac o hermeneutică a alterității, dar fără complicații sau explorări teoretice. În fine, ar fi un dar pentru mine să pot publica această carte: sunt douăzeci ani de când am debutat într-o revistă (*Steaua*, 1987) și zece de când am debutat în volum.

ADINA DINIȚOIU

Țin să spun, din capul locului, că lucrez la o teză de doctorat dedicată lui Mircea Nedelciu, care va îmbrăca, probabil, forma unei monografii. Răspunsul meu din acest moment la întrebarea dumneavoastră este, așadar, Mircea Nedelciu. Înainte de a motiva alegerea mea, ar fi câteva lucruri de precizat: anume că monografia ca atare mi se pare

un gen căzut cumva în desuetudine și, în orice caz, esențialmente didactic și cred că ea ar trebui inovată, astăzi, într-un fel sau altul. Asta nu înseamnă că trebuie să renunțăm la ea, ci să o adaptăm, să o facem mai flexibilă și mai eterogenă, adică să apelăm, în cadrul ei, la metode multiple de analiză. Nu monolitică, tradițională, ci cu piste multiple (desigur că nu mă gîndesc la monografia școlară, care iese din discuție), care să evite trasarea cronologică a unui destin literar.

Revenind, mă gîndesc că "subiectul" unei monografii poate să fie la fel de bine un autor mai îndepărtat în timp – unul consacrat sau unul scos din conul de umbră al uitării – sau un autor contemporan, care, dacă nu și-a încheiat opera (cum ar fi preferabil), ar trebui să-și fi dat deja măsura talentului, cum se spune.

Eu îl aleg pe Mircea Nedelciu, pentru că ține de un trecut apropiat, pentru că nu e, încă, un clasic, iar piste de analiză sînt multiple (atît teoretice: lider al generației '80, structuralism, postmodernism, cît și pragmatice: strategii de impunere a generației etc.), și pentru că – mai ales – moartea prematură lasă în urmă o operă plină de virtualități, vie și tentantă pentru cercetător. Paradoxal sau mai degrabă nu, destinul încheiat este terenul cel mai propice al monografiei.

EUGEN DORCESCU

Dacă ar fi să mă încumet a scrie biografia unui scriitor, a unui cărturar, a unui om de spirit, atunci m-aș opri, probabil, la viața și moartea lui Miron Costin. De fapt, am și făcut acest lucru, cândva, într-o piesă de teatru - o dramă în versuri (endecasilabi), rămasă în manuscris. Cum îmi motivez alegerea? Cât se poate de simplu: Destinul tragic al lui Miron Costin arată unde poate duce slăbiciunea spiritului (a unui mare spirit) de a cocheta cu puterile lumești, mai exact: cu ambițiile și halucinațiile lor. Lumea nu-i va ierta unui mare spirit că este un mare spirit. Ea îi ține lîngă sine, cu dispreț și, eventual, condescendență, doar pe trepădușii mărunți, însetați de slavă deșartă. Soarta lui Miron Costin se aseamănă celei a lui Lucius Annaeus Seneca. Acesta era un stoic subtil (se afirmă că ar fi corespondat cu apostolul Pavel), Miron Costin - un următor al *Ecclesiastului*. Iar veacul, simțindu-i străini de propria-i esență (căci nu există împăcare între carne și duh, între adorarea Creatorului și idolatrie), i-a strivit sub roțile sale dințate. Și unul și celălalt au uitat, pentru o clipă, pentru prea multe clipe, că împărăția lor, adevărata lor împărăție, nu era din lumea aceasta.

LUMINIȚA MARCU

Am aflat de curînd că a scrie o monografie este una dintre condițiile pentru a accede la postul de profesor universitar, cel puțin într-o catedră de literatură română. Lăsînd la o parte această curioasă constrîngere de specie, faptul poate avea o noimă. A preda literatură cu adevărat poate presupune cunoașterea îndeaproape, cu viață și operă, măcar a unui singur autor important, nu?

Problema care se pune cu adevărat în acest moment ar fi însă ce se mai înțelege prin "monografie", cît de citite mai sînt marile monumente ale speciei, cum ar fi monografia Eminescu a lui Călinescu sau cea despre Caragiale a lui Cioculescu... Și mai ales, cum ar sta aceste cărți, pe care noi cu toții le respectăm, lîngă monografiile care devin *best-seller* în zilele noastre pe piața străină. Dacă nu cumva acestea ar fi mai degrabă apropiate de o carte ca Romanul lui Eminescu a lui Cezar Petrescu, adică de o biografie romanțată, la care ochii academici s-ar uita cu un abia disimulat dispreț...

Sigur că între cărțile senzaționaliste, apropiate de literatura de consum, cărți care tabloidizează în hard-cover viața cîte unui scriitor celebru și biografiile academice și mult prea serioase există nuanțe. Una ar fi, de pildă, cartea lui Anthony Burgess despre Shakespeare, una dintre cele mai frumoase biografii pe care le-am citit, un roman palpitant, dar și un demers critic de cea mai pură esență *newhistoricism*, o îmbinare excelentă între seriozitate și suspans romanesc.

Cred că în ceea ce privește scriitorii de limbă română, ar trebui aleși pentru o serie monografică mai ales aceia cu potențial de vizibilitate internațională, mă gîndesc la Panait Istrati, la Martha Bibescu, la Anna Brâncoveanu de Noailles, la Cioran, la Eugen Ionescu, la Eliade sau la cei mai puțin cunoscuți, dar cu existențe exotice, ca Ștefan Baciuc, Mihai Tican Rumano, Alexandru Ciorănescu și alții.

E însă evident că la noi nu există un trend în acest sens. Va mai trece mult timp pînă cînd în revistele noastre culturale să se impună o secțiune de analiză a cărților de Biography/Memoirs ca în *Times Literary Supplement*... Și mă întreb dacă nu cumva, pentru această specie, e nevoie de un tip de generozitate care în tînăra și nombrilistica cultură romînă nu s-a copt încă...

ION POP

Recunoscînd că sunt destul de lipsit de imaginație epică, cred că nu m-aș încumeta să scriu biografia vreunui scriitor.

Foarte atent, însă, la produsul literar, la text, bănuiesc că aş fi cât de cât mai "inspirat" urmărind firul subţire care ar putea lega anumite evenimente de viaţă cu opera, cântărind procentul de "transcriere", de transfigurare sau de contrast care marchează această relaţie. Oricum, zisa răsfrângere a biografiei în operă comportă destule medieri pentru ca orice confuzie să fie eliminată, iar realitatea trăită este ea însăşi manipulabilă în suficientă măsură, chiar cu documentul prezent sub ochii biografului. "Viaţa" scriitorului este de multe ori doar pretext de ficţiune, mai mult sau mai puţin realistă, în funcţie de natura şi calitatea talentului celui care, părând că o scrie, o trans-scrie de fapt, de nu o chiar "inventează"...

Uneori – ca în cazul eclatant al lui Fernando Pessoa - scriitorul însuşi, cu o biografie reală deloc spectaculoasă, cenuşie şi ştearsă, e în stare să-şi inventeze mai multe biografii, mai credibile adesea decât ar putea fi cea atestată de documente... Biata noastră biografie e, apoi, aşă de influenţată de bibliografie, încât de poţi întreba, la un moment dat, cât din ce am trăit cu adevărat e şi trăire citită, lectură însufleţită. Şi nu e vorba doar de aşă-numitul "bovarism".

I-aş lăsa, prin urmare, mai degrabă pe prozatori şi pe jurnaliştii exersaţi în reportaj să compună "biografii". Ştiu, de pildă, de pe când eram la Paris, că m-a şocat ştirea că multe din marile vedete, de exemplu, din lumea teatrului şi cinematografului, nu sunt autoarele aşă-ziselor "memorii" şi "biografii" pe care le semnează, ci că lucrează cu "negri", cărora le dau un număr de informaţii biografice, pe canavaua cărora aceştia brodează, mai mult sau mai puţin, inventând situaţii, dialoguri, stări de spirit...

Biografii mai "adevărate" ar putea scrie, efectiv, scriitorii de tip balzacian, sensibili la ambianţe, medii, decoruri, psihologii mai mult sau mai puţin tipice, înzestraţi cu o foarte bună memorie a oamenilor şi locurilor, a genealogiilor şi, încă o dată, cu imaginaţie şi simţ epice. La noi, cred că biograful cel mai inspirat a fost G. Călinescu în cele două "vieţi", a lui Eminescu şi Creangă. Dintre străini, poate Henri Troyat (mai degrabă autor de vieţi romănate, ca şi André Maurois) sau Herbert Lotmann cu câteva excelente cărţi de evocare biografică. Un foarte bun autor de biografii ar fi putut să fie, mai aproape de noi, Mircea Zăciu, căruia am îndrăznit de câteva ori să-i sugerez scrierea unor cărţi de acest gen despre, bunăoară, Argezi, sau cutare scriitor transilvan, dar, cum s-a văzut, a preferat jurnalul observaţiei cotidiene, rapide şi nervoase, neavând sfânta răbdare a sintezelor de existenţe din care ar fi scos, fără îndoială, panouri intens colorate şi un maximum de semnificaţie. Căci avea un ieşit din comun simţ al "mediilor", o memorie uluitoare şi un ochi de prozator, nu ca autor de ficţiuni propriu-zise, ci de întâmplări sprijinite şi alimentate de document. N-a fost să fie...

Oricum, dacă aş cuteza să scriu vreo biografie, aş face-o pentru scriitorii care aproape nu o au, obligând la documentare mai ales prin scrisul poetic. Mă gândesc că ar putea fi interesante, totuşi, dacă ar fi bine scrise, biografiile unor scriitori ai noştri din epoca comunistă, în care să se poată demonta mecanismul complicat al dedublărilor, jocul dintre sinceritate şi mască, raporturile dintre cenzura exterioară şi cea lăuntrică, comediile şi dramele, de nu chiar tragediile provocate pe aceste scene, consecinţele lor în laboratorul de creaţie, asupra operei ieşite, în sfârşit, la lumina tiparului. Corespondenţa scriitorilor îmi pare a fi un pasionant teren de cercetare, ca şi jurnalele lor – dar, dacă mă gândesc la ravagiile făcute acum de sumarul schimb electronic de mesaje, mă descurajez imediat şi devin foarte sceptic în privinţa viitorului unor asemenea întreprinderi.

Memoria mea fiind mai degrabă afectivă şi non-evenimentială, trebuie, însă, să las altora şi plăcerea şi eventuala glorie de autori de biografii scriitoriceşti. Eu mă mulţumesc cu suprafaţa mică a paginii de evocare – când se mai întâmplă – şi, cel mai adesea, căci mai la îndemână, cu pagina de poezie, în care încerc să "evoc", cât de cât, ce a mai rămas din mine şi din lumea "mea", în texte unde sper să se vadă poate mai bine decât altădată arghezianul "tighel de sânge-nchegat". Probă de egoism, desigur, poate blamabil...

DANA NICOLETA POPESCU

Nu m-am lămurit nici măcar dacă voi scrie roman, şi să mă gândesc la biografia unui scriitor? Nu cred că se va întâmpla vreodată, dar hai să mă joc de-a "ce-ar fi dacă..."! Mi-ar plăcea să scriu biografia unui autor care să-mi fie drag, poate mai drag decât se cuvine pentru un exeget. Primul posibil erou al unei astfel de întreprinderi n-ar putea fi altul decât Mateiu Caragiale, deşi sunt conştientă că empatia se poate converti într-o capcană. Însă depăşirea ei într-o obiectivitate (în caz că există aşa ceva) îmi pare tentantă. După ce i-am citit-recitit-analizat-comparat-interpretat-reinterpretat opera, să mă încumet să-i imaginez o viaţă. Pornind de la amănuntele biografice cunoscute (cu cât mai contradictorii, cu atât mai bine), neîncercând să fac abstracţie de auto-portretul voluntar sau involuntar reflectat din paginile sale, fără să evit ceea ce au scris alţii, încă căutându-mi mereu perspectiva şi vocea. Să mă documentez serios, dar să mai las uneori să mă ducă scriitura unde vrea ea. Iar inerenta prezenţă a lui I. L. Caragiale în biografie nu aş considera-o un blestem sau un dublu efort, ci o dublă şansă — nu m-aş considera matein necredincios oferind tatălui partea sa de atenţie, interes, preţuire. Mai ales că pe Ion Luca îl simt la fel de apropiat (deşi în alt fel) şi îl văd, la rândul său, ca pe un adevărat personaj.

C. ROGOZANU

Vasile Alecsandri. I-aş scrie biografia cu mare plăcere, contra cost – aş cere o sumă consistentă, e un autor pentru care documentarea serioasă ar fi costisitoare –, pentru că ar ieşi, cred, o carte cel puţin interesantă, asta dacă nu cumva mi-aş descoperi şi ceva talent narativ pentru nasurile fine care spun despre texte că sînt frumoase. Este personajul ideal pentru felul în care văd eu traiul cultural şi literar. Este un personaj constructiv, pozitiv, senin, trist în limitele burgheze ale decenţei, cu un foarte bun control asupra sieşi şi asupra schimbării modelor vremii. Este un personaj cum nu ne place nouă, literaţilor, antiromantic, nedezechilibrat, cu viaţă adevărată, nu inventată sau bănuită, cu activitate socială, cu eşecuri sau victorii politice. Cu toţii am preamărit conformist şi provincial linia "dezechilibrărilor", Eminescu, Cioran, Nichita Stănescu, cărora le-am pus în cârcă propria noastră dorinţă de confort, de comoditate. Preferăm să ne cufundăm în fotoliul moale şi să povestim despre scriitori care şi-au chinuit zilele pentru câteva rînduri strîmbe pe o foaie. Plicticos, previzibil şi iar plicticos.

Mi-ar plăcea să-l portretizez şi să-i caut esenţa acestui aristocrat adevărat al culturii, acestui literat fără sînge plebeu de răzvrătit, acestui consumator desăvîrşit al plăcerilor artistice şi populare ale vremii. Alecsandri, călătorul, scriitorul, omul social, este strămoşul meu direct, al meu în calitate de cetăţean modern. Nu mă recunosc în nici un scriitor al secolului XIX cum mă recunosc în el; şi nu-mi veniţi cu naive reproşuri de teorie literară. O cultură care ar fi ştiut să recunoască în adevăratul sens linia echilibrată şi minunată a consumului raţional de artă,

în buna linie Cantemir, Alecsandri, Lovinescu, ar fi arătat, sînt sigur, mult mai palpitant, inclusiv în formele ei avangardiste.

Biografiile româneşti sînt cotropite de dorinţa de autolegitimare a criticului ca "specialist" – frica maximă este aceea de a nu fi considerat un simplu "biografist". Mi-ar plăcea să citesc un scriitor bun care scrie despre un alt scriitor. Şi mi-ar plăcea să scriu o biografie după toate regulile normale ale biografiei: documentare, precizie, fapte relatate fără patetism, acurateţe. Alecsandri este un caz complex de dereglare literară şi controlată a simţurilor. O biografie ar lămuri mult din forţa lui socială şi estetică în România premodernă. Şi ar lămuri şi de ce Alecsandri reprezintă o atitudine repede abandonată şi destul de ironizată de receptarea critică românească. Dacă mai scriu mult, mă şi apuc să-i scriu viaţa. Chiar şi fără bani...

MIHAELA URSA

Nu înţeleg foarte lămurit dacă este vorba despre un roman biografic, respectiv o biografie romanţată sau despre o biografie critică, respectiv despre o monografie. Cum la prima nu cred că m-aş pricepe (chiar dacă mi-ar plăcea), voi presupune că este vorba despre a doua. Am scris şi publicat deja o monografie despre Gheorghe Crăciun, aşă că voi încerca să-mi amintesc raţiunile care mi-au alimentat atunci lucrul: în primul rînd, este unul dintre autorii mei favoriţi. Intră aici, pe lângă o componentă axiologică oarecum publică (recunoaşterea lui Crăciun drept unul dintre cei mai importanţi scriitori ai momentului, cu argumente textuale, critice) şi o componentă mult mai subiectivă, respectiv senzaţia unei comunicări *empatice*, a unei recunoaşteri în *persona* inventată a autorului, respectiv în ficţiunea pe care mi-o construisesem despre Gheorghe Crăciun. Nu în sensul că am semăna, ci în sensul că am vorbi aceeaşi limbă culturală, umană, etică şi estetică, până şi atunci (sau mai ales atunci) când am vorbi-o în contradictoriu. Până într-atât de completă şi de îmbogăţitoare mi se părea respectiva comunicare, încât, când l-am chiar întâlnit pe Gheorghe Crăciun mi-a venit foarte greu să-i vorbesc şi n-am prea avut ce să-i spun, de parcă el n-ar fi locuit, de fapt, în el. Fireşte, aceasta este principala primejdie a oricărui credul în ficţiunile biografice. O altă justificare – deloc bagatelizabilă – a fost înscrierea monografiei mele într-o serie pentru uz şcolar. Sunt mereu foarte prudentă faţă de toate manifestările acestei forme de suspiciune oficială conform căreia anumite cărţi şi anumiţi autori ar fi, înaintea altora, "lecturi obligatorii". Recunosc în "canonul şcolar" un rău (poate necesar), pentru că îi convinge pe copii să nu citească, de fapt, ci să adere la o ideologie publică. Tocmai de aceea m-am bucurat să văd intrând scriitori contemporani în această listă canonică, pentru că prezenţa lor mi se

părea garanţia absolută a subversiunii: cum o să faci canon din autori care nu şi-au spus ultimul cuvânt? Şi atunci m-am folosit de prilejul de a spune, celor care ar fi vrut să audă, cât de minunat mi se părea că scrie şi că se inventează scriind acest autor favorit al meu.

Ieşind din anecdotic, cred că problema monografismului astăzi nu se mai pune neapărat în legătură cu iluzia sainte-beuviană că am putea explica opera pornind de la determinismul biografic, ci mai degrabă cu criza generală a comentariului istorist iscată de relativizarea noţiunilor de adevăr, explicaţie, semnificat ultim, chiar interpretare. Cunosc argumentele anti-istoriste, sau anti-monografiste: falsificarea textului, falsificarea autorului, determinismul reduccionist al operei, manipularea pactului ficţional într-o situaţie care îţi prezintă o ficţiune drept adevăr "tare", unic, erijarea monografului într-o autoritate discreţionară, când nimic nu îl justifică în afara propriului discurs etc. etc. În ciuda acestora, voi susţine totuşi în continuare utilitatea şi necesitatea unui anumit studiu biografic: unul care supune diacronia sincroniei analitice cu deplina recunoaştere a caracterului fluid şi instabil al textului biografic, precum şi a caracterului lui ficţional. Ultima/ ultimele biografii pe care le-am citit mi se par în sine nişte cărţi fascinante şi mi-ar plăcea să le pot practica demersul în propriul meu proiect biografic (dacă aş avea unul). Este vorba despre seria de trei volume intitulată *Geniul feminin*, în care Julia Kristeva alcătuieşte un fel de istorii alternative a trei mari personalităţi feminine, Melanie Klein, Hannah Arendt şi Colette. Fără s-o spună, Kristeva practică acolo un demers nou-istorist, în care "marele discurs" este mereu obturat de un demers "minor", subiectiv şi asumat incomplet. Câştigul este rezistenţa ideii de explicaţie, precum şi scoaterea istorismului ca principiu de sub blamul relativist.

Răspunsul meu este, aşadar, afirmativ: da, aş scrie o monografie, dar una "slabă" şi asumat "ficţională" (*mystory* în locul lui *history*), chiar dacă nu aş face din acest proiect prioritatea mea majoră. Apoi, aş scrie-o despre un scriitor român contemporan, pentru a mă asigura că va fi repede dezbrăcată ca o haină rămasă prea mică de îndată ce scriitorul respectiv va scrie ceva mai minunat decât tot ce a scris până atunci. Nu în ultimul rînd, scriitorul respectiv ar fi o *scriitoare* pe care s-o iubesc, (trebuie să dau nume? Ar putea fi oricine, de la Gabriela Melinescu până la Doina Ioanid), pentru că semnificaţia principală a textului meu ar trebui să fie dată de iluminarea acelei *inteligente emoţionale*, o inteligenţă care nu mai este doar a minţii, ci şi a sufletului şi a trupului, pe care scriitoarele, mai ales cele care au avut cel puţin o mare iubire, o transformă în principiu de coerenţă între viaţă şi operă.

UN RAI PERSONAL

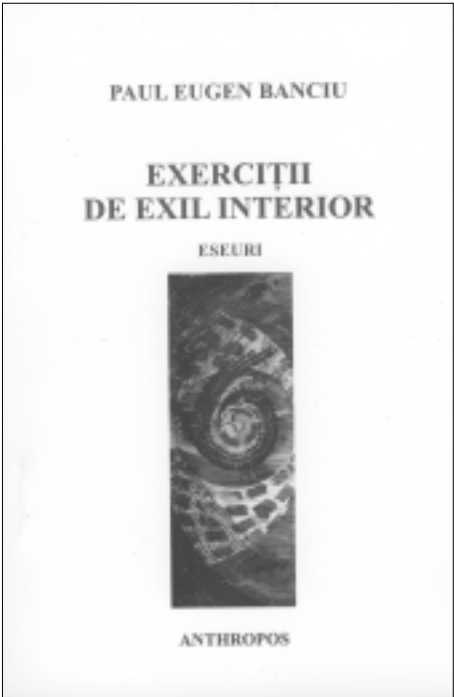
DANA NICOLETA POPESCU

După *Picătura de cucută* (1997), *Infinitul rău* (2001) și *Grădina lui Epicur* (2003), Paul Eugen Banciu întrerupe din nou, temporar, construirea lumilor sale imaginare pentru a investiga realitatea dinafară și dinlăuntru. Noul volum de eseuri, *Exerciții de exil interior*, apărut în 2006 la Editura Anthropos, vorbește "despre viața și iluziile scriitorului" (*Umbra scribului*), "despre creație" (*Absența aproapelui*) și "despre condiția umană" (*Aromele timpului*). Trei acte ale unei drame jucate într-un univers al dichotomiilor dureroase, care plasează comunitatea umană pe poziții adverse. Romanticul, pasionat de carte sau, în variantă contemporană, de film, suportă ofensiva pragmatismului-efemeridă, vizând ascensiunea, locul într-un monden muzeu al figurilor de ceară. "Oare chiar exist, dacă memoria mea e un hard disc, sau o telecomandă?" (*Cyber-sentimentul*, p. 95). Întrebarea retorică denunță atracția pentru trivial și marchează începutul pledoariei unui împătimit al paginii scrise. Nostalgia după o lume guvernată de coincidenția oppositorum se constituie într-o meditație deseori sceptică, uneori însuflețită de un avânt de speranță.

Copleșit de spațiul strâmt, suprasaturat, alienant al goanei fără țință (*Călătorie neterminată*, *Retrovizor*, *Străinul*), scriitorul mărturisește fecunditatea exilului interior autoimpus, ce obligă la dezghiocarea interiorului întru certitudini. Cea dintâi — creația. De la un eseu la altul, autorul își dezvăluie diverse fațete ale ființei. Împătimitului de carte, "centurion peste cărți" (*Sibila din Delphi*, p. 69), scribul și iconarul i se revelează ca figuri exemplare, împărtășindu-se din creația divină. Absolventul de filosofie se arată preocupat de construirea unui sistem al lumii de astăzi. Artistul plastic stabilește filiații între Caravaggio și Zeffirelli, Grünewald și *Patimile lui Christos* de Mel Gibson (*Expresionism*), sesizează legături subtile între cuvânt, culoare, sunet (*Limita cercului*).

Reflecțiile, mustind de întrebări chinuitoare și deziluzii recurente, sunt întretăiate de refugii terapeutice în ficțiune: pilda cu geometrul, geneticianul și cititorul în stele, care pot calcula doar traiectoria vieții altora (*Parabolă stearpă*), visul simbolic (*Ispita comunicării*), povestirea stranie, unde personajele se tolesc unul în altul, oniric (*Moartea lui Don Juan*), epistola despre declinul umilinței în perioada contemporană (*Scrisoare către un blajin*).

Autorul rememorează vârstele, le definește, le descrie contradicțiile ce variază în funcție de persoane și epoci (*Copilăria lui Ivan*, *Elixirul dragostei*, *De senectute*). Bătrânețea nu atinge, totuși, sufletul celui dedicat reinventării lumii: "Creatorul e altceva. E copilul mirat permanent de tot ceea ce se petrece în jurul lui. E copilul obosit de culoarea ternă a lumii, descoperind însă curcubee ciudate deasupra capetelor oamenilor cu care stă de vorbă. E omul îndrăgostit de tot ceea ce e frumos, care-și conservă natural iubirea, forța ei, dorința

aprigă de a se comunica pe sine în numele cuiva iubit. Artistul, creatorul e starea pură a iubirii sacre convertită în lumesc, în trup, fără o limită a vârstei, fără o ruptură tranșantă între ceea ce e la tinerețe și ceea ce e mai târziu." (*Controversa timpului*, p. 49).

Explorările micro- și macrocosmosului scot la iveală cristalizări memorabile ale gândului: "Numele este timp. Ființa pământească este spațiu." (*Dubla prezentă*, p. 133); "Trăim sub spectrul unui expresionism tragic, pictat în culori vii în jurul buzelor și ochilor" (*Expresionism*, p. 120); "dragostea în sine e un fel de uitare a restului lumii, o concentrare pe spațiul strâmt dintre două ființe devenite una singură" (*Cyber-sentimentul*, p. 96); "Filosofia e, de la Platon încoace, calea de a te împăca definitiv cu negarea." (*Blestemul creației*, p. 81); "Compozitorii, scriitorii, poeții, actorii sunt orbi. Se mulțumesc cu lumina interioară, ca icoanele" (*Limita cercului*, p. 135); "Grecii aveau temple gândite pitagoreic ca niște compoziții muzicale" (*Axioma efemerului*, p. 227); Singurătatea e starea de grație a cosmosului (*Zâmbetul cosmic al neantului*, 176).

Paul Eugen Banciu rescrie mitul biblic din perspectiva creatorului alungat simultan din două false edenuri: lumea imediată și bolta cerească ale cărei tâlcuri nu se lasă descifrate. "Ceva se rupe în micul creator când vede că lumea își vede de treburile ei fără să-i pese de păcate și de judecata de apoi. Îndoiala odată apărută nu poate fi compensată nici de participarea Evei la Edenul inițial. Ispita e fanta din globul sacru prin care micul creator privește lumea și nu șarpele ce dă mărul Evei. Doar că micul creator are un alt fel de a privi lumea. El e substitutul celui ce l-a creat." (*Alungarea din rai*, p. 44). Un "Rai personal", încheiat din paginile scrise, presupune un exil interior. Citându-l pe Andrei Pleșu, care făcea trimitere la discursul ținut de sociologul Wolf Lepenies cu ocazia decernării Premiului Păcii de la Frankfurt: "din turnul de fildeș se vede, uneori, foarte departe".

IN MEMORIAM

GHEORGHE CRĂCIUN

Ultima oară l-am întâlnit pe Gheorghe Crăciun la începutul lui mai 2006, la Festivalul de poezie de la Sighișoara. Nu mi se părea schimbat. Era, sau părea, același, așa cum l-am cunoscut în anii '80, când l-a invitat Viorel Marineasa la Cenaclul *Pavel Dan* al Casei Studenților din Timișoara. Oricum, nu se citea nimic – sau doar așa îl vedeam eu – pe chipul său care să-ți sugereze ceva de genul: uite un om în fața sfârșitului.

Și, totuși, îndrăznesc să pun aici, pe hârtie, un gând: Gheorghe Crăciun mi-a transmis dintotdeauna, în nu tocmai multe noastre întâlniri, sentimentul difuz, dar pregnant, al unor trăiri puternice, (poate) secrete și abisale.

Dar să mă întorc... Îmi amintesc că, la una din dezbaterile de la Sighișoara pe tema *undergroundului* literar și artistic de dinainte și de după '89, am stat unul lângă altul – așa s-a întâmplat – și chiar am schimbat între noi câteva opinii. Era total de acord cu ideea că poeții optzeciști timișoreni (Ion Monoran, Adrian Derlea, Gheorghe Pruncuț, Ioan Crăciun și nu numai...), unii dintre ei cvasinecunoscuți, au trăit cu adevărat, în toate consecințele ei existențiale, sociale, artistice, condiția de poeți ai subteranei. Știa că unora le-au apărut cărțile postum, iar pentru alții debutul a venit cu multă și nedreaptă întârziere.

Ne-am mai văzut în 2004 (nu rețin anotimpul, luna), în Timișoara. Era, atunci, în trecere, într-un turneu prin țară, cu pianistul Mircea Tiberian, care îi acompania strălucit lecturile din noul său roman *Pupa russa*. A fost, ca deobicei, mereu în vervă, molipsitor în bucuria pe care era evident că o trăia grație succesului binemeritat.

Mai rețin o întâlnire, cred că tot prin 2004, într-un sfârșit de februarie sau început de martie. Se întâmpla această revedere la "Vaporul", pe Bega, în spatele Catedralei, adică locul, adică spațiul neconvențional unde se naștea Atelierul de proză *Ariergarda*, avându-i la "pupă" sau la "cârmă" pe Vighi, Marineasa și Lucian Petrescu. A vorbit atunci – invitat special – cu știința analitică și, în același timp, cu o căldură umană, proprii doar lui, despre un fragment de roman citit în seara aceea de Simona Constantinovici.

Aș mai evoca aici un episod, aparent banal, cenușiu. L-aș aminti, însă, tocmai pentru modul ciudat (premonitoriu?) în care s-a insinuat el, momentul acela, în memoria mea. Călătoream într-un compartiment mizerabil de tren spre Jimbolia, nu cu mult timp în urmă. Înfruntând cu stoicism hărmălaia de voci ale navetiștilor și zdruncinăturile arhaicului vehicul, am citit, atunci, ca un fel de recompensă, dar și ca pe un fel de memento, un eseu rafinat și dur, deopotrivă, publicat în *Vatra* sau *Observatorul cultural*, nu mai rețin ... Un eseu al lui Gheorghe Crăciun despre corp, despre corporalitate. Era acolo un gând, parcă obsesiv, în care mi s-a părut că se ascunde o undă de premoniție. Ceva despre faptul că senzorialitatea, corporalitatea oferă cele mai fine, mai subtile canale de comunicare cu metafizicul, cu acel *dincolo*. Cu acel "teritoriu" al transcendenței care – paradoxal – ni se deschide (atât cât ni se deschide) nu grație sondării intelectului nostru, ci, mai ales, datorită *bietelor noastre corpuri*. Un gând care, neavând neapărat pretenția originalității absolute, era, totuși, foarte al lui Gheorghe Crăciun, cel care scrisese, cândva, încă foarte tânăr pe atunci, *Frumoasa fără corp*. Carte pe care mi-a dăruit-o în 1995, tot în urma unei întâlniri la Sighișoara.

EUGEN BUNARU

CONCURSUL ESEU DESPRE CULTURA ȘI ISTORIA POLONEZĂ A SEC. XX

EDIȚIA A 6-A

Institutul Polonez, săptămânalul *Observator cultural*, revistele *Orizont* și *Contrafort* au plăcerea de a vă anunța lansarea celei de-a 6-a ediții a concursului intitulat **Eseu despre cultura și istoria poloneză a sec. XX**, adresat tuturor iubitorilor culturii și civilizației poloneze. Tema eseului va fi clar formulată, iar textul acestuia va fi însoțit de un rezumat (max. 300 de cuvinte). Eseul va fi redactat în limba română și va fi trimis pe adresa Institutului Polonez (str. Alexandru Constantinescu nr. 46-48, ap.1, sector 1 București) prin poștă/e-mail în două exemplare dactilografiate/redactate la calculator și pe suport magnetic (dischetă sau CD). Textul, care va trebui să conțină aprox. 3000 de cuvinte, nu va fi returnat autorului, el rămânând proprietatea Institutului Polonez. Rezultatele concursului vor fi validate pe baza deciziei juriului și nu vor putea face obiectul contestațiilor.

Premii:

Premiul I: un sejur de trei/patru săptămâni în Polonia, la un curs de limbă și civilizație polonă (transport cu avionul)

Premiul al II-lea: 200 USD (echivalentul în RON)

Premiul al III-lea: 100 USD (echivalentul în RON)

Eseul declarat câștigător va fi publicat într-una din revistele culturale românești de largă audiență.

Data limită de trimitere a textelor: **30 aprilie 2007**.

Câștigătorii vor fi anunțați la începutul lunii **ianie 2007**.

Detalii suplimentare privind concursul se pot obține vizitând pagina noastră web, sau telefonic, la nr. 0040 21 224 45 56, zilnic, între orele 8.30-16.30.

HOTUL DE POVEȘTI

CRISTINA CHEVEREȘAN

Dacă vă sufocă orașul, dacă vă e dor de bunici și de calmul unui sat uitat de vreme, dacă aveți puțin timp pentru a vă scufunda într-un spațiu rupt de înverșunări cotidiene, nu ratați cel mai recent roman al lui Radu Țuculescu. L-am descoperit cu plăcere și cu bucuria crescândă a cititorului avid de istorisire. *Povestirile mameibătrâne* te culeg cu egală ușurință de la birou sau din fața șemineului și te poartă spre inima unui Ardeal arhaic, încremenit în obiceiurile, meșteșugurile, patimile unui *altfel* de timp – mai lent, mai adânc, mai aproape de Om. Departe de lumea dez-lănțuită a tehnologiei și vitezelor supersonice, romanul împrumută ritmul alternativ al existenței rurale așezate, cu scaun la cap și zâmbet pe buze: *"Timp e berechet. Graba a dispărut. Timpul e o pastă moale ce poate fi modelată după bunul plac al fiecăruia"* (109).

Plasat în centrul acestui "foetaj" temporal aparte, satul Petra de pe lângă Cluj – populat de locuitori trecuți cu toții de șazececi de ani – pare însăși întruchiparea liniștii, stabilității bătrânești, echilibrului. Mamabătrână, personaj emblematic, nucleu al micii comunități, ar face cu dragă inimă oficiile de gazdă pentru nepoata Dita și prietenul acesteia, Radu – veniți și reveniți în vizită cu atenții, grijă și sete de vorbă. Împuținată de boală, cu greu mai reușește a se achita de datoriile casnice; ajutorul primit îl răsplătește cu tulburătoare mostre de istorie orală a așezării dintre păduri. Eroii săi sunt tot atâtia consăteni cu nume bizare la prima vedere, de fapt redări fidele ale originalelor în majoritate maghiare, pronunțate legat. Preotul Totianoș, seducătoarea Margolili, cantorița Galana, ghicitoarea Hudinela, carismatica Hermankati sau buclucașul Burdazoli formează un grup eclectic și inevitabil colorat în nuanțe tari.

Mamabătrână însăși vorbește doar maghiara, ceea ce face din narațiunea-cadru oferită de musafirul Radu o transcriere mai mult sau mai puțin fidelă a celor auzite. De altfel, faptul real și ficțiunea sunt greu de decantat în discursul mucalitei consumatoare de literatură universală, iar autorul nu scapă prilejul unor comentarii parantetice și avertismente ce țin de metatext: *"Mama povestește pentru a evada dintr-o realitate știută, dar nu întotdeauna acceptată, bazându-se pe memorie și pe imaginație în același timp. În cazul ei se mai adaugă, uneori, și frânturi din lecturile făcute [...] Mamabătrână îmi oferă un desen din care lipsește aproximativ jumătate. Eu îl continui fără crispări, degajat, lăsând realitatea să se amestece cu o imaginație provocată chiar de respectiva realitate"* (87/88).

Dată stabilite vocile narrative, istoriile Petrei curg nestingherit, împletindu-se ca rădăcini noduroase, ramificate ale unor misterioși arbori genealogici. Granița dintre datul biografic concret și legenda locală este atât de fină încât se poate spulbera dintr-o suflare capricioasă a povestitoare de vocație (nu de meserie, rezervată prin tradiție bărbaților porniți la târg cu sacul plin de întâmplări). Printr-o conexiune nu atât de ciudată cum poate pă-

rea, figura bătrânei lui Țuculescu se aseamănă cu cea a respectatelor membre în etate ale comunităților amerindiene. Orânduiri mai degrabă matriarhale, rezervațiile din romanele Louisei Erdrich, spre exemplu, sunt teritorii prin excelență ale unei oralități fabuloase, ce reunește în viu grai trecutul și practica rituală, imediatul adeseori arid și transa, magia, incantația.

Mai mult, structura de rezistență a unei asemenea comunități în care eul individual se topește în cel colectiv o asigură de regulă femeile tribului, simboluri ale rezistenței, răbdării, îndurării. Cu înțelepciunea și buna sa dispoziție, cu stocul ineputabil de amintiri autentice și fabricate, Mamabătrână pare a descinde fie dintr-un asemenea tablou inedit, fie din galeriile de familie sud-americeane cu portrete schițate în tușe magic-realiste. Pe de o parte, este complet firească întâlnirea dintre scriitorul sovietic, tovarășul de la centru și Puck din *Visul unei nopți de vară* pe aceeași uliță a satului transilvan și în aceeași propoziție a naratoarei influențate de cărțile citite și înglobate în propria experiență. Pe de altă parte, zvonurile țesute în jurul dispariției blestematei Margolili transformă fără probleme o nuntă într-o urgie sabatică, declanșată de uluitoarea – dar deloc contestată! – apariție a unui personaj straniu: motanul (cu "mustați" intertextuale) ce își schimbă chipul după bunul plac.

Povestirea de viață ce funcționează ca punct de plecare și revenire permanentă atrage ca un magnet atenția cititorului către dimensiunile nebănuite ale locului – presupus – comun. De sub stratul de praf așternut pe suprafața îngălbenitei fotografii de grup a sătenilor din Petra țâșnesc pe neașteptate miresme, gusturi, glasuri și muzici înflăcărâte de demult, întâmplări mult mai puțin placide decât ar putea include o mărturie-stas a satului transilvan. Din vorbe de clacă și șoapte care de care mai pestrițe, scenele de alcov se conturează deloc "tradițional" – cu încornorări pline de voie bună, inițieri erotice de finete, păcate trupești și jocuri senzuale. Ele culminează cu amorul-pasiune dintre femeile-înger ale locului (Rusoaica și "corcitura" satului, ucisă, zice-se, cu toporul în noapte de un ibovnic țigan).

Simple surprize sau adevărate lovituri aplicate cu sânge rece stereotipurilor "cumințeniei" și "plictisului" ușor atașate de orașean traiului rural, micile cutremure se produc natural, efectele fiind eficient amortizate de înțelepciunea de basm a Mameibătrâne: *"Eu nu cred că a fost omorâtă. Mai degrabă albinele au fost de vină. Erau până și ele îndrăgostite de Margolili. Cred că un roi de albine a luat-o și a ridicat-o la ceruri ori a dus-o într-un stup construit special pentru ea unde să le fie regină"* (34). Prototip al bunicii de la țară, sfătoasă, grijulie cu puținii bani ținuți la ciorap și bruma de lucruri rămase în gospodărie, păstrătoare a secretelor satului și devotată amintirii soțului Dimitrie – schilodit fără glorie pe front dar aprig dansator –, Mamabătrână este capul de afiș al unui spectacol uman remarcabil.

Mărturisindu-și intervenția de intermediar al istorisirilor adunate, Radu Țuculescu

creionează personaje ce stăruie atât pe retina cât și în auzul cititorului. El împrumută din limbajul popular fără a renunța la cel propriu, elevat, păstrând echilibrul existent și între lumile romanului. Dacă planul apropiat, obiectiv, este cel al îmbătrânirii și morții unei femei pline de farmecul nuanțat al simplității, fundalul se animă de freamățul ghemului de existențe umoristico-fantastice pe care par a și le disputa îngerii și demonii puși pe farse. Ambele nivele stau sub semnul unui lirism difuz, al unui livresc disimulat (sau nu), comunicând cu marea literatură. Radu Țuculescu este fără îndoială un scriitor-estet care își migălește miniaturile. Grotești, deconcertante sau pur și simplu relaxante, *Povestirile mameibătrâne* au tragi-comicul vieții. *"Precis, mamabătrână a râs și ea, deasupra noastră"* (252).

RADU ȚUCULESCU
Povestirile mameibătrâne
Cartea Românească: București, 2006, 304 p.

INSULA DE POEZIE

EUGEN BUNARU

Într-un context în care scena poeziei românești e vehement disputată și cvasiocupată de vacarmul atâtor voci milenariste (unele de indubitabil talent), mizând cu deosebire pe agresivitatea, pe nuditatea, în sine (deseori), ale limbajului și ale experiențelor erotice, cea de a doua carte semnată de poetul timișorean Viorel Suci, *Insula de fier vechi*, Editura Brumar 2007, poate fi considerată – tocmai printr-o asumată nealinieră – drept o apariție editorială exotica și reconfortantă.

Volumul lui Viorel Suci devine, într-o astfel de lectură, proba și argumentul, credibile în bună măsură, ale unei întoarceri la resursele lirismului dintotdeauna, azi, tot mai repudiat/e. Lirism a cărui, totuși, putere de seducție în poemele acestei cărți se revendică în primul rând din adecvarea trăirii, a "aventurii" existențiale, la scriitură, la actul scriptural ca *joc secund*.

Liniile de forță ale *Insulei de fier vechi* se evidențiază cu deosebire în poemele (nu puține) tutelate de haloul unui topos specific, recuperând liric un spațiu deopotrivă geografic și spiritual: al Câmpiei Banatului, al periferiei orașului, al unei posibile Mehale, plutind într-un vag aer, fie imperial, fie postbelic, ce ni-l poate aminti pe Adrian Derlea: "Va veni o iarnă când o să ningă cu zgomot de clopoței/fulgii de zăpadă vor aduce indulgențe./Dacă de pe acoperișuri austroungare/o să îmi cadă zăpada în cap/(...)/las orașul și dau fuga în pustă...". De remarcat că nu e vorba aici de un pitoresc local ieftin, ci de un anume palpitate existențial și spiritual care conferă spațiului concret, recognoscibil (în datele lui imediate) o aură de idealitate, de atemporalitate. Nu o dată, poezia de această factură dobândește o vibrație nostalgică, o deschidere tandră și virilă spre o tonalitate retro, de căutare/regăsire (preț de un ecou) ale timpului și locului fatalmente pierdute.

Alteori, discursul poematice ricoșează, dinspre realul nud, descriptiv, înspre o reprezentare ușor fantastă, vag patetică: "Trec prin stepă/cu un nod în gât/(dezastru de început de decembrie/în afara mea și în mine). /Văd trestia călcată în picioare/de animalele domnului (...)/dincolo de ea sunt case păcăginite,/prelungite cu șuvițe de fum./care, visătoare cum sunt,/doresc să ajungă în cer./Tot acolo sunt cimitire întinse..." (*Câmpia mea*). Erosul, fin pulverizat, este cel care, în comuniune cu *scrisul*, cu poezia, oferă totdeauna o șansă de potențare a clipei, de transcendere a trăirii epidermice: "Adormim târziu, goi,/răstigniți pe spate./dar Dumnezeu ne vede frumoși./ca poemul ce ne acoperă rușinea."/ (*Scrisul împinge urma*).

Poemele ample, de respirație largă sunt cele care, prin știința acumulării detaliilor concrete, senzoriale, de reală forță sugestivă, prin arta dozării și gradării efectelor, printr-o osmoză simfonică a simțurilor (lumină, culori, arome, sunet), ca și prin accentele ludice sau prin infuzia unor stări de grație și tandrețe, dau consistență volumului, confirmă un poet.

Poezia lui Viorel Suci, în ciuda nealinierii – despre care vorbeam mai sus – la temele și la tonalitatea lirismului de ultimă oră, nu este defazată, nu este străină de spiritul generației tinere, doar că această aderență este una ce ține de o anume surdină a discursului, a limbajului. *Insula de fier vechi* este o carte frumoasă nu doar grație *insulei de poezie*, cu care se confundă, ci și ca obiect estetic, în sine, aspect datorat profesionalismului în materie al editurii Brumar, cât și fotografiilor ce acompaniază fericit textele poetice, aparținându-i autorului însuși.

DIGRESIUNI LA AGRESIUNI

TUDOR CREȚU

Costi Rogozanu ilustrează una dintre modalitățile predilecte de afirmare a scriitorului: a cultivat și valorificat ramificațiile publicistice, mediatice ale talentului literar. Rogozanu a câștigat, pornind de la literatură, cea mai pregnantă vizibilitate dintre toți tinerii critici. A-i "reproșa" aspectul ăsta e deplasat. Cum deplasat e, așa stând lucrurile, să te pretinzi "subversiv", în răspăr cu sistemul etc. De vizibilitate, Rogozanu nu a dus lipsă niciodată.

Critica literară formează aptitudini și abilități care pot fi aplicate și folosite, apoi, asupra oricărui domeniu. Aproape. Printre altele, poate facilita trecerea înspre critica mediatică. Dar plasticitatea și alura analitică nu pot compensa acea specificitate obligatorie (mediatică, în cazul de față) a cunoștințelor, experienței, rodajului profesional. Însă Costi Rogozanu s-a informat, documentat etc. Ca și Radu Paraschivescu, Rogozanu a făcut – nepropunându-și, de fapt, altceva – o cronică tv de fotoliu. A reușit să exprime o atitudine, să reprezinte un punct de vedere. Oricât de discutabile și de controversate. Apoi a condus o revistă, *Apropo*. A intrat în circuitul *Media Pro*. A devenit o prezență televizuală. În 2006, revista a fot retrasă de pe piață. Una peste alta, Rogozanu a devenit un nume.

Citind și recitind unele agresiiuni și digresiuni, observ doi autori: un *critic literar* și un *jurnalist cultural*. Eșecurile sunt, mai ales, ale celui dintâi. Prima secțiune, *Sfatul înțelepților*, e cea a atentatorilor la idoli. Rogozanu a transformat *atitudinea* în valoare de brand. Textele despre Breban, Liiceanu, Dan C. Mihăilescu sunt printre cele mai citabile. Ecuația e clasică: tânăr vs. establishment. Articolele au nerv și argument. Mai mult, orice establishment trebuie să reziste probelor cu acizi. Altminteri... *Ușa interzisă*, de Gabriel Liiceanu nu e, într-adevăr, "nemaipomenită". Primirea de care s-a bucurat reconfirmă un adevăr: se reacționează, în primul rând, la autor, la om. În asemenea texte, Rogozanu e, înainte de toate, un comentator, un analist al MECCAnismelor lumii literare. E *ireverențios* într-un sens – probabil de aceea și rimează – *sănătos*: nu-și concepe, aprioric, recenzia ca pe o reverență față de iluștri. Este, într-adevăr, jenant dacă aceste *critice* la adresa lui Pleșu și Liiceanu, printre alții, au stârnit ședințe de "înfierare" pe la G.D.S. Îl prefer pe Rogozanu în această ipostază.

Mi-a dispăcut, însă, dintotdeauna, atitudinea lui față de analiza pe text, critica de poezie, dezavuată, de pildă, în cazul cărții despre Pillat a lui Cistelean. Rogozanu nu este un extraordinar critic pe text. E "mai acasă" când demontează mecanismele lumii culturale decât când lucrează cu cele textuale. El sesizează și analizează trend-uri, concepte, cum ar fi cel de grup, cu o aplicație pe "poliromi" ca alternativă la grupurile "oculte". Dar o asemenea atitudine impune dacă nu echidistanță, cel puțin corecti-

tudine... politică și literară. Spre o mai bună înțelegere a... lumii în care trăim, vom compara succint două cronici la aceeași carte, *Recapitularea modernității*, de Ion Bogdan Lefter. Una îi aparține lui Rogozanu, "admirator" al lui Lefter, cealaltă lui Daniel Cristea-Enache – adversar înfocat. Rogozanu rămâne în sfera unui descriptivism valorizant, formă a adeziunii implicite. Cristea-Enache, bineînțeles, rade și taie împrejur: se îndoiește până și de faptul că Lefter a parcurs modernitatea literară românească, afirmă că autorul "nu a fost capabil să-și clarifice termenul cu care a ales să opereze". Atât recenzia lui Cristea-Enache la Lefter, cât și textul despre Liiceanu al lui Rogozanu dovedesc că, uneori, "adversitatea" e mai stimulativă decât admirația, strunește mai intens resursele, predispune la eforturi mai "fertile". Sigur, întrebarea e cât de "obiectiv" e Rogozanu în raport cu Lefter? Dar, la acest capitol, nimeni nu e alb sau albă ca zăpada.

Autenticitatea revoltei: de la Breban la Liiceanu, înțelepții rași sunt din *cealaltă* sau celelalte tabere. Aș fi vrut – cinicul de mine – să asist și la epilarea (raderea completă) a unor postmoderni autohtoni. Revoltele autentice, cu adevărat personale, transcend grupările.

Situat, la rândul lui, mult mai aproape de viziunea lui Cristea-Enache, Andrei Terian scrie despre *Agresiuni, digresiuni* cu același pathos polemic. Îi reproșează lui Rogozanu inclusiv faptul că, în textul legat de Liiceanu, neglijează cartea. Asta în condițiile în care textul se numește *Unora nu le place Liiceanu*, iar nu *Unora nu le place Ușa interzisă*... Scriitura e simplă, neîncordată stilistic. Semn, în pasajele bune, al acelei "relaxări" ce decurge din siguranța de sine, din cunoașterea fenomenului. E vorba și de o distanțare, orgolioasă pe porțiuni, iar, pe alocuri, disprețuitoare față de peisajul literar autohton. "Bachelard a murit!" E adevărat, cărțile lui, însă, nu! Au ceva din vigoarea elementelor. Întâmplarea face să am aici o reacție afectivă: *Celălalt Pillat* a apărut exact când citeam Bachelard. O coincidență încurajatoare. M-am bucurat nespus să am acces la o "aplicație" extinsă. (Rezervele mele: pentru mine, Pillat rămâne, în chip definitiv, un poet al pământului, din *Pământul și reveriile odihnei*.)

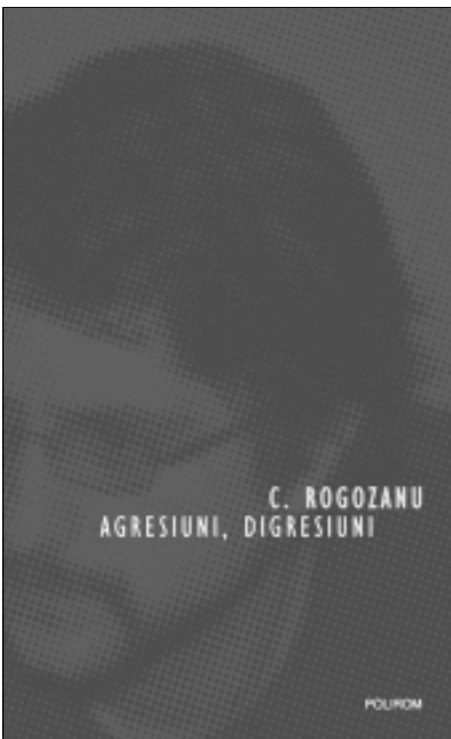
L-am "suspectat", tot timpul, pe Rogozanu de lipsă de anvergură în ce privește analiza de text și percutanța hermeneutică. Debutul lui nu alungă aceste suspiciuni, ci mă face, pur și simplu, să caut punctele forte în altă parte. Dacă ar fi să aleg ce să scriu pe o burtieră tv, aș opta, în cele din urmă, pentru următoarea formulă: Costi Rogozanu, publicist-comentator. El contextualizează și vizează peisajul ca întreg. Lucrează mai bine la nivel macro. Există, dincolo de orice firesc al atitudinii, teme alergice: românismul, academismul etc. Combaterea neostoită e "datorie de serviciu". Și, de la un punct încolo, simplu viciu. Combătând specializarea – "Un critic trebuie să acopere cel puțin fenomenul literar, așa cum poate,

lacunar, superficial" – riști să ratezi anvergura. Exact acea condiție care-ți permite să propui alternativă, să "pui ceva în loc". Întrebarea este *ce*?

Eu însumi prefer, spre a parafraza un titlu drag lui Rogozanu, *Celălalt discurs*. Cel aplicat, de maximă adâncime și altitudine în același timp. "Defrișatul" este/poate fi un demers purificator, eliberator etc. O primă fază. Reiau "interpelarea". Ce pui în loc? Căci nu e o soluție ca, în urma ta, să rămână un loc gol. Dincolo de orice agresiiune și digresiune, dincolo de atitudine, urmează proba altitudinii. Mortală nu doar în cazul alpiștilor.

INVITAȚIE

La librăria *Joc secund*, de hramul zis Valentine's Day (ce face omul mai fecund la trup, la suflet și idei), Olga Ștefan & Șerban Foarță, scoși de sub teasc la *Vineatzone*, – pe-aceia care vor să-mpartă, cu... ambii trei, niscaiva tone de poezie,-n vers sau proză, i-așteaptă, fix la ceasul opt-sprezece... Cărțile din poză le-au scris o fragedă și-un copt. (ș. f.)

La începutul lunii februarie, în sala Teatrului de Stat din Oradea, a avut loc cea de a IV-a ediție a Galei Premiilor de Excelență, acordate de către Primăriei Oradei. La secțiunea Literatură, juriul format din scriitorii Ion Simuț, președinte, Lucian Scurtu, Marius Miheț, Iudith Molnar și Corneliu Crăciun, a acordat premiul de excelență volumului, "Tratatul de liniște" (editura "Brumar"), de Gheorghe Vidican, membru al filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor din România.

NOU la POLIROM

CLEPSIDRA MURDARĂ

ALEXANDRU BUDAC

Trecutul comunist și nebuloasa perioadă de tranziție par a fi constantele literaturii române de după 1990. Nu mi-am propus aici un inventar al temelor și imaginilor care, prelucrate mai mult sau mai puțin de mașinăria mnemonică și filtrul imaginativ al fiecărui autor, apar frecvent în proze de calibrul și cu mize diferite. Totuși, îmi vin numaidecât în minte blocul de pe Ștefan cel Mare și cartierele muncitorești himerice din romanele lui Mircea Cărtărescu, cozile halucinante și Dacia pentru raliu din *Coaja lucrurilor sau Dansând cu Jupuita* de Adrian Oțoiu, listele nesfârșite de produse, etichete, mirosuri, culori, obiceiuri, ticuri, fetișuri, chipuri și, nu în ultimul rând *chip-uri*, pe care memoria lui Alexandru Robe – personajul central din *Derapaj*-ul lui Ion Manolescu – le colecționează cu sfințenie. Asta ca să-i numesc doar pe autorii de ale căror texte mă simt profund atașat. În urmă cu câțva timp, m-am ocupat, tot în revista *Orizont*, de romanul *Întoarcerea acasă*, și m-am arătat surprins de felul în care personajul lui Cătălin Dorian Florescu regăsește România după ani de exil. Tot ce vreau să spun prin această introducere este că nimic din ce am citit în ultimii ani nu m-a pregătit pentru proza lui Radu Aldulescu.

Romanul *Mirii nemuririi*, apărut la editura *Cartea românească* este un roman autohton în procent de sută la sută. Nu poți identifica aici influențe ale literaturii americane, de pildă, psihologii cognitive, intertextualitate, denunțări ale discursului puterii, hiperrealități ori recuperări nostalgic-ironice ale vreunei copilării murdare de praf de cretă și supraviețuiește de securiști. *Mirii nemuririi* este o poveste *hard-core* cu bărbați aspri și transpirați, cu fețele ciupite de vărsat, cu femei murdare de prin mahalalele Bucureștiului, dispuse să păstreze sarcina din răzbunare sau să avorteze din rațiuni practice, cu șmenari al căror vocabular se reduce la câteva cuvinte, din care mai bine de jumătate nu se pot transcrie aici, cu părinți de a căror vizită mai bine te-ai lipsi și cu frați de a căror existență nimeni nu mai vrea să știe. *Mirii nemuririi* este romanul ce nu se cere povestit, pentru că-ți deapănă el însuși povestea știrilor de la ora cinci, pentru că nu trebuie decât să cobori din bloc ca să dai în stradă (sau în scară) peste un bărbat ca Rafael Ogrinjan, deoarece se știe că bărbații își bat nevestele în România și pentru că nu trebuie să fii manelist ca să recunoști genul muzical când îi sună telefonul mobil tipului de la masa alăturată. În *Mirii nemuririi* nu se întâmplă nimic. Timpul e înghețat la periferie, iar viața protagoniștilor arată la fel, indiferent de an, regim, tulburări politice, drame personale. Revolta? Un banc obscen. Democrația? Un concept cu sferă largă, dar fără conținut.

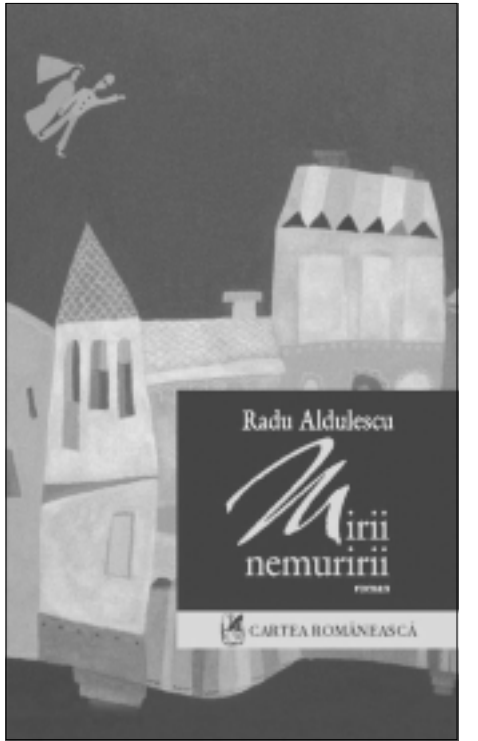
"*Li se urcase și ăstora democrația la cap. Orfanii, handicapații, retardații, oligofrenii, pegra și rușinea unei țări care se vrea intrată în Europa, se distrau cu jos directoru' tiran și profesorii comuniști care ne mănâncă din drepturi, ne omoară cu bătaia și ne lasă să răbdăm de foame ca să se-ngrășe ei și ne țin închiși în dormitoare ca la pușcărie și câte și mai câte minciuni și mizerii aruncate-n spinarea celor care le fuseseră și mamă, și tată, și-i iubiseră ca pe copiii lor și le-au purtat de grijă ca s-ajungă oameni în rândul lumii, ca să vezi tupeu și necunoștință. Ce dracu' să mai zici? Să-i ia dracu', plini de pretenții, au și ei nevoi și drepturi, da, să mănânce pe săturate, să crape-n ei și să se-mpopoțoneze, să se-mbrace-n ton cu moda ca să umble noaptea pe străzi și-n discotecă, să se bucure de democrație, uite-i asta le mai lipsea, casete cu Michael Jackson după care să se scâlâmbăie ca maimuțele pe sarmă, casete video cu Van Damme ca să-i imite figurile, zvasturile-n cap și picioarele-n gură, nasurile sângerânde,*

bușiturile, testele izbite de cimentul culoarelor, pe lângă care muștruluielile părintești ale supraveghetorilor sunt niște alinturi, după cum tot alint va fi fost ce fuseseră ei până atunci, față de ce vor fi devenit de curând, liberi, de-acum, să-și facă de cap prin tot orașul ca aurolaci, boschetari, hoți și cerșetori internaționali, cu permis de liberă trecere prin toată Europa, vezi, se emancipaseră de-acum, Occidentul venise să-i ia de suflet cu ajutoare și cadouri" (pp.88-89).

Fraze precum aceasta se rotesc neconținut în mințile personajelor, în mintea lui Rafael, mai cu seamă. Nu e vorba aici de judecăți de valoare asupra situațiilor în care ele se află, de gânduri despre viitor ori critici sociale. Personajele lui Radu Aldulescu trăiesc doar în prezent, iar dacă apelează la memorie o fac doar pentru a descoperi un trecut la fel de mizerabil, ce se confundă numaidecât cu situația actuală. Nimeni nu evoluează în *Mirii nemuririi*. Desigur, s-ar putea spune că trecerea Mirelei, una din figurile feminine bine conturate, de la un bărbat la altul și de la o naștere la alta ar reprezenta un soi de evoluție, dar în lumea ce pare să-l fascineze pe Radu

Aldulescu, cuvintele "mamă" și "târfă" sunt sinonime. Rafael Ogrinjan are, la rândul său, o traictorie profesională curioasă, de la statutul de pedagog-supraveghetor într-o școală specială la cel de jurnalist, însă nu e greu să observi că a te ocupa de copiii sălbatici ai junglei urbane e chiar mai onorabil decât să fii pârtaș la găinăriile trusturilor de presă.

Când recomanzi o carte, trebuie, de fapt, să răspunzi unei singure întrebări: "De ce merită să-i dedici timpul?" Mărturisesc că, în cazul cărții lui Radu Aldulescu, nu știu ce să răspund. Lumea pe care o prezintă e consistentă, neartificială, limbajul (cu vorbe grele cu tot) nu e gratuit, dacă suntem onești și admitem că un boschetar abrutizat din cartierul Titan nu se poate exprima ca un poet romantic – e antologică scena confruntării dintre Rafael și culturistul păgubit de telefonul mobil, confruntare ce ne justifică, parțial, titlul romanului -, efortul autorului în prezentarea unor personaje veridice nu e lipsit de rezultat. Aidoma doctorului Frankenstein, Radu Aldulescu încearcă să plămădească vieți din ceea ce este mai rău în ființele umane, dar tot aidoma lui, își trădează creaturile spre

final. *Mirii nemuririi* nu te conduc nicăieri, lectura concentrată nu te ajută să înaintezi, efortul tău de simplu cititor nu este răsplătit. Rămâi doar cu imaginea dezolantă a unei Românii despre care n-ai aflat nimic nou.

CRITICA ANTROPOGLOSICĂ

EUGEN DORCESCU

Apariția recentă, la Editura Universității de Vest, Timișoara, a două lucrări semnate de istoricul și criticul literar Alexandru Ruja, profesor la amintita instituție, anume: *Printre cărți* și *Aron Cotruș; Corespondență*, îmi oferă prilejul de a pune pe hârtie câteva gânduri legate de personalitatea culturală și de vocația autorului.

Voi afirma, luând în discuție, pentru început, *tipul* demersului analitic practicat de Alexandru Ruja, că, în cazul său, avem a face cu o *critică de factură universitară*, sintetică, interferentă, în structura și în desfășurarea căreia se recunosc diverse direcții de abordare și felurite metode de identificare a semnificațiilor: apelul la biografie, la surse, încadrarea în contexte istorico-literare și culturale mai largi, istorismul, comparativismul etc. Simultan, este valorificată contribuția *criticii tematice*, a *criticii stilistice*, a *psihocriticii*, astfel ca portretul final, al operei (și al eului creator), să fie cât mai cuprinzător și mai corect cu putință.

N-am pomenit întâmplător, în șirul de mai sus, prezența eului creator. Referindu-ne, acum, la *obiectul* criticii lui Alexandru Ruja, și reflectând atent la ceea ce ne oferă, în această privință, textul comentariului său, vom constata că analistul investighează, într-adevăr, așa cum este firesc, *opera*, dar că, totodată, nu-l pierde nici un moment din vedere, pe *autorul* ei.

Or, dacă îl considerăm pe scriitor, în genere, un creator de limbaj, posesor al unui idiolect specific, uneori inconfundabil, și dacă, pe de altă parte, cercetătorul nu desparte, ci dimpotrivă, omul de operă, și opera de om, va trebui neapărat să conchidem că adevăratul *obiect* al demersului critic semnat de Alexandru Ruja este tocmai acest interesant binom (*scriere – scriitor*), această *realitate antropoglosică*, și că, drept consecință, cea mai potrivită definiție a criticii sale este exact aceea de *critică antropoglosică*.

Constatări precedente ne deoalează *atitudinea* ce prezidează și călăuzește analizele critice și istorico-literare. Ea este, în mod esențial, *empatia*. Iată o declarație cât se poate de elocventă: "Nu am ocolit niciodată cărțile scriitorilor de lângă mine, ale celor din spațiul meu de existență culturală, care a fost dintotdeauna unul marginal. Dimpotrivă, am urmărit și urmăresc traseul creator al acestor scriitori, am scris și scriu consecvent despre cărțile lor. Spațiul marginal își are importanța sa. Nu poate exista centru fără margine. Diversele schimbări în timp pot modifica ierarhia" (*Printre cărți, Argument*). Lumea literelor – lumea scriitorilor și a cărților la care aceștia trudesc, fiecare după măsura harului care i s-a dat – îi este, așadar, dragă comentatorului, ea este, cu totul, definitiv, și lumea lui.

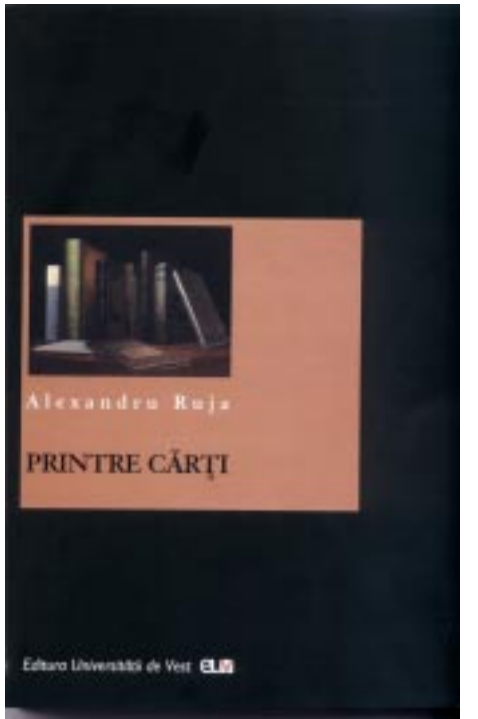
Trebuie reținut, însă, că empatia nu exclude, cătuși de puțin, axiologia. Criticul este atent la valoare, la performanță, și are grijă să le sublinieze.

Concomitent, Alexandru Ruja probează o mare apetență culturală, el simte nevoia de a încadra literatura în uriașul sistem de semne al culturii - de unde propensiunea spre *enciclopedism*, spre proiecte de anvergură. Volumele *Parte din întreg I, II; Literatura română contemporană. Poezia I; Dicționar al scriitorilor din Banat* (al cărui coordonator este) reprezintă doar câteva dintre ele. Avem nădejdea, ba chiar convingerea, că și celelalte vor fi duse la împlinire. Confrății le așteaptă, și cred în temeinicia lor.

MARGINEA LUMII (ROMÂNEȘTI)

DAN NEGRESCU

Parafrazând versurile baudelairiene după care "Prin codri de simboluri petrece omul viață / Și toate-l cercetează cu-n ochi prietenes", ajungem la titlul cărții lui Alexandru Ruja care, asemenea simbolistului, mărturisește a-și fi (pe)trecut veacul până acum *Printre cărți*, pe care însă le-a cercetat el "cu-n ochi prietenes-critic" (de regulă). Căci ce altceva să fie cărțile decât simboluri ale spiritului? Confesiunea lui Alexandru Ruja ("din această epopee a lecturii am selectat și cărțile despre care am scris") mă întoarce din nou către

din Bethlehem, obligându-mă să repet (Horatius spunea că uneori "lucrurile repetate plac") cele scrise odinioară despre un *Ieronim din Banat*, adică autorul de față. De altfel, *Printre cărți* ar putea fi un titlu generic referitor la făptuirea lui Alexandru Ruja. Cartea în discuție, *Printre cărți* (Editura Universității de Vest, Timișoara, 2006, 370 p.), este din nou ieronimiană, prin cele două secvențe componente. Prima strict cărturărească: *Despre deliciul și supliciuul lecturii* și dovedește ce înseamnă să scrii în cunoștință de cauză. Spre deosebire de alții, Alexandru Ruja, prin patima-i clară pentru Cotruș, a ajuns la deliciul lecturii prin supliciuul studiului documentelor. Tocmai acest parcurs al său mă face să-l contrazic reverent, după cum urmează: Alexandru Ruja afirmă "critica literară pe care o practic din anii studenției, m-a condus către profesionalizarea cititului și către responsabilizarea scrisului". Frumos. Și totuși, dacă ar fi rămas la critica literară, ar trebui să fie evidentă, dacă nu gruparea (elegant spus), măcar denotația pe care o (de)servește cu atâta acribie; or, NU se vede asta și pentru că Alexandru Ruja este *istoric literar*. Riscul este imens desigur: în momentul în care te-ai decis să rânduiești în biblioteca lui Varro, în spirit tacit, poți ajunge la soarta lui Ieronim: îți faci bagajele la Roma și pleci în Palestina.

Dar istoricul nostru are noroc, iar acest lucru îl atestă partea secundă a cărții, ce vine *Dinspre literatura spațiilor marginale*. Alexandru Ruja nu scrie pe malurile Dâmboviței și nici în spiritul lor, ci acolo unde îl cheamă *Genius loci*.

Continuare în pagina 31

IOAN MOLDOVAN: FRENEZIA LIVRESCULUI

IULIAN BOLDEA

Volumele de poeme ale lui Ioan Moldovan (*Viața fără nume*, 1980, *Exerciții de transparentă*, 1983, *Insomnii lângă munți*, 1989, *Arta răbdării*, 1993, *Tratat de oboseală*, 1999, *Interioarele nebune*, 2002 etc.) ar justifică, în viziunea lui Radu G. Țeposu, încadrarea poetului în categoria "fantezismului abstract și ermetic". Ambiguitatea unor notații, o adevărată frenezie a mistificării și a repunerii în discuție a realului, predispoziția spre farsele și jocurile imaginative ale cuvintelor, înclinația spre oralitate și ironie sunt doar câteva dintre mărcile specifice ale unui astfel de discurs poetic. Radu G. Țeposu face, chiar unele discocieri, credibile, descifrând resursele lucidității, dar și resorturile unei conștiințe superioare a convenției artistice: "Desigur, repudiind luciditatea, poezia lui Ioan Moldovan nu face decât să se folosească în chip superior de conștiința convenției, asumând-o și prefăcând-o într-o temă lirică, foarte frecventă de altfel în poezia tânără. Cu stilistica și retorica pe masă, lirica nouă reface în alt fel ingenuitatea de altădată, mai matur și cu sentimentul complicității artistice subînțelese. Trăirea pură e, în ordine artistică, o utopie: «respirația noastră e o utopie». Starea de grație e înlocuită cu starea de risc, tradusă în imagini aforistice, eclatante, foarte în spiritul acestui autor: «scriu cu aceeași grijă cu care sărut o sabie». Grijă pentru secvența prețioasă, cultivată pe marginea prăpastiei decorativismului, precum o floare rară, arată în Ioan Moldovan și un orfevru delicat, a cărui minuție bate discret înspre calofilie".

Realul pe care îl surprinde în poemele sale Ioan Moldovan este unul cu contururi deformate, cu o alcătuire ce transcende adesea aspectul pur referențial al lucrurilor, e, cu alte cuvinte, proiecție a interiorității, așa după cum peisajul e privit adesea prin vitraliile aburoase ale visului ori ale fanteziei: "ulterior am aflat că visul nu poate fi utilizat ca o amprentă// personificarea e un procedeu artistic, că/ metafora e un procedeu artistic./ chiasmul e un procedeu artistic – că/ «un sentiment nu poate fi înlocuit decât de un alt sentiment/ de o intensitate egală sau mai mare»". Trăirile eului oscilează adesea între o oboseală metafizică, în care toxinele viețuirii se instalează fără drept de apel (nu întâmplător, un volum al lui Ioan Moldovan poartă titlul *Tratat de oboseală*) și o aspirație spre misterii îndepărtate, nostalgia unei liniști de dincolo de lume, a unei purități cvasi-sacrale. Din prima categorie, a poemelor ce transcriu afecte ale crizei, registre psihoestetice ale abuziei cronice, ale eșecului, elocventă e poezia *Toxic*, nu lipsită de arpegii manieriste ori de tonalități ironic-fanteziste ("Sunt deja toxic: în curând doar un/ eveniment familial/ Nu mai pot rămâne pe loc în fumul/ și-n zdrăgăneala de nenoroc/ De-acum predau la seral materii inactuale/ moartele limbi instrumentele obosite/ Din timp în timp tot mai des/ traversează clasa șobolanul imperial/ circulă de la ușă la calendar/ și-mi face cu ochiul/ Sunt deja toxic, dar și voi îmi scrieți/ că nu vă simțiți ideal" sau, în alt poem, cu același titlu: "ți-am spus, eu am nevoie de a doua persoană/ să bolborosesc mai în voie/ Sub cerul de coniac pajiștile în mohorala ierbii lor, iar tu/ trebuie să fii de-acum un om bătrân și toxic/ Mult n-o să mai pot rămâne cu el, cu tine/ mi-a trimis mama vorbă să mă întorc/ în rest, lumina vine cum vine/ ceru-i albastru, cerneala neagră, pajiștea arsă/ și lungi chemări de corn").

Poezie născută, după cum nota Ion Pop, din neîncetata confruntare între Text și Viață, lirica lui Ioan Moldovan se resimte și de frenezia retractilă a livrescului, dar și de

imersiunea în bolgiile cotidianității. În *Viața fără nume*, V, de exemplu, livrescul are inervații senzitive, în timp ce lucrurile par să adaste în suave penumbre ale percepției calofile. Între trăire și scriere se stabilesc punți de comunicare, relații și corelații difuze, obiectele și ființele purtând încrustate, în făptura lor mai degrabă imaterială, rezonante ale fantasmelor lumii, ecouri ale unei existențe diafane, de dincolo de empirie: "viața însăși nu permite elipse/ și întrebarea dacă poemul e altceva decât viața/ îndoiala privitoare la tine, Horațiu («nu vei pieri întreg/ un monument mai durabil...» etc.), nu mă împiedică/ și năuc febril intram în manuscrise/ zig-zag-uri cu răsufierea găfăitoare/ până mă așezam cu capul între pieile labirintului/ Astfel călcâiul era împins la o parte/ în hățiușul de sânge și carbon -/ o floare pipernicită asemeneaa creierului de iepure/ urca încet din pământul hârtiei/ câteva cuvinte putrezind și câteva cuvinte verzui și/ câteva cuvinte trandafirii". Nicolae Oprea racordează, nu fără temeii, lirica lui Ioan Moldovan la poetica ivănesciană, prin cultivarea unor stări afective de amplitudine restrânsă, prin tentația anonimizării și a beatificării banalului, prin senzația de lentoare, de acalmie, de univers unde "nu se întâmplă nimic" pe care o regăsim și la poetul orădean: "Textele lui Ioan Moldovan se înscriu pe orbita discursivității *poesiilor* lui Mircea Ivănescu, a cărui formulă, ca dealtfel și poetica prefațatorului entuziast, și-a lăsat amprenta asupra unui mod totuși paradoxal de provocare a lirismului obiectual. El surprinde aceeași lentoare și acalmie a lucrurilor încremenite, fixează limitele unei realități ale cărei irizări abia pătrund printre genele unei priviri, de fapt, iscoditoare, însetată de cunoașterea universului cotidian. Rezultă un timbru monocord, de tip bacovian, care omogenizează discursul nu totdeauna fluent, sau mai degrabă rupt din când în când de ezitarea sau incertitudinea meditativului ins datat contemplării lumii dintr-o deprindere estetică". Caligrafii ale liniștii, ale chietudinii și ale rememorărilor sumare sunt poemele care, precum *Bunicul nu e pregătit*, figurează o atmosferă de interior, de *salon*, în care eul pare a se reculege, pare a se retransa din fața unui real amenințător, precar ca semnificație și lipsit de organicitate: "Glasul tău și un plâns mut în albeata salonului/ ochii trec/ prin lumina seacă de februarie/ - am vorbit așa de puțin/ un ghem nedesfăcut de viață/ slab-slab trupul ca o linie în care s-au prăbușit/ toate dimensiunile/ cum s-ar putea o mângâiere să stea deasupra frunții/ sufletul are răni neîntâlnite pe trup/ un întuneric nevinovat de pânze și monede/ eliberezi câte un cuvânt care se clatină pe coridor/ și se întoarce și te privește cu lungă insistență/ și apoi dispare/ acum răsar brândușele și ne răstoarnă/ împreună în amintire".

Aproape de lucruri, dar investindu-le mereu cu sensuri și irizări ale reflexivității, privirea poetului se oprește în fața "mainimicului", a ceea ce nu poate fi desemnat prin făptura friabilă a cuvântului, a ceea ce e cu neputință de transcris în verb, fantasmă mai degrabă a unei conștiințe bânuite de neliniști, pentru care între spus și nespus limitele sunt cu totul fluctuante. Senzorialitatea, vecinătatea "mainimicului" și fragilitatea clipei de grație, relieful instabil al versului ce caută zadarnic să surprindă indicibilul, sunt polii ecuației care alimentează cu tensiunea ei semantică numeroase poezii ale lui Ioan Moldovan: "Nu te mânia, îmi spune docta puella/ astăzi bate vântul: nu vei scrie nici un poem/ ar fi bine să accepți/ Ultima salahorie: astăzi bate vântul// Peste umărul tău se întinde degetul mainimicului/ și se hrănește" sau, într-

un alt poem: "Uitând nișele calde ale conviețuirii cu mainimicul/ subiectul urcă scara, ajunge, sună/ Îi deschide docta puella – mică și vânăță. «S-o îmbrac/ să fiu tandru, s-o iau în brațe cu grijă, s-o/ dezmierd, dar să nu/ mă pătez pe degete»// O pune pe patul desfundat, deschide dulapul/ fără s-o piardă din ochi/ aduce hăinuțele/ Ea plânge și ferestrele transpiră// Nervos, aprinde lampa, tușind ca-n somn/ Cineva, jos în lume, se plimbă, îi pune în minte o melodie ușoară/ o chinuie, o refuză".

Preocupat îndeaproape de relația dintre scris și trăit, Ioan Moldovan vede actul poetic ca eliberare, ca imersiune kathartică în arhitectura propriului sine, ca inițiativă mai mult sau mai puțin inefabilă a cuvântului pornit în căutarea referinței, a verbului ce încearcă să-și redobândească privilegiile pierdute. *Scurtă proză* are, de altfel aspectul unei arte poetice contrase, în care e sugerată o viziune lirică, un cifru poetic, o concentrată gramatică a poeziei: "Până în clipa aceea nimic nu se ține minte/ ochii pâlpăie în zmeuri zmeurii/ urechile sunt orfane, carnea fâlăfăie/ ca un steag de victorii/ Și-n clipa aceea vine în pragul odăii îngerița/ cu șoldurile inutile, cu sânii autarhici, cu/ mormăitul unei mohorâte repulsii/ Aruncă trufașă cenușa, deschide sertare, deșartă/ mainimicul/ notează-n conducuță starea de fapt// Din clipa aceea ferestrele se dau de perete/ doctrinele se despielițează/ temnicerii uită regulamentele/ și singuri se întemnțează// Din clipa aceea scribul șterge stilul de sânge/ mestecă iarba întunecată crescută în gură/ bolborosește, plânge". Ficțiunea și metaficțiunea, biograficul pur și saltul în vizionarism se întâlnesc, parcă, în egală măsură în versurile lui Ioan Moldovan, versuri saturate de livresc și de artificiiu liric, dar, în același timp, caracterizate și printr-o irepresibilă nostalgie a concretului, a vieții "care se viețuiește". În pulsimea depărtare, miraj, iluzie și apropiat, concret, extaz al empiriei stă originalitatea frapantă a acestei poezii, din care nu lipsesc nici referințele intertextuale, dar nici referințele pur biografice ("De ce se interesează poetul Livius la telefon de felul cum s-au scurs/ zilele familiei noastre, cum s-au dat premiile, cine a participat / Credeți că întâmplător? / De ce poeta Carolina a scris mai la tinerete următorul haiku / «Credeți că întâmplător au declanșat americanii războiul din Golf / de ziua poetului nostru național?» // De ce unul dintre poeții Mureșan vorbește

la televizor / despre sinistra sistare a finanțării tribunelor și de ce / criticul nostru e furios din alte pricini").

Chiar dacă doar subtextual și cu destule precauții, vocația etică se manifestă și în poemele lui Ioan Moldovan. Agresat de civilizația urbană, tot mai alienantă, tehnicistă, lipsită de repere ferme, dezagregantă, poetul presimte prezentul ca pe o coplesitoare, apocaliptică agresiune. Lumea figurată frecvent e una cu palori tragice, în care timpul e privit ca forță dizolvantă, iar ființele par niște automate lipsite de inițiativă, de forță și de finalitate. Alienarea și reificarea sunt cele două agresiuni la adresa făpturii umane pe care le ghicește poetul dedesubtul gesturilor celor mai derizorii, în spatele unor comportamente și semnificații defazecate: "Pe la amiază veni vorba de grăsimi/ cum stam așa întinși în iarba la liziera pădurii/ cu creierii adânciți în cutiile lor/ din care doamnele vor scoate roșiile, brânza, slămina/ șervețelele/ Priveam fără țintă în manualul tânărului apicultor// conștienți de ironia soartei/ și de lipsa apei din jur/ O, doamne./ pădurea respira din zdrențele ei tărcate/ dosea ciuperci, creaturi, sticle sparte/ și-n tot acest pastel apocaliptic/ nu mai lipsea decât furtuna, care a și venit apoi/ săltând nițel grele găște prin aerul pluvios/ ducându-ne la un praznic/ pre noi, care-ți cântăm ție, aliluia" (*Dejun la iarbă verde*). Existența, percepută ca anonimă, ca trecere indefinită spre moarte, are, pentru Ioan Moldovan, virtuțile unei expieri și amprenta purificării ființei situată la confluența contrariilor, între clipă și eternitate, între lumină și întuneric, între tăcere și vacarm. Extincția e, așadar, bănuită ca prelungire a vieții, ca agonie perpetuă, ca suferință atroce și ca tensiune a exilului interior: "Nimeni să nu intre: mor tot timpul/ Puțină discreție, ce Dumnezeu!/ Ce să se vadă, ce-i de văzut în olimpul/ acesta de minereu?/ Stați afară, așteptați, și-așa-s destule/ aici: singurătatea-i o înghesuială -/ între prima verba și ultima thule/ cineva a întins ritualic o obială/ Nimeni să nu intre: mor tot timpul/ după această perdea, ce dracu'!/ Ce-i de văzut, ce, în olimpul/ acesta nici profan și nici sacru" (*Să ne rugăm*). Bun cunoscător al "poeticii mai noi", cum apreciază Radu G. Țeposu, Ioan Moldovan e un postmodern "cuminte", ce se ține departe de gesturile iconoclaste, de atitudinile ireverențioase ori de insurgențele neoavangardiste ale unor colegi de generație. Moderația, intensitatea egală, retorica unei sublimități reculese, acestea sunt, de fapt, mărcile timbrului său liric.

MĂ RAZUMEȘTI, FATA MEA... (1)

OTILIA HEDEȘAN

Una din numeroasele idei cu care am rămas de la cursul de *Dialectologie românească* făcut în facultate (curs pe care, de altminteri, l-am urmat cu aplomb și l-am finalizat glorios) a fost aceea că în timpul anchetei, dialectologul nu trebuie să se forțeze, utilizând formele exotice ale dialectului pe care îl investighează, pentru a nu influența, astfel, răspunsurile interlocutorului său (numit, desigur, pe vremea studenției mele, *informator*).

Acum, când verific cu manualul de dialectologie în față cum de mi-am format această convingere, constat, mai întâi, cu uimire că acesta mă învăța exact pe dos, adică: "În sfârșit, trebuie să ne mai punem și întrebarea dacă anchetatorul va folosi limba literară sau graiul celui anchetat. Un anchetator nespecialist se va adresa informatorului în limba literară, căci nu cunoaște dialectele. Specialistul se va adresa, pe cât posibil, *ca în graiul cercetat* (s.m., O.H.), ceea ce îl va influența pe informator să nu literarizeze în mod forțat graiul local. Se indică chiar ca anchetatorul să fie din părțile locului" (Matilda Caragiu Marioțeanu, Ștefan Giosu, Liliana Ionescu – Ruxândoiu, Romulus Todoran, *Dialectologie română*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1977, p. 70).

A doua constatare, însă, este una care mă umple de bucurie, fiindcă mă face să observ ce consecvență sunt cu mine însămi la distanțe de timp reprezentative, cum sunt cei douăzeci și cinci de ani care s-au scurs de când am dat examenul de dialectologie. Ideea este că frazele de mai sus sunt singurele din tot manualul pe care le-am adnotat cu trei semne de întrebare apăsate. În rest, subliniasem cuminte, am mai pus câte un plus, am mai reținut câte un nume de cercetător ori de publicație... Dar e evident că oricât de inocentă întru ale cercetării de teren eram pe atunci, tot nu am putut să nu fiu intrigată. Ce să însemne, oare: *ca în graiul cercetat*? O mimare caricaturală a felului regional de a vorbi, prin schimbarea automată — un fel de *find* și *replac* de dinainte de inventarea acestor comenzi — a unor foneme cu altele, ori a unor cuvinte inteligibile de către toată lumea și oricum prezente și ele în dialect prin echivalentele lor strict regionale? Ideea mea era aceea că exact acest mod de exprimare putea induce vicieria vorbirii interlocutorului. Argumentul meu de atunci era unul literar — anecdotic, însă el mi se pare grăitor și acum. Cândva, pe parcursul celebrului roman, Ilie Moromete explică, răstălmăcind un paradox, cum percepuse el o campanie electorală: a apărut un candidat îmbrăcat orășenește care a vorbit o vreme fără ca nimeni să-l înțeleagă; apoi a venit al doilea, înveșmântat în costum popular în care se simțea, evident, stingher și a început să rostească cimilitură după cimilitură. Între două non-comunicații, Moromete comenta că e de acceptat prima, fiindcă măcar nu era și caraghioasă.

De fapt, dacă stau bine să mă gândesc, la puțin timp după povestea acestei "achiziții teoretice", am făcut și primul teren, definit *folcloristic*, în câteva sate din Bucovina. Am experimentat ca spectator nefericit (fiindcă ceea ce se petrecea era neverosimil de comic, iar eu, ca studentă, căta să observ și să învăț ce e de făcut, nu să râd necenzurat) felul în care o parte dintre profesorii noștri se purtau "profesionist", adică... vorbeau dialectal. Numai că ceea ce le ieșea era dialectul lor de acasă, altul decât cel al oamenilor înaintea cărora se aflau. După mintea mea de atunci, în afara unei bariere în comunicare și în afara efectului involuntar ridicol nu obțineau nimic. După mintea mea de acum, mesajul acelui fel de a se pune în scenă în teren era unul ceva mai complex. Vorbind dialectal, cercetătorii ar fi trebuit să tenteze să își impună autoritatea pe parcursul convorbirii, semnalându-le interlocutorilor lor faptul că sunt ei înșiși competenți în domeniul pe care îl investighează, așadar au control asupra informației. În locul acestei informații, graiul abuzat, folosit ca altundeva și care dovedea, de fapt, ignoranța, comunica tacit doar că cercetătorul este și el tot un țaran, doar că e originar din altă parte...

Nu mai pot să-mi amintesc resortul ultim care m-a făcut să conchid că metoda recomandată e și riscantă și mai ales falsă. După logica lui Moromete, tu, ca cercetător, trebuia să îți vorbești propria limbă, iar aceasta era, fără doar și poate, cea literară. Evident, nu agresivă, nu barbară, nu demonstrativ superioară... O limbă esențială, onestă, respectabilă, în sensul că te exprima pe tine și profesia ta, însă și respectuoasă, fiindcă te obliga să te adresezi interlocutorului tău nepunându-l, prin definiție, într-o stare de inferiori-

tate. În aceeași logică, dacă cercetătorul se exprimă în limba literară, face acest lucru fiindcă aceasta i-o cere *job-ul* lui, după cum normalitatea interlocutorului său este aceea de a vorbi dialect. Un dialect normal, nu excesiv, nu pitoresc până la nefiresc, poate cu neologisme din când în când, ca semn că lucrurile se mișcă și se înnoiesc pretutindeni.

Din fericire, deci, am uitat de învățătura manualului și am formulat o sinteză pentru uz personal despre felul în care dialectologia și, indirect, și cercetarea etnologică (românești) îți propun să te porți în teren. Analizez concluzia și constat că ea a fost utilă sub aspect pragmatic, fiindcă m-a scutit cel puțin de ineficiență dacă nu de-a dreptul de comportamente grotești în teren. Pe de altă parte, însă, reprivind-o dinspre prezent, cred că pot decela o subtilitate pe care dialectologia și etnofolcloristica românească nu au avut-o niciodată: aceea de a fi imaginat o poziționare a cercetătorului *în afara* culturii tradiționale investigate, dincoace de limitele acesteia, într-un spațiu purificat al *privirii, observării și reflecției*.

Or lucrurile, după cum poate dovedi o re-lectură de astă dată critică a metodologiei transmise prin manualul de începător, nu au stat niciodată astfel. Lévi-Strauss-ianul *le regard éloigné* al antropologului era de domeniul viitorului și al disjunției disciplinare. Doar că pe mine mă găsisse pregătită, în pofida (sau mai bine, grație) sintezei deviate pe care am confecționat-o cândva, la începuturile experienței mele de cercetare în teren.

En fin, cred că nu aș fi scris niciodată pasajul acesta cam alambicat și poate hiperspecializat, dacă nu mi-aș fi amintit de o întâmplare din teren care mă marchează încă. Eram la Treșnjevică, în Serbia, pe Valea Moravei. Dimineața de 25 august 2002 era prima petrecută în sat. Mergând pe mâna câtorva femei pe care le întâlnisem cu o zi înainte în piața din orașul cel mai apropiat, Jagodina, am plecat să o caut pe Păuna. Am început să povestim pe veranda casei ei aproape monumentale, stând față în față la o masă de cel puțin doi metri și jumătate lățime. Păuna vorbea fascinant... Absolut fascinant, ceea ce mă determina ca din când în când să simt nevoia să-i pun întrebări suplimentare.

Din păcate, aici lucrurile se cam împotmoleau, fiindcă oricât de simplificat / standardizat românește mă exprimam, tot nu părea că mă fac înțeleasă pe deplin. Fiind extrem de inteligentă, Păuna intuia mai degrabă din autoanaliza a aceea ce spusese ea însăși cam ce aș putea-o întreba eu,

așa că își reordona răspunsul, însă era evident că nu înțelege la nuanță care erau nelămuririle mele.

Jocul acesta al înțelegerii la *literă* cu înțelegerea *în spirit* m-a captivat o bucată de timp și l-am practicat deliberat, vreo jumătate de oră, ca pe un experiment. Pe măsură ce discuția înainta, a trebuit să remarc că de fiecare dată când termina de dezvoltat câte o temă, Păuna mă privea cu încredere spunându-mi ceva de genul *če-nvață baba pă čine, țucu-če dă fată!* Or eu nu aveam cum învăța ceea ce mi se transmitea câtă vreme nu tratam povestirea Păunei ca pe o sursă de învățătură, ci ca pe un simplu exercițiu de sociolingvistică.

Sigur că știam din manualele de antropologie că terenul într-o comunitate foarte diferită de a ta presupune, printre condițiile fundamentale, să vorbești limba *Celuialt*. Situația în care mă găseam mă condiționa: era imoral să nu accept necesitatea pasului, după cum era fals să mă îmbătoșez în poziția de atâtea ori probată, că o limbă standard este cel mai bun canal de comunicare câtă vreme te miști, totuși, în românește. Limba Păunei era prea diferită de cea standard pentru ca buna înțelegere să nu aibă nevoie de mult prea multă empatie.

Gândit și greu de făcut, căci eu nu știam, de fapt, limba Păunei. Așa că am improvizat circumspect în singurul grai ceva mai apropiat geografic în care mă puteam descurca, cel de la Slatina - Bor. M-am trezit că îmi punctez întrebările cu câte-un *mă rusmișeșă?* Ori, ca să aflu dacă e absolut obligatoriu câte un comportament, întrebam automat *a moară să fac?* Iar Păuna a devenit subit mai veselă, mai sigură pe sine și, din păcate, a început să vorbească mai repede, ca între *connaisseurs*. Singurele vorbe mai apăsate erau cele prin care mă întreba, la rândul ei, dacă o înțeleg, adică: *mă razumeșc, fata mea?* ca și cele prin care îmi confirma că un ritual ori altul sunt obligatorii, adică *mora să fac!*

Extaziată că metoda funcționează, nu am înțeles decât la transcriere că Păuna folosea cele două cuvinte — cheie, echivalentele regionale ale lui a *înțelege*, respectiv, a *trebui*, în forme diferite. Vorbeam cumva la fel, dar, totuși, distinct. Suficient pentru a comunica și pregnant pentru a marca prin jocul isogloselor cărei lumi îi aparținem fiecare: Păuna — Treșnjevicei, eu — Slatinei-Bor. De notat că Păuna înțelesese de îndată acest lucru, aplicând criteriul dialectologiei naive și bazându-se pe călătoriile sale din tinerețe în părțile Borului, în vreme ce eu nu pricep decât acum, când stau cu textele în față și reflectez pe seama lor.

NOIMA

Marti, 6 februarie, ora 19, a avut loc la Centrul Cultural German din Timișoara vernisajul expoziției **www.noima.ro / atelier**, al grupului de pictură NOIMA.

Evenimentul a fost deschis de dr. Ileana Pintilie (curator, critic și istoric de artă), dr. Costin Nicolescu - scriitor, teolog, etnolog, cercetător științific în cadrul Muzeului Țăranului Român și dr. Cristian Robert Velescu (critic și istoric de artă).

Grupul **NOIMA*** a fost fondat în 2003 de către pictori absolvenți ai Facultății de Arte din Timișoara, care au lucrat în atelierul coordonat de profesorul **Constantin Flondor**.

Expoziția de debut, sub acest nume, a avut loc la finele anului 2004 în Timișoara la **Galleria 28**. Au urmat alte expoziții (Muzeul Național de Artă din Arad, Galeria Forma din Deva, HVB Bank Arad), și tabere de studiu la Șiria, Crivaia, cazanele Dunării ș.a.m.d.

Concomitent cu expoziția deschisă la Centrul Cul-

tural German până în 6 martie 2007, a fost lansată și pagina web a grupului NOIMA: **www.noima.ro**

În expoziția găzduită la Centrul Cultural German din Timișoara tinerii artiști ai grupării **NOIMA** prezintă lucrări de **pictură, fotografie și video** realizate recent. Expun **Ciprian Bodea** (Timișoara), **Dan Gherman** (Lipova), **Sorin Neamțu** (Arad), **Sorin Scurtulescu** (Timișoara), **Andrei Rosetti** (Deva). O premieră în istoria expozițională a grupului o constituie participarea pictorilor **Bogdan Vlăduță**, asistent al Universității Naționale de Artă din București și a lui **Simion Arhiri** (Timișoara). Simion Arhiri și Sorin Scurtulescu au mai expus în spațiul Centrului Cultural German în cadrul "24-Portait-Project".

PREATÂNĂRA DOAMNĂ...

ALEXANDRU RUJA

Pe Ioana Em. Petrescu am cunoscut-o mai întâi prin cărțile sale. Apoi am avut un scurt schimb epistolar și mai multe convorbiri telefonice în anul 1989, când am realizat, pentru revista "Orizont", interviuri cu reputați eminescologi, pentru a marca și în acest fel Anul "Centenar Eminescu". Cu o naturalețe care o caracteriza, apanaj al omului de înaltă cultură, a acceptat să răspundă la întrebări fără vreo ezitare. "Vă mulțumesc pentru întrebările dumneavoastră incitante, care mi-au făcut o reală plăcere...", nota într-o epistolă, datată Cluj, 18 noiembrie 1989. La nici un an de la acest interviu, Preatânăra Doamnă a eminescologiei românești a trecut în lumea umbrelor, lăsând în urma ei o operă de cercetări fundamentale, cu largi deschideri și de o exemplară calitate a ideilor. De ceea ce nu a editat în timpul vieții se ocupă foștii ei studenți, cu un devotament demn de apreciat. În acest context se înscrie și volumul *Studii de literatură română și comparată*.

Precizează Ioana Bot într-un cuvânt înainte: "Când, în vara lui 1991, încheiam editarea *Portretului de grup cu Ioana Em. Petrescu*, soțul profesoarei mele, Liviu Petrescu, mi-a dat un dosar plic verzui, doldora de pagini dactilografiate, unele mai vechi, altele cu pasașe manuscrise adăugate pe foi mai mici, ca niște solzi. Pe copertă, scrisul citeț al Ioanei Em. Petrescu notase «Publicate, neincluse în volume». Li se alătura o listă a scrierilor ei științifice, întocmită probabil în primăvara lui 1990, cu câteva luni înaintea morții, pentru dosarul concursului de profesor universitar. Liviu Petrescu credea că dintre textele acelea puține vor fi cu adevărat neincluse în volume, destule doar pentru o mică ediție de postume, pe care îmi sugera să o fac cândva, mai târziu. Așteptam în vremea aceea publicarea amănăturii (de editori) volum despre *Ion Barbu și poetica postmodernismului*, așteptam acceptul Editurii Junimea de a restitui integral textul celei mai celebre cărți a autoarei, *Eminescu, poet tragic* (intrată, de fapt, în conștiința publică cu titlul *Îngăduit de cenzură*, *Eminescu. Modele cosmologice și viziune poetică*). Nici eu, nici profesorul Petrescu nu credeam să avem atât de mult de așteptat – până la apariția respectivelor cărți, ca și până când un alt editor va accepta să publice această ediție critică a postumelor. Care s-au dovedit a fi, odată cercetate revistele și confruntate cu dactilogramele dosarului verzui, mult mai multe și mai substanțiale decât își imaginase chiar Liviu Petrescu." Volumul cuprinde și o bibliografie generală a scrierilor Ioanei Em. Petrescu din volume și tratate, edițiile îngrijite, studiile, articolele și interviurile.

Cum este firesc, multe studii sunt despre opera eminesciană, cu idei lansate aici și dezvoltate în cărți, sau, dimpotrivă, cu unele idei și perspective hermeneutice reluate din cărțile publicate. Chiar și atunci când sunt scurte, impuse de formatul revistei în care au apărut, aceste texte impresionează prin densitatea ideilor, nu au nimic circumstanțial ca fond chiar dacă răspund unor circumstanțe. Preatânăra Doamnă a eminescologiei își onorează peste tot instanța înaltă în care a ajuns prin propria-i muncă, prin talentul nativ, prin acumularea de cultură. S-ar putea discuta despre felul în care Ioana Em. Petrescu vede geneza ideilor fundamentale în opera eminesciană, curgerea subterană a marilor idei pentru a configura creația eminesciană ca o operă organică. Este un sens fundamental al cercetării operei eminesciene care vine, însă, dinspre perspectiva lansată prin studiile eminesciene ale lui D. Popovici, întâlnită și la alți eminescologi ca Eugen Todoran și Iosif Cheie-Pantea.

În *Romanul naturilor catilinare și Visele lui Dionis*, Ioana Em. Petrescu axează trendul hermeneutic pe spațiul oniric, în care și Toma Nour și Dionis își devoalează esența naturii existențiale. Există un balans, care vine pe filieră romantică, între nocturn și diurn, ca spații de tangaj existențial. Natura catilinară a lui Toma Nour se evidențiază cu claritate dacă se urmăresc aceste registre ale existenței sale. "«Viața mea (mărturisește eroul) mi se părea un fantastic vis nebun, fără înțeles și fără țintă». A resimți propria viață ca pe un «vis nebun» (sau «vis absurd») mărturisește divorțul, specific naturilor catilinare, între lumea gândirii și existență, între spațiul interior și timpul istoric prin care personajul rătăcește fără a-l înțelege, dar încercând totuși să i se încadreze. «Visului de nebun» al vieții i se opune însă, compensatoriu, universul oniric. Ca și în scena morții mamei, toate momentele cruciale ale existenței lui Toma Nour (descoperirea trădării lui Poesis, urmată de încercarea ratată de sinucidere a eroului, sau, în timpul revoluției, imaginea apocaliptică a orașului incendiat și moartea Mariei, fiica preotului ortodox) sunt urmate de un vis compensatoriu, în care ființa pierdută sau moartă e regăsită într-un univers paradisiac, structurat pe schema mitică a spațiului" – scrie Ioana Em. Petrescu. Toma Nour este și rămâne o natură catilinară, contradictorie, sfâșiată de această antinomie între visul absurd al vieții și universul oniric, ca spațiu compensatoriu. Ioana Em. Petrescu introduce și discută aici simbolul cărții, valoarea textului. Jurnalul este un text postum, iar în cuprinsul său ultima voce care se aude este cea a lui Poesis. Cartea/romanul pare să fie locul în care cele două vise, în fond antinomice, visul absurd al vieții și visul compensatoriu din spațiul somnului, se pot armoniza. *Geniu pustiu* poate fi citit și interpretat și prin această grilă a valorii cărții, a forței cărții de a deveni putere salvatoare. Iar funcția mântuitoare a cărții se regăsește chiar în cuvintele povestitorului/naratorului: "Arată-mi un om care să scrie romanul mizeriilor acestei generațiuni și acel om... va fi un semizeu pentru mine, - un mântuitor poate pentru țara lui." Ideea revine și în alte studii – *Cartea Mesterului Ruben* sau *Spațiul cărții în viziunea eminesciană* – în care Ioana Em. Petrescu discută valențele simbolului cărții ca derulare mai largă în opera eminesciană și arată că din punct de vedere metodologic permite cel puțin două abordări, una textualist-deconstructivistă și alta de tip hermeneutic. Nu doar acest studiu (inițial o conferință ținută la un Colocvii studentesc), dar și altele au un accentuat caracter didactic, în sens înalt de învățătură. Ioana Em. Petrescu demonstrează că valoarea operei eminesciene dă posibilitatea unor interpretări diverse, sau, altfel spus, tocmai multitudinea interpretărilor argumentează unicitatea valorică a operei eminesciene. "Definind opera ca pe o *piramidă* (spațiu funerar grandios, construit cu rigoare și somptuozitate) și punând în centru, ca nucleu de iradiere, eul mort, absența, vidul, Eminescu se plasează într-o zonă de gândire care va deveni relevantă prin lucrările lui Blanchot și Derrida."

Cartea lui Zoroastru îi dezvăluie lui Dionis din tainele lumii, îl însoțește în călătoriile inițiatice prin timp. Cartea lui Zoroastru este cartea veche, cartea plină de înțelepciune, ea dezvăluie "sensul ontologic al spațiului cărții, înțeles ca «ogîndire» încifrată a realului. Cartea de magie și, în general, cartea veche e așadar oglinda magică a cărții lumii, adică depozitara cifrului existenței cosmice înțeleasă ca «scriere» divină." În *Geniu pustiu*,

spre deosebire de *Sărmanul Dionis*, sau chiar de poezii în care apare simbolul cărții (*Epigonii*, *Christ*, *Cu gândiri și cu imagini*, *În zadar în colbul școlii* etc.), întâlnim o adevărată discuție despre funcția mântuitoare a cărții. Dar între valoarea ontologică a cărții din *Sărmanul Dionis* și funcția sacrală, mântuitoare a cărții din *Geniu pustiu* nu există o antinomie, ci, dimpotrivă, o complinire și dovedește, dacă mai era necesar, că opera eminesciană nu este una fragmentată, ci are un caracter organic. Este și concluzia exegetei. "Înțeles ca avatar istoric al arhetipului Cărții, romanul («romanul mizeriilor unei generațiuni») recuperează funcția mântuitoare a cărții și devine oglinda magică în care o realitate haotică își dezvăluie sensul ce părea pierdut. O notație fugară a naratorului descoperă sensul tulburător pe care-l conține, în *Geniu pustiu*, spațiul cărții: în camera lui Toma Nour «dormeau una peste alta vro câteva sute de cărți, visând fiecare din ele ceea ce coprindea». Coincidența vis-existență definește în opera eminesciană (v. *Umbra mea*) condiția paradisiacă a ființei. Or, dincolo de Infernul pe care-l traversează eroii din *Geniu pustiu*, această condiție paradisiacă pare recuperată în spațiul cărții, care înscrie și transcende, mântuitor, istoria. «Cartea nouă» dobândește, astfel, «mântuită», demnitatea ontologică a «cărții vechi»."

Preocuparea cunoscută a Ioanei Em. Petrescu privind relația operei eminesciene cu poezia secolului douăzeci o întâlnim și în studiile din acest volum, care au deschis un discurs critic fertil asupra liricii contemporane – *Spații eminesciene în universul liric al lui Lucian Blaga*, *Ecouri eminesciene*, *Eminescu în lectura lui Nichita Stănescu*, *Dialog cu Oda în metru antic*, *Eminescu și poezia veacului nostru*. Volumul cuprinde un număr relativ mare de cronici/recenzii la volume din *integrala Eminescu*, dar și la alte cărți referitoare sau nu la Eminescu, semnate de Paul Cornea, Constantin Noica, Ovidiu Bârlea, Iosif Cheie-Pantea, Mircea Angheliescu, Elena Tacciu, Svetlana Paleologu-Matta, Eta Boeriu, Maria Protase, Al. Duțu, Georgeta Antonescu, Solomon Marcus, Nicolae Ciobanu, Theodor Co-

IOANA EM. PETRESCU
Studii de literatură română și comparată
Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca,
2005, 336 p.; cuvânt înainte de Ioana
Bot; ediție îngrijită, note și bibliografie
de Ioana Bot și Adrian Tudurachi

dreanu, Ioana Bot. Remarcabile sunt și studiile despre Rebreanu (*Extazul dansului*, *Universul "Tainei"*), Școala Ardeleană, Ion Budai-Deleanu (*Între știință și epos*) sau Aron Pumnul (*Aron Pumnul*, *Concepția lingvistică a lui Aron Pumnul*, *Un discipol pașoptist al lui W.T. Krug*: Aron Pumnul).

Dimensiunea studiilor/articolelor nu a permis o dezbatere largă a ideilor, care sunt mai mult formulate, emise și trimise către cititor, dar cu o exactă fixare pe operă și cu o rezonanță care trece mult dincolo de text, oferind o multitudine de sugestii. Preatânăra Doamnă a eminescologiei românești a lăsat un întins teren fertil în exegeza eminesciană din care pot porni alte drumuri hermeneutice și se pot hrăni cu idei alte exegeze.

la CARTEA ROMÂNEASCĂ

UN SCRITOR TIMISOAREAN CELEBRU:

MILOS CRNJANSKI (Miloš Trnianski, 1893-1977), cel mai important scriitor sârb, alături de Ivo Andrici, al secolului XX. Poet, prozator, dramaturg, eseist...Unul dintre principalii actori în viața literară iugoslavă interbelică, perioada avangardei.

Timișoara se află la începutul carierei literare a lui Crnjanski: în acest oraș a petrecut nu mai puțin de șaisprezece ani, adică tocmai perioada de conturare a personalității (1896-1912); mai mult, aici a și început să scrie. A urmat școala primară în clasele profesorului Berici (vecin, la un etaj superior, în casa de pe strada Ungureanu), care, "mare cunoscător al romanelor literaturii universale..." îi sădește în inimă dragostea pentru literatură, îi imprimă gustul și nivelul criteriilor exigente la maximum. Crnjanski va urma apoi prestigiosul liceu al piariștilor. "Călugării aceștia [...] erau oameni învățați. Nu numai că pentru ei greaca și latina erau limbi vii, dar și literatura era, și teatrul antic...". Compune versuri în limba latină pentru revista liceului – *Juventus*. În 1908 va publica prima poezie în limba sârbă la revista literară pentru tineret *Golub* din Sombor. Intitulată *Soarta*, poezia va fi rezumată, peste ani, de autor, astfel: "În această poezie, în prima strofă, o navă iese în larg. În strofa a doua se stârnește furtuna. În cea de-a treia plutesc în larg doar rămășițele corabiei. Astăzi îmi pare că asta ar fi fost de ajuns."

În 1912 obține diploma de maturitate a Liceului Piarist și pleacă la Rijeka, unde se va înscrie la Academia de export. La plecarea din Timișoara trimite **un volum de versuri** redacției *Bosanska vila* din Sarajevo (unde-i va fi publicată una din poezii), **o piesă de teatru în versuri**, scrisă sub influența lui Maeterlinck și Rostand, Teatrului Național din Belgrad (pierdută) și **un roman** revistei *Brankovo Kolo* din Sremski Karlovci, căruia de asemenea i se pierde urma.

Odată plecat din Timișoara, Crnjanski începe un lung periplu: va călători prin toată Europa; primul război mondial - va fi înrolat în trupele austro-ungare – îl poartă din Galiția până în Italia, mereu între spital și tranșee; totuși scrie și poezii, pe care le va aduna în volumul *Lirica Itacăi*, publicat în 1919 la Belgrad. Volumul, contestare vehementă a tuturor tradițiilor, nu doar în plan literar, dar și politic, social, al moravurilor, marchează declanșarea unor lungi polemici pe teme literare, dar și ideologice. Autorul ataca drastic, între altele, folosirea miturilor naționale ca pavază și pretext pentru mari afaceri, promovarea intereselor de grup etc. În polemicile pe teme literare, Crnjanski va publica două importante manifeste, argumentând necesitatea unei noi expresii pentru noua sensibilitate postbelică; argumente pe care le reia și în cronicile literare asupra volumelor semnate de autori ai generației sale. Alături de aceste poezii de angajament social și politic, volumul cuprinde și texte de un lirism pur, care prevestesc marele său poem *Strazilovo*, în care Crnjanski, futurist și expresionist inițial, se afirmă ca neoromantic, una din ultimele direcții ale avangardei poetice sârbe: *Strazilovo* este și o evocare a marelui poet romantic sârb, Branko Radicevic, absolvent și acesta al unor studii de filosofie la același liceu piarist din Timișoara.

Poeziile prezentate în aceste pagini fac parte din volumul *Lirica Itacăi*, 1919.

LIRICA ITACĂI

SFÂRȘEALĂ

O, ce renume respingător,
dar ferice soartă, bietul meu amor.
Plângi dar de-amar și de fericire
și rămâi de-a pururi stearpă iubire.

Vină puhoi furie, rușine,
din noi nu va mai naște nime'!
Joace ei roată, rondou de flori pestriț,
noi să iubim moartea nu vom fi opriți.

Străzile ne sunt prieteni și prunci,
nu ne-om lăsa rușinea-n plozi pe brânci.
Nu pentru viață-i ochiul tău hain,
ci pentru desfăt și vis și chin.

Nu da sufletul nostru să cadă
și să re-nceapă iubirea-ne fadă,
trist-jalnicul nostru legământ,
fie pentru tot ce-i în tine și-n mine
sfârșit și mormânt.

NOI UMBRE

Noi umbre sunt palmele mele,
calme sunt în paloare,
ca după zaiafet sleite gaidele
când raza lunii le-nfioară.

Ele tot umbresc tandru-mpătimit,
și dezmiardă tot ce-o să piardă,
în cer opac, infinit omețit,
în omăt ce-ngroapă, când dezmiardă.

Ca un păienjeniș e umbra lor subțire,

un tremur molcom, slab o poartă.
Eu sunt cânt de leagăn pe-ntreaga fire,
iar pacea mea-i departe.

Rănila mele sunt noi și mă dor,
gândul plâns, gata să se pripească.
Ferice de cei pe mări călători,
ce nu rămân să tânjească.

Gândul meu nimic nu vrea s-ascundă.
Nu speră mâhnit, nu mântuie,
orbește-n zare vesel se-afundă
în văzduhul, ce-l unduie.

În măcel păcat și suferință.
Cu jale nouă în urgie
din jind ne-nfrânat în desfăt se năruie,
ca veșted frunziș, tot ce-i ființă.

STRADA

Când luminile răsar
și străzile pornesc spre-nalt hotar,
în umbră stau doar eu.
Pe toate câte trec
sclipește surâsul meu.

Minciuni, cătușe, chin se duc în vânt,
de-a mea privire ține cât încânt
e-n tot ce trece.
Trec femei cu formele pierdute,
zâmbesc, și se-apropie să mă sărute,
iar eu noi umbre le dărui.

Și-n timp ce noaptea-ncet negrește,

străzile de-umbre pline,
am nesfârșite puteri cerești,
chinul lumii-ntregi se-adună în mine.

Ca albe din Lună floricele
prunci aduc pe lume ulițele.
De surâsul meu ziua moare,
și spre-oricine privind stăru
l-ajung sorți, noroc și-a mea visare.

Când ridic, întâmplător, mâna,
stele noi răsar.
Trist sclipind, orașu-ntreg, atunci,
cu fața mea seamănă.

Iar să mă vadă, toți spre cer au pornit,
pe strada de-argint și de stele.
Eu singur stau pe zid răstignit,
iar Luna blând îmi străpunge coastele.

SIHĂSTRIE

Pe voi doar vă chem, cei cu groază
în posacă, rebelă căutătură.
Pe voi doar vă chem, cei cu tremur
în zveltă, fragilă făptură.

Pe voi, pe-ai căror genunchi viața
stoarsă, năucă a-nmărmurit;
pentru voi am o mare rumenă
și un surâs posomorât.

Nu, nici dragoste nici tinerețe
nu ne-or mai alinta pieptul.
Numele nostru, lacrimi, suflare,
pe-altii o să răsfețe.

Depart, spre-a lumii hotare,
unde-omăt și ger și cer dau floare
toate s-or scurge

și totul va curge
lin,
lin,
lin...

SECERA PE CER

Tu, vie pururi în amintiri
nesperată femelă pe glia mumă
umbră-mi rămâi, umbră numai.

Ca rânduri de coase ruginite
e cucuruzul copt sub soare.
Desculță erai, grea și fierbinte
ca snopul de grâu ce-l răsfrângi.
Ochii-i aveai mici dar negri și-adânci
ca găurile din fluier.
Deasupra ta când încinsele-mi oscioare
amorteau de voluptăți prelungi
tu te-ai răzghinat și te-ai înfiorat
ca țărâna sub putreziți lujeri.

În manta-mi lungă de satin cernit
sub cer pribegesc.
Și oriunde ajung, cu șoapta-mi trezesc
lacrimi, visări, surâs chinuit.

Moartea cânt,
arcușu-mi însă cerne sunete de-a valma.
Iar zidurile moarte și norii ce plutesc
ușure le-alint cu palma.

Ca un crâng depărtat, egal adie-a vânt
umbra-mi pe urmele mele,
plină de cer azuriu și de grâu,
arzândă ca greu brăul tău femelă.

Și dacă noaptea-mi zvârle-n brațe - buchet
femei goale, și clinchet
de-odoare-n sânge cumplite,
mătăsurile grele, frunze prăfuite,

MILOS CRNJANSKI

cum dă în fapt de zi,
văd ceru-nrourat ca-ntinsele câmpii,
iar Luna deasupra lucind –
seceră.

ROBILOR

Nu-i mai ucideți pe lupi nici pe câini.
Nu veți scăpa de jugul ce purtați, -
libertate nu-i,
cât timp a voastre mâni
mângâie copii, și surori, și frați.

Nu căutați pe străzi întunecoase,
vulg și târfă, stânjenită.
Aveți târfa-n patul conjugal, acasă,
rușinea-n femeia iubită.

Când veți ucide propriii fii,
plesni-vor lanțuri, cădea-vor zei.

Căci vă minte cel mai iubit,
căci josnic e-n vers ce-i lăudat,
ce ochii a secăuit
și frunți smerite a-nclinat!

Ce-n nopți de dor vă subjugă,
ce-nălțați sub nimb ceresc,
ce-n sfânt locaș e rugă,
ce voiesc armii când mărșăluiesc.

Doar, cinstea-ncătușează,
și fala aduce necaz,
și inima-ndeamnă spre mare
în codri, unde scoarța-i mâncare.

Glorie veți avea
când călăi v-or conduce.
Când foc, și sânge veți da pe gură.
Pe chip soarele-o să vă străluce
când o vedea că șerpilor de voi n-au teamă,
ci-a voastră mamă, a voastră mamă.

Robi sunteți cât lacrimi aveți de vărsat,
onoarea voastră libertate v-a costat,
o veți relua prin piatră, păcat și ură.

POETUL BOLNAV

Nu sunt om, sângele mi-e lănced
numai rouă
din rumeni nori ce-n zări se reped.

Cearcănul frivol de sub ochii mei
e urma pădurii
cu durerea ei.

Grele ramuri de muguri și de stele
trec traiu-n locul meu.
Tot ce-am spus eu cândva
murmura-vă vor vag
nopți ce-or urma.

Ele vă poartă spre-a mele
surâsuri și-eresuri
cu mine - pribeag.

MARMORA DIN PARC

Când mut mi-te-așezi
la picioare și tot scrutezi,
mohorâte drumuri de toamnă,
iar tristul rictus ți-apare pe față,
ce-i pală,

eu simt că în tine e viață.

Moartă îmi pari goală.

Pielea ta plină de firave vine
mi-amintește că-ntre ruine
sub stropi de sânge bărbătesc
încă de la origine
șerpi se târăsc pe femei-marmoră.

Sânii cu sfârcul ca un strop de vin
pe-un alb trandafir, de lună plin,
moartea-mi evocă.

În van atunci sub crengi îngrop
trupul tău gol.
Într-una văd – din cauza ta e toamnă
și când adorm
în dureri și delir frivol
din lăptoasele tale flori
în toamnă o să cadă un strop.
Deasupra mea în veșted frunziș
vor luci brațele tale,
moarte, veșnice, marmori.

MĂNĂSTIREA RAVANICA

Cu lacom ochi privesc la sfânta-ți Născătoare
ce amiroase ca morminți în floare,
și-s rușinat că nu mor.

Deasupra mea miroase în cenușiul nor
crângul tău odorat,
de tămâia cădelnițelor de-argint.

Și-n timp ce boarea din tei stinge stele
eu moartea o ador.
Ea singură-mi pare onestă
și demnă soarte de un bărbat.

Iar icoana sclipește.
Și ca doi ochi de rubin
ca brațul alb care toarnă vin,
în piept mi se înfig dălbiori sâinii,
cu două răni în vârfuri golașe,
Sfintei Născătoare.

În fața ei doar mă las în genunchi,
singura iubită pe care
nu pot nici ochii-mi triști, amari, hapsâni
vreo urmă să lase.

DITIRAMB

Secoli Te-au înălțat pe cruce.
O Neam fie mărit cel chin.
Imnuri cânt pentru sfânta pace,
de-o face ucigașul hain.

La tine o Neam care mori voios,
iar moartea-i onoare,
gusla poprește al vieții prinos,
ce-i pentru slugi favoare.

A noastră soarte-i să murim răcnind
cumplit și aprig spre culmi.
Să cântăm răstigniți hăuind
peste stânci gorgane și ulmi:

Că viața-i virtute pentru sclavi,
și peste lumea-n putred încânt
flamură să fim morții în slavă,
ca un steag de sânge, sfânt.

Steag demn de zurbe și ucigași.
Tu ești alesul lor o Neam al meu.

Vicariatul, biserica Eparhiei sârbe și Casa Sârbească din Timișoara

Iar vieții de-i cazi în genunchi ca un laș
nu mai sunt fiul tău.

CARICATURĂ

O de-ai fi căzut vreodată
în miera unui trup de fată
voios mergeai în moarte.

Cerșetorii pestriți sub piciorul tău
în van ar rage după Dumnezeu.
Surâsul Tău dezolat și vag
ar pogorâ de pe cruce – porumbel
alb și drag.

Iar cerul chiar să tune
piepțișe drumuri de pietriș să se răzbune
în al nouălea ceas.

N-ai înălța ochii cu mare strigare.
Înfășurat în vânat-vântoasa zare
calm ai muri după extazul trupesc.
Cu ochi tulburat ai privi cum pe cer
teroarea și-ntunecul cresc.
Iar din vinete vine umflate de-umblat
sânge și apă-ar cădea picurat
pe-ngenunchiatul trup femeiesc.

CÂNTEC

Când brațele-mi afund
în galbene frunze ce vaiere ascund,
isc o forță opacă, haină.
Tresaltă și freamătă toată
peste obârșia mea înnegurată
în orb desfăt noaptea de stele plină.

De mine când și-amintesc
pădurile vesel roșesc de rușine.

Iar vechi icoane în aur opac prind a sclipi,
când mă văd pe mine.

Brațul de-ntind, femei despuiate vin,
se prăbușesc în genunchi și-n plâns de
născătoare
se-nchină mie cu-amară ardoare
și țipă, să fiu eu, eu, ce-ntâi la piept le strânge:
căci mâinile mele-s ude
de sânge, de sânge.

CĂLĂTORUL

Cutreier falnic,
nu mi-am pierdut jalnice
de-a iubi puteri.
Larg desfac brațele, dar nu înspre zori
ci înspre seri și mări.

Pășesc zâmbind, oriunde-aș ajunge,
în trist-suferindul regat.
Când iubesc, pretutindenii îmi unge
păcatul chiar,
cu mir sfințit, capul voios plecat.

Las visul, cu surâs chinuit,
să treacă, dispară, moară.
Iubirea-i drum nesfârșit
pe care nimic nu-i de-ocară.

Nu voi să cruț pe nici unul din noi,
zările-mi sunt îmbiere.
Doar sfârșeala-mi lucește în ochii goi,
și tot ce de la tine cer
e-atât: un bob – doi
tăcere, tăcere.

Traducere și prezentare
Ioan Radin Peianov

PICĂȚURA DE CUCUȚĂ

CIMITIRUL AMINTIRILOR PAUL EUGEN BANCIU

Ce ar fi dacă ai trece pe strada unde ai venit pe lume, dar n-ai copilărit și ai vedea pusă o placă de marmură pe casa unde-ai văzut lumina lămpii, pentru că s-a întâmplat noaptea, pe care ar sta scris: "În această casă s-a născut în anul 194... la 30... marele scriitor român..."? Ai trăi o stare confuză de bucurie și fală, că urmașii nu te-au uitat, dar și de profundă crispă, pentru că ar însemna că nu mai ești în viață, cu toate aceste onoruri postume care ți se dau. Dar pentru a te liniști, cel ce te conduce la locul nașterii tale te-ar asigura că totul e o probă de filmare pentru un documentar ce se va realiza despre viața și opera ta, și care va fi difuzat la o ora de maximă audiență, în locul reclamelor de pe la mijlocul unui thriller.

Evenimentul ar declanșa o multitudine de amintiri, din vacanțele școlare petrecute câte o lună pe an în preajma bunicilor, cu ceilalți veri, din București, cu fetele vecinului, plutonier la unitatea militară din fundul grădinii, cu copiii din marginea orașului, pe când dezgropați bande de mitralieră cu cartușe bune, coclite, rămase sub pământ de la ultimul război mondial. Apoi despre ieșirile în oraș de la capătul țării, la un film, la muzeu, la o înghețată de fistic preparată de un cofetar turc, de pepenii verzi și galbeni, de cimitirul Eternitatea, unde mergeai mereu să pui lumânări celor duși din familie, de ora de spiritism la care ai asistat alături de bunică, o împătimită a zonelor crepusculare ale spiritului uman, gârbovită dar plină de viață, iute în mișcări, iertătoare și sigură pe locul ei din lume, după ce născuse treisprezece copii.

"Filmările le vom continua în locurile unde ai copilărit, ți-ai făcut școala, și ți-ai petrecut alte vacanțe pe lângă Sibiu, într-un sat de ciobani bogați și harnici și iubăreți... Apoi vom merge la Cluj, la București și Timișoara, unde ți-ai făcut o familie și o carieră despre care vom vorbi noi mai pe larg..." — zice documentaristul, iar tu completezi: "Și la cimitirul unde voi sta o veșnicie și am deja pusă crucea cu numele și cu tot tacâmul, din piatră și marmură..."

O asemenea călătorie nu e posibilă decât într-o idealitate personală, dintr-un fel de film despre un vis nedorit pentru că deschide și închide o viață, adică exact sentimentul peren al prezentului, când ești activ, dai măsura potențialului tău, față de care sentimentul recunoașterii postume e nimica, deși o vagă speranță zace în fiecare creator ca opera lui, mai mică sau mai mare sa bată la porțile nemuririi. Altminteri de ce să te adresezi mereu doar contemporanilor, când e știut că prima nerecunoaștere o ai de la ei, după principiul proorocului care nu e ascultat și crezut acasă la el.

Cine face pariu pe viitor îl pierde. Azi mai mult ca oricând, în neliniștea întreținută de o mișcare continuă a scării valorilor, de o crescută neîncredere în creatorul de alături, în potențialul lui, raportat mereu unei axiologii de aiurea, a fi sigur că lucrezi pentru o generație care va veni și va descoperi în cărțile tale o mărturie despre ceea ce a fost, o lecție pentru ceea ce e atunci, ține de domeniul utopiei și vanității personale a fiecăruia dintre autori. Despre evenimentele

de acum dau mărturie arhivele scotocite de istoricii de mâine. Despre lumea de azi, filmată din toate unghiurile de reporteri, se va scrie o epopee deloc eroică și bravă, rămasă în filмотecile posturilor de televiziune, în timp ce cărțile tale, tipărite în câteva sute de exemplare, vor fi casate după cincisprezece ani de la apariție, fiind păstrat doar un martor în colecțiile speciale, pentru eventualii cercetători ai istoriei literaturii române, care-ar dori să-și epateze contemporanii cu descoperirea unui scriitor uitat de mult, despre care, la vremea lui, s-a mai scris din când în când.

Cărțile mor înaintea autorilor, o știe toată lumea, dar n-o spune nimeni, chiar dacă nu vin mari schimbări menite să radă din temelii ce s-a creat într-o anumită perioadă, și n-o spun nici creatorii, care, după atingerea unui anumit statut, ar trebui să-și caute de alte hobby-uri, ori să-și petreacă viața imaginar, într-o vacanță fără de viitor pe o insulă sărăcăcioasă, pe măsura veniturilor lui, dar ca o gură de rai, unde să-și depene fir cu fir amintirile despre victoriile lui.

Dar nu se întâmplă așa, pentru că și în artă, ca în viața de toate zilele, Legea lui Peter poate rămâne valabilă, anume că "fiecare om are tendința de a-și atinge propria incompetență". La creatori însă, nu e vorba de așa ceva, ci mai degrabă de motorașul care-i dă bucuria de a vedea altă și altă operă, fără să-i pese pe moment dacă e sau nu mai bună decât ceea ce a produs până atunci, după un principiu valabil doar la oamenii cu mare încredere în ceea ce fac.

Dacă ar ști că doar trei, patru oameni îi citesc cartea, dacă ar ști că numele lui este cunoscut doar pentru că apare în ziare sau în câte o emisiune, accidental, la televizor sau radio; dacă ar ști că într-o bibliotecă nu-i zac mai mult cărțile decât zece, cincisprezece ani; dacă ar ști, el, creatorul că în artă doi sunt deja prea mulți, or că la fiecare membru al Uniunii Scriitorilor există două edituri și ceva, care tipăresc traduceri și nu creație autohtonă, omul și-ar pune serios problema dacă nu cumva calea pe care a pornit e sortită înfrângerilor succesive.

Dar motorul creației nu poate fi oprit. Ba mai mult, starea de bine a omului producător de artă nu e când își reconstituie amintirile despre trecut, când încearcă să le ardă povestindu-le celorlalți ca și cum ar fi ale altora, ci atunci când în jurul unei ființe, loc, situație, sentiment, zone se creează în sufletul său o aură, plină de ambiguități, dar de trăiri intense care-i determină inventarea unui mic univers, a unei mitologii sui-generis înăuntrul căreia topește și ceva din omul care-a fost altădată, din trăirile lui anterioare, din iubirile și urile sale.

Cimitirul amintirilor îl formează tocmai acele plăci de marmură aniversară și comemorativă, seci, ce le vorbesc unor străini despre un străin cu un destin aparte. Până și bustul său, pus în fața ultimului domiciliu ar fi un gest la fel de gratuit, ca și numele său dat vreunei fundații sau instituții de cultură, pentru că viitorul aparține unei lumi mai ancorată în ziua de azi, în ceasul pe care-l trăiește acum, mai mult ca oricând. Sila față de ceea ce a fost face din fiecare o efemeridă a propriilor sentimente, a propriei vieți.

OCHIUL NAUFRAGIATULUI PIA BRÎNZEU

Cu o jumătate de secol în urmă, William Golding a scris un roman al cărui erou, Christopher Martin, poreclit "cel avid" din cauza egoismului său feroce, e un soldat britanic naufragiat în timpul celui de-al doilea război mondial. Primele paragrafe ale romanului îl arată luptând disperat cu valurile, încercând să se salveze după ce vasul său a fost torpilat de un submarin german. Ca să înoate mai ușor își scoate cizmele și, pentru că reușește să fie mai puternic decât oceanul, se salvează până la urmă pe o insulă. Lupta sa pentru supraviețuire se deosebește, însă, de cea a clasicului Robinson, căci Martin nu are probleme cu uscatul potrivit. Se hrănește cu homari, bea apa ochiurilor de ploaie și se adăpostește, ghemuit, în crevasalele stîncilor. Obsesia lui este să nu se degradeze mental: crede că dacă mintea i se tulbură, atunci și corpul va sfârși în neputință și moarte. Pentru a evita acest lucru, își folosește intensiv ochii: privește, scrutează, analizează și admiră. Adică, exprimându-ne cu un termen naratologic la modă, "focalizează" neîncetat: admirativ uneori, cînd varietatea formelor uscatului și a peisajelor marine îl surprinde prin forme și culori neașteptate, dezamăgit alteori, când nu vede nici un vas la orizont. Trăiește "la suprafața ochilor", notând minuțios detaliile unui peisaj care se schimbă mereu, îmbăiat în lichidul strălucitor al luminii. Nuanțe dintre cele mai ciudate învăluie insula, contopind omul și uscatul până când eroul ajunge să facă parte din trupul cosmic al insulei. Lut în lut, stîncă și trupul amplifică, prin împletirea provocată de ochi, misterul unei naturi prea complexe pentru a fi înțeleasă cu adevărat.

După doar câteva zile, epuizat fizic, Martin cade într-o crevasă și nu își mai poate folosi ochii. Obligat să își întoarcă privirile spre interior, e bântuit de secretele vieții sale de dinaintea războiului. Înserând imagini în imagini, eroul focalizează asupra unui trecut nu tocmai curat, jucându-se cu privirile așa cum un regizor se joacă cu lentila aparatului de filmat. Curând, însă, simțurile se dereglează, învălmășite într-o succesiune neîntreruptă de fantasme. Interiorul și exteriorul se suprapun în proiecții din ce în ce mai bizare: insula se mișcă asemenea unei ființe vii, mâna ia contururile unui homar, oceanul încremenit invită la plimbare pe valuri. Hărțuit de iluzii, cu vederea și gândurile tulburate, Martin sfârșește în neființă. Povestea ochilor săi, capabili să privească cu tâlc, se oprește aici. Spusă frumos, ca o laudă adusă intelectului, se opune poveștii lui Defoe, al cărui Robinson n-a luptat decât pentru satisfacerea nevoilor trupesti. Și totuși...

Trupul inert al lui Martin este găsit pe plajă de doi ofițeri americani. Conversația lor atrage atenția în ultima frază a romanului asupra faptului că bietul om n-a avut timp nici măcar să își scoată cizmele. Dacă le acordăm credibilitate, înseamnă că Martin a murit în primele paragrafe ale romanului și, prin urmare, povestea ochilor săi e doar o iluzie creată de vârtejurile agoniei. Să fie, prin urmare, mesajul lui Golding cu totul altul? Să ne transmită, oare, că nu ne putem încrede niciodată în ceea ce vedem, că suntem prizonierii a două rotunduri, a două insule ca două fortărețe, de unde nu putem scăpa niciodată, căci vedem numai așa cum vrem noi să vedem, deformat și părtinitor, datorită prejudecăților create de educația, cultura și credințele noastre, mult prea intolerante, uneori, prin fermitatea lor? Incapabili de a ne depăși propriile priviri și de a folosi ochii așa cum o fac alții, suntem, probabil, condamnați să trăim de parcă am fi trecut deja în neființă. Ca Martin cel avid, cu cizmele în picioare...

KARAOKE ADRIAN BODNARU

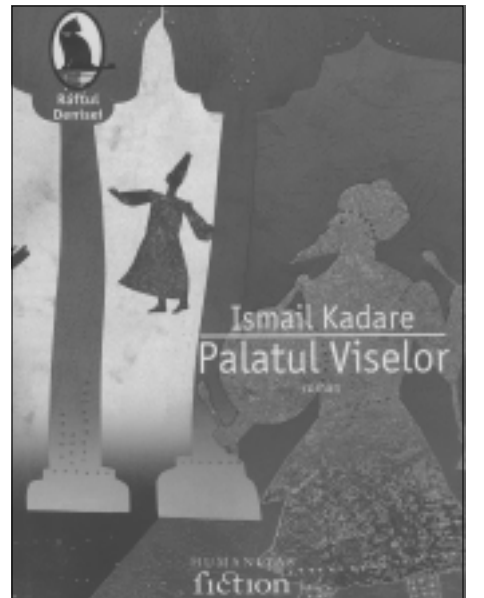
**Coborau fereastra în fântână
după ce învățasem să-i rad
aburul crescut fără o mână
la păpușa mare, de Arad.**

**Scuturau desenele, afară,
de toate libelulele slave,**

**cu aripi din paie de secară
sub saline, pe piepturi bolnave.**

**Mă mai lăsau să miros a fată
și lumină-n perdelele zvelte:
animale de casă, deodată,
căzute, de sus, dintre unelte.**

NOU la HUMANITAS

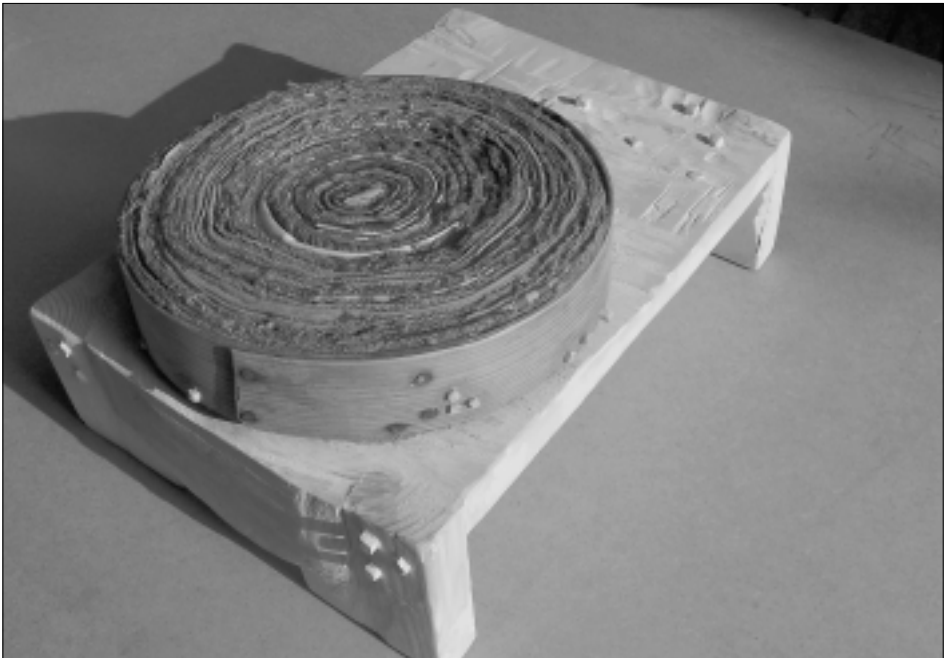
IESE PE UȘĂ SI PLEACĂ

DANIEL VIGHI

- fragment de roman -

Peste câteva zile a apărut specialistul, însoțit de cadrul didactic universitar care nu și-a ascuns intenția de a-și "îmbogăți siviul", așa a spus, că are nevoie "la sivi" de activitate de cercetare și a trecut-o deja acolo, printre acțiunile realizate în vederea ascensiunii didactice spre grade mai mari, de la conferențiar în sus. Tema, așa cum figurează în curricula academică, se intitulează: *Noi procedee tehnice de creștere pe calea robotizării în procesele industriale referitoare la ciupelirea și îndoparea găștelor europene de câmpie*. Specialistul în creșterea găștelor de la Institutul Agronomic, adus de inginerul politehnist, l-a privit direct în ochi pe Guido și i-a spus că avem și noi tradițiile noastre bogate, că nu avem neapărată nevoie de investitori străini, că aceștia nu vin întotdeauna mînați de cele mai bune intenții. Și cum în acele zile Guido era supărat din cauză că Antonio grasul tocmai apucase să toarne Esterei despre activitățile sale la familia "Fetiței comunale" și a surorii ei veșnic gravidă din bordelul din Italia, i-a dat dreptate specialistului agricol. Chiar așa stă treaba, mulți investitori vin aici să se ocupe de alte treburi, sînt interesați de tot felul de intrigi, vor să afle ce fac conaționalii lor, ca să-i poată turna acasă, la familii, și să le creeze inutil greutăți. E perfect adevărat că mulți nu sînt ca ei, doritori să contribuie la dezvoltarea capitalismului în România. E adevărat că vorbele astea de pe urmă le-a spus mai puțin convins – sau cel puțin așa i s-a părut lui Ilie Șfeic, care îl bănuia de ceva vreme de un fel de abandon, o moleșeală, un soi de spleen, o agitație cam fără convingerile pe care le avuseseră în urmă cu câteva luni, pe cînd bîntuiau prin seminarii, prin birourile de la Registrul Comerțului sau de prin camerele Camerei, ca să zic așa, de Comerț și Industrie. Pășeau cu multă convingere, erau niște investitori, chiar dacă mici și mijlocii, motivați, convinși de reușita acțiunii lor, credincioși idealurilor pe care le-au înscris în Obiectul de activitate. Acum i se pare că partenerul lui e moleșit cu totul și nu știe de ce anume nu are tragere de inimă, sau nu o mai are în aceeași măsură. Oricum, el s-a cam obișnuit cu povestea asta, așa i s-a întîmplat încă din vremea liceului, cînd fusese mare și tare din cauza familiei sale, plină de foști pe la Securitate, foști pe la partid, mahări, oameni dedați cu binele, cu loc în față, cu acces la bufetul partidului, cu uși captonate, cu covoare roșii din pluș, oameni din aceia care îl aveau pe șeful statului pus pe birou, în fotografii pe suport de sticlă și lemn, cu picior de sprijin în spatele fotografiei. I-a mers bine în vremea cît a fost pe la liceu și primea de la vărul său din State postere, elpiuri duble cu Janis Joplin și Jimi Hendrix, cu Deep Purple, cu Santana.

Era un adevărat erou gras. Îi și ziceau pe atunci Grasu'. Pe urmă a slăbit așa, treptat și pe nepusă masă, mai apoi toate s-au pus împotrivă, a încercat să avanseze pe la partid și n-a mai putut, părinții și rudele nu i-au prea fost de folos, deoarece făceau parte din vechea gardă. Pe urmă nici la Securitate nu a avansat prea mult, mai deloc, ar putea spune, așa că abia a așteptat revoluția, a pornit pe drumul militantismului și nici aici nu a reușit mare lucru, erau alții mai vrednici, mai aprigi, mai vorbăreți, mai cu idei politice și mai cu avînt revoluționar. A pierdut și pe tărîmul oengismului militant, așa că s-a decis să apuce pe o nouă cale: a treia. Cea dintîi a fost revoluția. Apoi partidele. Apoi oengismul. Apoi – și în cele din urmă – capitalismul. Dorința de a pune pe picioare o societate cu răspundere limitată, mică și mijlocie multinațională. S-a ivit această ocazie cu Guido și a pornit bine, numai că acu pare că scîrțîie, o mare oboseală, o sastiseală, un fel de lehamite, o dorință de plecare undeva. Chiar asta va face, își spune pe cînd tocmai ascultă neatent pledoaria bine întocmită a specialistului agricol și a cadrului didactic politehnist, care încercau să-i convingă să investească bani frumoși în proiectul lor de cercetare științifică de care aveau nevoie "la sivi", mai ales că se completa de minune cu noile cereri de abordare multidisciplinară. Guido ascultă și nu prea ascultă, se vede de la o poștă faptul că mintea lui este împărțită între grijile cu "Fetița comunale", pe de o parte, și cele stîrnite de spionajul lui Antonio în favoarea Esterei. Nu este exclus ca trîntorul ăsta să fie chiar plătit de soția lui, așa, ca detectivii particulari, mai ales că o vreme a lucrat ca portar la o bancă, un fel de bodyguard, așa că avea ceva experiență în domeniu. Prin urmare, Guido nu avea deloc mintea focusată pe ceea ce îi spuneau cei doi referitor la ciupelirea și îndoparea industrială a găștelor. Asta îi era clar lui Ilie Șfeic, căruia i se impunea tot mai mult ideea că a pierdut și de această dată competiția. Îi asculta distras și își imagina redactat în tabele electronice Excel șirul ratărilor: mai întîi aceea cu partidul comunist, apoi ratarea în Securitate, apoi ratarea șanselor de după revoluție, a pierdut loc pe listă de parlamentar sau de consilier municipal, a pierdut președinția oengeului pe care l-a fondat și acum pierde și șansa de a realiza o activitate de mic întreprinzător. Îi vine să caște ca pechinezul Bety, ca maroniul caniș pe nume Sașa, îi vine să plece undeva și chiar pleacă. Iese pe ușă și pleacă. Se duce undeva și, pe cînd merge așa, fără țintă, îi vine deodată chef să pescuiască, așa ca în vreme de liceu: "Pe unde or mai fi în ziua de azi rîme roșii de gunoi de grajd pentru scobar și mreană" își spune pe cînd scrutează ulița pustie la vreme de amiază a localității Bălășoiu Nou.

ATINGERIL ÎNȚAMPLATOARE

VIOREL MARINEASA

1982. Suntem în a doua zi de stat la Buzău, la casa de cultură, loc de adunare pentru vreo jumătate din generație. Cei mai mulți – fără *dovadă*, adică fără carte apărută, dar cu valizele burdușite de manuscrise. Intră Gheorghe Crăciun, venit direct de la gară. Îl știu din auzite. Scoate din tașcă **Acte originale. Copii legalizate**, volum de-abia ieșit la Cartea Românească. Schimbăm câteva vorbe. Mă mir ca prostu' că, la 32 de ani, e "alb ca oaia". (Despre acest moment George va scrie în 10 noiembrie 1998: "În toamna lui 1982, colocviul de literatură tînără de la Buzău speriască 'organele' prin libertatea discuțiilor și virulența textelor citite. Unii dintre organizatori și participanți fuseseră anchetați de Securitate. O dezbatere a revistei *Orizont* din prima jumătate a anului 1983 în legătură cu noua generație de prozatori îi făcuse, probabil, pe mulți responsabili cu 'ideologicul' să cadă pe gânduri.") [1]

1987, îmi pare. Îl invit pe Gheorghe Crăciun la Casa Studenților din Timișoara, profitînd și de diligențele lui Andrei Bodiu, brașovean, dar student aici și șef la cenaclul "Pavel Dan", monitorizat de băieții cu ochi albaștri, după cum ne-am dat seama de pe atunci, înșă cum mai fain se va contura în anii din urmă. În prima zi doarme la hotel, într-a doua vine la noi acasă; pălăvrăgim aproape toată noaptea; reluăm ideea de a scoate antologii ale generației '80: utopie curată. Dimineața îl găsesc în picioare, zice că l-au trezit *zebrele australiene* atunci cînd soarele și-a pus o dungă pe cușca lor: "Parcă au un mecanism în gâtleej". (Leșise antologia **Desant '83**, ecourile nu se consumaseră; la 20 de ani distanță, George va observa că n-a avut un caracter subversiv prea evident. Însă "vorbea despre o Românie inconvenabilă din multe puncte de vedere, despre cenușiul cotidianului românesc al acelor ani sub care se ascundeau grotescul, absurdul, fantasmagoricul, resemnarea, candoarea, bovarismul, bucuriile mărunte, exasperările vieții de fiecare zi, și asta la modul programatic".) [2] "Trezit din somn cu această idee că dacă vrei să cunoști adevărata dispoziție a cuiva față de tine, trebuie să fii atent nu la el, cât la familiarii lui, care de obicei sunt mai puțin disimulați în ce te privește. Proba aceasta nu înșală niciodată." [3]

1989, noaptea de 17 spre 18 decembrie (?), cînd legăturile Timișoarei cu țara încă nu fuseseră întrerupte, sau seara de 19 decembrie, atunci cînd au fost reluate. Îl sun pe George și-i spun ce se întîmplă. Tace suspect de mult. La urmă, derutat, mă încurajează. (Va scrie peste câteva luni un text pentru noul *Orizont*. Tocmai bun pentru mine, care m-aș fi arătat neverosimil de curajos, și autoflagelant în ce-l privește, arătându-se blocat de spaimă și de lășități. Să fim serioși!)

1996. Cu George și cu Daniel la *Literaturwerkstadtberlin*. Asistă Crohu (= Ov.S. Crohmălniceanu), spiritul tutelar al cenaclului "Junimea"; la una din întîlniri, mutat de frica mineriadelor în Germania. Trece ca simplonul prin reuniune Andrei Zanca, oaspete și gazdă în același timp. Îl zărim fulgurant pe Gellu Naum în spațiul elevat, dar cu efluvii de rîntășuri de la *Literaturhaus*. Presimțim, patriotic, încă o ratare glorioasă pentru Nobelul la literatură. La ședința care-i este consacrată, George, după lectura unei proze excelente, îi uimește pe participanți prin nivelul prestației teoretice. Vedem Potsdam-ul, vedem Egiptul adunat la Berlin, vedem expoziția itinerantă *Picasso și prietenii săi*, vedem muzeul erotic al lui Beate Uhse. George se menține tensionat, neguros. Seara, după o bere daneză, îi citim din Monoran și din Derlea. Îi pare rău că nu i-a cunoscut la timp. Aflăm din țară că Victor Ciorbea nu mai e prim-ministru.

1998. Cantonament la Brașov, acasă la George. Trebuie să isprăvim antologia **Generația '80 în proza scurtă** ("e o proză normală... în care reprezentarea se întîlnește cu anti-reprezentarea, realismul cu oniricul, cotidianul cu o întreagă bibliotecă culturală, parabola cu adevărul spus direct, subconștientul cu rațiunea, analiza psihologică cu povestirea tradițională și așa mai departe").

2005. La Băile Lipova, în camping, în aceeași casuță cu George. Îi arăt niște cașcaval de Bran, care parcă s-ar fi alterat. Da' de unde! Tocmai acum e în regulă, cînd a prins un strop de mucegai, el se pricepe, doar e de acolo. Măine o să vedem castelele părăsite de pe Valea Mureșului. Vom merge pe dealurile unde viitorul scriitor Alexandru Vlad a dat cu bombardeaua. Campăm. Încă îl aud trăgînd de fermoarul cortului. Deschid un ochi. Nu-l văd întreg. Dar zici că-i înfipt. Va prinde să vorbească foarte târziu.

[1] Gheorghe Crăciun, "O inițiativă eșuată", în Gh. Crăciun, V. Marineasa, **Generația'80 în proza scurtă**, Editura Paralela 45, Pitești, 1998, p. 567.

[2] Gheorghe Crăciun, **"Prea semănam, pasămite, cu Flaubert, naturalistul. Scrisesem o carte putredă..."**, dialog cu Iolanda Malamen, *Ziua literară*, nr. 83, 22-28 decembrie 2003.

[3] Radu Petrescu, **Proze**, Editura Eminescu, București, 1971, p. 235.

DEAL-VALE-DEAL CE-AM VRUT SĂ MA FAC CÂND M-AM FACUT MARE

ROBERT ȘERBAN

Până să ajungi la camera 12 a primăriei, unde trebuie să-ți înmatriculezi, pardon, să-ți declari copilul, e musai să treci pe la camera 1 a maternității (dar și ca să ajungi acolo e obligatoriu să dai o raită pe la sala de nașteri, măcar c-un buchet, de nu cu toată piața de flori). Deși e prima dintr-un șir lung de încăperi în care e cald ca-n saună, cea cu 1 deasupra ușii este situată la subsol. Hai, bine, la un demisol mai... scund. Cum maică-mea mi-a spus că, de bucurie că am venit pe lume, taică-meu a uitat să mă declare – după vreo trei săptămâni, când și-a adus aminte de acest amănunt, a scăpat cu niscăi pile puse cap la cap de-o amendă barosană –, nu am dorit să fac ce-a făcut tata. Cum cel mai bun leac în tratarea amneziei este, pentru mine, memento-ul telefonului, am notat și, când acesta a sunat, am pornit pe drumul întortocheat al întocmirii declarației de... avere (comoara mea avea 3150 de grame). Cu buletinul într-o mână și cu certificatul de căsătorie în alta, am întrebat în stânga și-n dreapta unde-i camera 1. Urci câteva trepte, ieși într-o curte, o străbați, intri pe stânga, cobori la subso... demisol, apoi pe dreapta și iar pe dreapta. Nu am fost primul, cum mi-am propus, dar nici o coadă mare nu era în fața ușii, fiindcă, totuși, copiii se fac relativ greu. Când s-a strigat "următorul", am intrat cu zâmbetul larg ce mi se lipise pe față de vreo două zile (și acum, după... nouă e tot acolo, intact). Fiindcă buletinul

Diane ajunsesse (pe circuitul închis al maternității) înaintea mea la camera 1, una dintre cele trei doamne s-a apucat să transcrie din el, într-un catastif, datele. Apoi i l-am înmănat, tare mândru, pe-al meu. Între timp am spus "da" la întrebarea "sunteți căsătoriți legal?" (oare pe cei... ilegal îi saltă poliția din așternuturi?), mi-am dat jos geaca, am mulțumit de vreo trei ori unor prieteni care m-au felicitat, telefonic (mobilele astea întrețin foarte bine zâmbetul), pentru că sunt fericitul posesor al unei fetei.

Și, deodată, femeia în halat alb m-a fixat cu privirea și m-a întrebat scurt: Profesia? Doamnelor și domnilor, ca niciodată, fără să clipesc, fără să-mi pice colțurile gurii, fără să-mi joace corzile vocale ca ale unei cobze mănuite de un rocker, am spus hotărât și senin: scriitor.

Niciodată nu m-am recomandat așa. Dar asta poate și pentru că, în viața mea, realitatea nu a bătut la un scor așa de mare, ca acum, imaginația. Poate și pentru că ceea ce am numit, printr-un șablon patetic, copiii mei de hârtie (cărțile pe care le-am scris) nu se pot compara cu ultimul venit, copilul meu din – tot un șablon – carne și oase. Și poate că abia acum îmi dă mâna să mă simt, să fiu scriitor.

P.S.: Femeia în halat alb n-a zâmbit și nici nu s-a arătat contrariată când i-am spus ce profesie am. Ba mai mult, a scris-o în catastif, în dreptul numelui meu.

ISTORIA CA UN THRILLER

RADU PAVEL GHEO

Dacă n-aș fi ajuns să scriu proză, mi-ar fi plăcut să devin istoric. Istoria e cel puțin la fel de fascinantă ca și literatura, iar cele două au multe în comun. Le despart însă rigoarea, apelul permanent la mărturie și documente istorice, aspirația spre obiectivitatea științelor pure și dure, plus alte câteva trăsături care sînt inerente istoriei, dar fără de care proza ficțională se poate descurca foarte bine.

Cel puțin așa credeam odinioară.

Azi mi se pare totuși că poți să ajungi să fii numit istoric și dacă mai scapi din vedere rigorile științei. Istoria e, inevitabil, o știință umanistă, subiectivă, supusă interpretărilor, așa că nimic nu împiedică un scriitor să devină istoric și chiar să fie luat în serios.

Ideea mi-a fost stîrnită de o polemică desfășurată în două numere ale revistei săptămînale 22. În numărul 4 (23-29.01.2007), într-un text intitulat "Cît de revoluționară a fost Revoluția Română?", Alina Mungiu-Pippidi comentează două cărți despre această revoluție. Una din ele este volumul al patrulea din lucrarea lui Alex Mihai Stoenescu *Istoria loviturilor de stat în România, subintitulat Revoluția din decembrie 1989, o tragedie românească* (Editura RAO, București, 2004). Alina Mungiu-Pippidi critică judecățile istoricului Alex Mihai Stoenescu, scriind, de exemplu, că "AMS... insistă asupra unor lucruri la care dovezile lipsesc complet: prezența «turiștilor» străini infiltrați de Rusia sau Ungaria care ar fi incitat direct la Timișoara sau conspirat la Iași".

În numărul 6 (06-12.02.2007) al aceleiași reviste Alex Mihai Stoenescu publică un "Drept la replică" ușor hazardat. (Ce-ar fi, de exemplu, dacă fiecare autor ar trimite drepturi la replică după fiecare cronică nefavorabilă apărută în vreo publicație? Ar fi o bulibăseală cel puțin amuzantă.) Printre altele, domnul Stoenescu scrie acolo că "timp de patru zile și patru nopți, micul grup de revoltați autentici de la Timișoara nu a fost sprijinit de populație". Mai vorbește și de cei 32.000 de "oameni" retrași de URSS din România în octombrie 1990. Interesant. De altfel, doamna Mungiu-Pippidi chiar citase din lucrarea domnului Stoenescu ceva ce sună astfel: "...în decembrie 1989 subversiunea sovietică, desfășurată cu concursul american, iugoslav, german, francez, olandez, britanic, austriac și alții a urmărit eliberarea națiunii române de sub dictatura de tip stalinist a lui Ceaușescu". Tare de tot! Așa colcăiau agenturile străine pe la noi, de nu mai aveau loc militarii să tragă în revoluționari!

Despre ideea intervențiilor sovietice sau "iredentist"-maghiare în România Alina Mungiu-Pippidi spune că autorul "nu are nici o dovadă, nici documentară, nici testimonială, în sprijinul acestei teorii, care devine însă foarte repede teoria sa principală pentru a explica declanșarea Revoluției". Cred sincer că doamna Mungiu-Pippidi are dreptate. În plus, oricine a fost în Timișoara în zilele revoluției știe cît de tare se înșală A.M. Stoenescu cînd scrie că "timp de patru zile și patru nopți micul grup de revoltați autentici... nu a fost sprijinit de populație". Cît privește turiștii sovietici, sînt o legendă urbană a cărei falsitate a fost dovedită de ani și ani.

Dar.. cu atît mai mult. Dacă un istoric poate elucubra liniștit cu evenimente care s-au petrecut în zilele noastre – cu riscul de a fi contrazis de martori oculari și dovezi proaspete –, ce mai împiedică elucubrările despre trecut? Și ce împiedică un scriitor să devină istoric? Poate doar lipsa de rigoare.

Domnul Stoenescu e, se pare, cazul fericit: *istoric ficționar*. A fost inginer, apoi militar – iată rigoarea. A fost (este) și scriitor – iată libertatea ficțională. Iar metoda reușitei e simplă, doar că e una scriitoricească, nu științifică. În timp ce istoricul autentic pleacă de la fapte și documente și înjgheabă o teorie pe baza lor, istoricul ficționar alege întîi teoria pe care vrea să o demonstreze și abia apoi selectează faptele care se potrivesc cu teoria. Pe cele ce nu se potrivesc cu ea le lasă deoparte, în uitare, iar restul îl umple cu splendide înălțări de fapte – multe imaginare, adică ficționale. Important e însă ca istoricul de acest tip să nu se lase influențat de logica realității, ci de cea a acțiunii romanești de tip *thriller*. Astfel, diferența între istoricul Alex Mihai Stoenescu și romancierul Pavel Coruț este una de metodă, de tratare a temelor. Eșafodajul narativ este asemănător.

Desigur, domnul Alex Mihai Stoenescu nu este un istoric în adevăratul sens al cuvîntului, dar în România istoricii – și cercetătorii în general – sînt subfinanțați de ani de zile. Oare nu le-ar fi mai bine să încerce și o astfel de abordare ficțională a istoriei, folosind atît de eficienta metodă a domnului Stoenescu?

Am și cîteva idei de tratate sau lucrări istorice de impact. Iată-le: originea românească a lui Cristofor Columb. Rămășițele folclorice ale tradiției științifice autohtone – teoria relativității (reflectată, de exemplu, în basmul *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte*). România – adevăratul arbitru al Războiului Rece (dovadă că moartea lui Ceaușescu a încheiat și Războiul Rece). În fine, o idee cu adresă fixă: Gigi Becali porfirogenet – originile imperiale, bizantine, ale lui Gheorghe Becali. Așa poate că o să mănînce și gura istoricilor de profesie o piine mai albă.

Dar mai întîi de toate nu trebuie uitată regula de aur: atunci cînd faptele și documentele încurcă sau contrazic teoria fondatoare, e bine să fie lăsate deoparte. Căci, după cum se vede, și așa se poate scrie istoria.

LINIA ORIZONTULUI

DE ION BARBU

UN ROMAN DOCUMENTAR RASCOLITOR

RODICA BINDER

La 27 ianuarie 1945 Armata Roșie elibera lagărul de concentrare de la Auschwitz. Începînd de anul trecut, 27 ianuarie a devenit ziua internațională de comemorare a victimelor nazismului. În afara muzeelor, a memorialelor și monumentelor, a filmelor care tematizează Holocaustul, Shoah sau, cu un termen generic, ceea ce a fost și ce înseamnă Auschwitz, există și o vastă literatură care în plan documentar sau ficțional tematizează răul absolut comis în numele ideologiei brune.

Dieter Schlesak, scriitor german originar din România, bine cunoscut în țară și străinătate, laureat a numeroase premii literare, doctor honoris causa al Universității din București, a lucrat timp de aproape trei decenii la un roman documentar intitulat *Capesius, der Auschwitzapotheker*, apărut în 2006 la editura Dietz din Bonn. Dieter Schlesak a fost invitatul a numeroase manifestări închinatelor memoriei victimelor Holocaustului. Iar printre făptași, s-au aflat, la vremea lor, și etnici germani originari din România. "...Dacă aș fi fost mai în vîrstă m-aș fi aflat și eu printre ei, mi s-ar fi putut întîmpla și mie la fel"- este tulburătoare, cumplita revelație pe care o are Dieter Schlesak stînd de vorbă în 1978 cu Victor Capesius, farmacistul din Sighișoara, care după ce a ajuns ofițer în SS a devenit farmacist la Auschwitz. A făcut parte și din grupul de ofițeri care au coordonat operațiunile de selecție a deportaților la rampa de sosire. A colaborat și cu Josef Mengele, și-a făcut datoria fără să clipească, fără să intervină, chiar și atunci cînd a reîntîlnit cunoscuți evrei din orașul său natal, printre cei trimiși la moarte.

Dieter Schlesak, născut și el în pitorescul oraș transilvan, a fost urmărit de spaima că provenind din același mediu social ca mulți alți sași transilvăni care s-au înrolat în SS, ar fi fost în rînd cu ei dacă s-ar fi născut mai devreme. Însă nu doar aceea "Gnade der späten Geburt", șansa de a fi venit pe lume mai tîrziu, în fond hazardul, l-a ferit pe autor de primejdia de a se fi făcut părtaș la crimele comise în numele național socialismului. Este greu de presupus că Dieter Schlesak – așa cum îl cunoaștem din viață și din scrierile lui, înzestrat cu calitățile și intransigența morală pe care le are, ar fi căzut în capcana ideologiei brune. Teama că totuși i s-ar fi putut întîmpla în tinerețe (ca lui Günter Grass mă simt tentată să adaug) un astfel de accident fatal, l-a urmărit, i-a împovărat memoria și l-a traumatizat mai ales după întîlnirea și dialogul cu farmacistul de la Auschwitz (interviul cu Victor Capesius,criminalul de război din Sighișoara, condamnat la detenție în urma procesului de la Frankfurt pe Main și aflat în libertate după ispășirea pedepsei, este publicat și în volumul Zeugen an der Grenze unserer Vorstellung editat de IKGS –Institutul pentru cultură germană și istorie a Europei de Sud Est, München 2005). În două rînduri, în 1978 și 1979 (pe cînd scria încă la romanul *Vaterlandstage.Und die Kunst des Verschwindes*, publicat în 1986), Dieter Schlesak stă de vorbă cu doi foști ofițeri SS de la Auschwitz. Are impresia că aceștia abia au așteptat să i se destăinuie, resimțînd mărturisirea păcatelor de neiertat pe care le-au comis, ca pe o eliberare. Lui, însă, scriitorului pornit în căutarea unor răspunsuri la întrebarea "cum de a fost posibil", îi tremură mîinile, memoria i se împovărează după ce din nou, după aproape patru decenii, îl reîntîlnește pe Capesius, fostul prieten al

familiei, care ar fi putut să-i fie tată, pe care-l cunoștea din copilărie, proprietar al farmaciei "Zur Krone" din Sighișoara, avînd obiceiul să-i dăruiască băiețelului de odinioară, bomboane mentolate.

În răstimpul deceniilor care au trecut de la episodul relatat de autor și pînă la reîntîlnirea de la Göppingen, farmacistul se transformase într-un "Massenmörder" un asasin în masă. După eliberarea lagărului de la Auschwitz, Capesius dispare pentru scurtă vreme, este recunoscut de foști deținuți, este internat în lagărul de la Dachau și Ludwigsburg. În 1950 deschide o farmacie proprie la Göppingen și o prăvălie de produse cosmetice. La 20 August 1965 este condamnat în urma primului proces Auschwitz de către tribunalul de land din Frankfurt pe Main la nouă ani de detenție. A continuat să se considere nevinovat pînă la moarte – în 1985. După trei decenii de investigații, cercetări, după consultarea unor muni de documente (între care și mii de pagini pe DVD, scrisori, mărturii și depoziții ale supraviețuitorilor de la Auschwitz și ale tortionarilor lor) pornit pe urmele unor chinuitoare întrebări la care răspunsurile sunt imposibile, cum singur declară, Dieter Schlesak publică în 2006 romanul documentar intitulat *Capesius, der Auschwitzapotheker*. Cartea apare după decesul părinților autorului (Capesius fusese un bun cunoscut al familiei).

În istoria morală a sașilor transilvăneni și a șvabilor bănățeni, relațiile cu cel de-al Treilea Reich începînd cu simpatiile manifestate față de nazism și mergînd pînă la înrolarea în SS sau acționarea mașinăriei morții de către unii din membrii acestor comunități germane "extra-teritoriale", constituie un capitol incomod, cu episoade trecute sub tăcere. Vinovația, fără a fi fost colectivă, a fost oarecum estompată de tragedia deportărilor în masă a germanilor din România în Bărăgan sau în Gulagul sovietic, după înfrîngerea Germaniei naziste și instalarea regimului comunist în România. Tematizarea literară a trecutului brun al unor rude, chiar aluziv sau tangențial de către scriitori germani originari din România, a fost adesea cotateă drept un act de pîngărire a onoarei "comunității". Herta Müller este și astăzi încă urmărită de antipatia unor consăteni sau conaționali, emigrați din România în Germania, pentru curajul cu care a percutat în multe din scrierile ei refularea acestui trecut vinovat.

Dintr-o altă direcție, cu alte modalități discursive, Dieter Schlesak duce mai departe acest act necesar și curajos. Romanul său documentar este un colaj de mărturii, texte, documente, fotografii, depoziții. Într-o scurtă notă lămuritoare, Dieter Schlesak declară că pentru el, a scrie despre Auschwitz a fost posibil doar în baza mărturiilor martorilor oculari, a victimelor," a vocilor scăpate dintr-un infern, venite de «dincolo» dintr-un spațiu inaccesibil nouă". Schlesak pare a fi elaborat acest roman documentar în spiritul unui avertisment pe care Günter Grass îl făcea deja în 1970 referindu-se la Auschwitz, și anume că, în pofida ororii istoric datată, ipoteza repetării ei în viitor nu poate fi exclusă cu ochii închiși. Auschwitz nu se află doar în spatele nostru - afirma autorul *Tobei de tinichea*. Or, tocmai pentru a face imposibilă o așa zisă repetare a istoriei, ea, istoria trebuie cunoscută prin documente și mărturii.

Continuare în pagina 31

CENTENAR ASOCIATIA SVABILOR BANATENI DIN AUSTRIA

HANS DAMA

Pe la 1900 se stabiliseră în capitala Imperiului mai mulți șvabi din Banat. Erau meseriași, îndeosebi frizeri, dar și studenți și comercianți care voiau să-și încerce norocul în Viena, își găsiseră aici o a doua patrie și astfel, în 27 ianuarie 1907, la restaurantul "Zum Grundstein" ("La Piatra de Temelie") din Viena VIII, Josefstädter Straße 28, a luat ființă Uniunea Șvabilor Bănățeni din Viena. Nikolaus Wehner, președintele ales atunci, a explicat scopul și obiectivele, dar și necesitatea, la Viena, a unei uniuni a șvabilor bănățeni, aceea "*de a-i ajuta, de a-i sprijini cu sfaturi pe cei sosiți din patrie în metropola străină, pe cei de același neam, nefamiliarizați cu situația din marele oraș. [...]Pe de altă parte, și șvabii bănățeni ce locuiesc ori s-au stabilit mai de mult la Viena [...] trebuie să fie aduși mai aproape unii de alții și să rămână într-o permanentă corelație"* (Protocol de constituire, p. 1).

Alături de N. Wehner au mai fost aleși în conducerea Uniunii Johann Braun – vicepreședinte, Johann Mager – secretar, Nikolaus Hilger – secretar adjunct, Franz Bottner – casier, Lorenz Thoma – bibliotecar, și Josef Kaiser, Rudolf și Othmar Schiff, Jakob Schweitzer, Michael Hirsch, Franz Roth – membri. Că Uniunea a manifestat încă de la început interese culturale precise reiese din funcția de bibliotecar ales al ei. Secției "Frizeri" i s-a acordat o importanță deosebită în cadrul Uniunii: cursurile periodice de perfecționare s-au bucurat de mare trecere, iar câțiva membri ai secțiilor au dobândit în acea vreme prestigiu și onoruri; astfel, celor doi concurenți înrudiți Othmar și Rudolf Schiff li s-a conferit titlul de consilier comercial. Se organizau în mod regulat serate ale Uniunii și demonstrații de coafură, seri de popice și serbări de Crăciun, "banchete șvăbești" și balul anual al șvabilor, pentru a petrece și pentru a cultiva moștenirea culturală, ca și pentru a se impune în societatea vieneză. Serile de conferințe ale Uniunii au avut un public fidel, printre conferențieri numărându-se bănățeni care studiau la Viena și literați apreciați ai vremii.

În timpul și după Primul Război Mondial, când mai cu seamă vienezii au fost expuși unor mari privațiuni, iar foametea era peste tot prezentă, s-a ajuns la așa-numita "Acțiune de ajutorare a copiilor", în cursul căreia, între 1916 și 1930, circa 40.000 de copii înfometați din Viena s-au bucurat de găzduire gratuită în Banat. Din mai 1925 și până în decembrie 1928 a apărut la Viena, sub egida Uniunii Șvabilor Bănățeni din Viena, revista lunară "Unsere Heimat" ("Patria noastră"), redactată de Karl Kraushaar (1858, Hatzfeld/Jimbolia-1938, Budapesta), odinioară redactor al foi bănățene "Der Landbote".

Un punct culminant în viața Uniunii a fost sfințirea steagului ei roșu-galben, care a avut loc în 1927, de Rusalii, în Biserica Maria Treu din Viena VI, în prezența a numeroase oficialități din țară și din străinătate. În timpul sejurului acestora în Viena, președintele federal Michael Hainisch a acordat o audiență celor mai de vază oaspeți.

În situația politică lipsită de perspectivă imediat după sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, e de la sine înțeles că din partea foștilor membri n-a existat nici un interes pentru dăinuirea Uniunii. Zeci de mii de refugiați au sosit din Banat în Austria, iar în Viena abia dacă puteau fi cazați vreo câteva mii.

După statistici, la 20 ianuarie 1951, în Austria se aflau aproximativ 51.000 de rezidenți germani originari din România. Cei ce proveneau din partea românească a Banatului urmăreau, firește, alte scopuri legate de România, care nu erau percepute corect de Uniunea Șvabilor, încât scindarea acesteia devine iminentă: la 23 aprilie 1963 s-a ajuns la fondarea Comunității de Interese a Șvabilor Bănățeni din România pentru Întregirea Familiilor și Despăgubirea Averilor, cu sediul la hotelul "Goldenes Lamm", Viena XV, Johnstraße 21. Ea și-a schimbat numele chiar în anul următor în Asociația Austriacă de Compatrioți a Șvabilor Bănățeni din România. Din 1983 a fost ales președinte al ei Franz Klein (n. în Biled), care, ca un foarte angajat funcționar și autor de cărți, deținător a numeroase înalte ordine, conferite și din partea Republicii Austria, va modela destinele Uniunii mai mult de 17 ani. Din 2001 i-a succedat la conducere autorul acestor rînduri, iar Uniunea și-a schimbat numele în Asociația Șvabilor Bănățeni din Austria, având sediul în hotelul "Ebner", Viena XV, Neubaugürtel 33.

Dintre șvabii bănățeni din capitala Austriei care au activat în cadrul Asociației s-au remarcat în decursul timpului numeroase personalități, cărora le aducem și aici, numindu-le, profundul nostru omagiu: Adam Müller-Guttenbrunn (1852-1923), Nikolaus Engelman (1908-2005), Franz Klein (n. 1919), Alexander Krischan (n. 1921).

DOȘTOIEVSKI FM* VLADIMIR VÎSOTSKI: CUM AM SCRIS CÎNTECUL PENTRU CĂTELUȘA LAIKA

În curtea dintre blocuri creșteau castani caucazieni, și cînd înfloreau, prin mai, de sus se vedea de parcă se așternuse zăpadă rozalie. În ziua aceea, zumzetul albinelor începuse încă de la primele ceasuri ale dimineții. Sub un castan, pe o saltea umplută cu iarbă de mare, stătea tolănit Nichita Andreici, fochistul punctului termic din mijlocul curții. Cu ochii închiși, pîrînd că doarme. Ceva mai încolo, lîngă gardul care împrejmuia punctul termic, o femeie bătea un covor foarte roșu, iar praful îngrozitor și bubuitul covorului țeapăn sfîrneau roiul de albine.

Toate astea îl treziră și pe Nichita Andreici care, ridicîndu-se într-un cot, privi spre femeie.

- Natalia Petrovna, rogu-te! Mai încet.

Femeia își întrerupse supliciul și, ridicînd o mîină la frunte ca să se ferească de soarele ce se înălțase deja deasupra blocurilor, își privi concubinul și rîse. Cîteva hohote scurte, sănătoase, pe urmă, aruncată cu poftă, o înjurătură de mamă. Și iarăși bubuitul covorului. Nichita Andreici se întoarse pe-o parte, își luă căpățîna în brațe și încercă să adoarmă la loc.

Tocmai atunci intră în curte un camion cu prelată. N-aș fi rămas mai departe pe balcon să urmăresc cele ce se ptreceau dedesubt, dacă nu mi-ar fi atras atenția culoarea neobișnuită a prelatei. Era de un azuriu curat, impecabil ca cerul de primăvară. Camionul opri la cîțiva metri de salteaua lui Nichita Andreici, iar din cabină coborî un omuleț îmbrăcat într-o salopetă croită dintr-un material aproape la fel de albastru ca cel al prelatei. Cum nu oprise motorul, n-am reușit să aud ce și-au vorbit omulețul în salopetă și fochistul. Dar am reușit totuși să înțeleg, de vreme ce, după doar un minut de conversație, mai întîi mîna fochistului, pe urmă chipul rotund al șoferului se ridicară către fereastra unde fumam eu. Șoferul zîmbi cu toată gura și-mi făcu semne prietenești cu amîndouă mîinile deasupra capului. Am încercat să-i răspund printr-un gest care să-mi exprime politicos nedumerirea, pe urmă am plecat din fereastră.

M-am întors în bucătărie și am pus la încălzit restul de cafea rămas de dimineață. Ibricul nici n-a apucat să dea în foc pînă să se audă bătăile în ușă. Am stîns focul și, cu ibricul fierbinte în mîină, m-am îndreptat către intrare. Am deschis, era omulețul.

- Bună ziua, tovarășe Moisei Ivanîci. M-am gîndit să trec cu mașina pe la dumneata, să văd cum stai.

Spunînd astea omulețul se strecură pe sub mîina în care țineam cafeaua fierbinte, strigă: hop!, și intră în apartament. Se opri în mijlocul holului, acolo unde era mai întuneric și, luminînd încăperea cu încă un zîmbet, zise:

- Dați-mi voie, sînt Arhip Ilici, de la Universitate. O să lucrăm împreună.

Îmi întinse mîna dar, băgînd de seamă că eu cu dreapta țineam ibricul, mi-l luă, îl așeză pe podea, apoi îmi strînse mîna cu o forță nu prea convingătoare. Mai zise o dată hop! și, săltînd, ajunse în bucătărie.

- Tovarășe... Nu te supăra..., am încercat eu, ridicînd de pe jos ibricul.

- Arhip Ilici Kuzmiciov. Am venit să studiezi artistul.

Cu mîinile-n șolduri, priviri preocupate de jur împrejur, se oprește în fața ferestrei și începe să mototolească preocupat perdeaua groasă de etamină.

- Cum așa, să mă studiezi? De ce să mă studiezi? De la care Universitate?

- E pentru concertul de săptămîna viitoare, răspunse el pe jumătate absent, cu pumnul plin de etamină. Pe urmă, cu un glas pe jumătate prietenos, pe jumătate amenințător: O să le cînți studenților, nu-i așa? Dragii de ei...

Încercam să-mi amintesc ce fel de angajament oficial aveam în săptămîna care urma, nu-mi aminteam decît de o reprezentație mică, la un cenaclu.

- Spune-mi, chiar ai nevoie de asta? mă întrebă brusc omulețul arătîndu-mi un colț mototolit al perdelei. Te supără lumina puternică? Ar fi important de știut dinainte, zise el coborînd vocea de parcă ar fi presimțit un răspuns dezamăgitor.

- Perdeaua aia? Nu știu. Așa am găsit apartamentul. Nu m-am gîndit niciodată la ea.

- Foarte bine, foarte bine, spuse vesel Arhip Ilici și, frecîndu-și mîinile se cocoță cu picioarele pe un scaun. Privindu-mă de acolo, de sus, îmi spuse:

- Te rog, sprijină-mă, mi-e teamă să nu-mi pierd echilibrul.

I-am țintuit taburetul cu putere de podea cîtă vreme el mi-a desfăcut de pe garnișă perdeaua. O aruncă în mijlocul bucătăriei.

- Ei, nu-i așa că e mult mai bine? zise privindu-și palmele străvezii în lumina puternică a începutului de vară.

- Ia loc, te rog, l-am poftit eu, sperînd să-mi ofere un răgaz în care să mă lămuresc. Așadar, Arhip Ilici, cum adică să studiezi artistul?

- Vii prima oară la noi la Universitate, așa-i?

I-am răspuns prudent:

- Cred că da.

- Sigur. Ne-am fi întîlnit noi. Ai fi știut care e procedura.

- Așadar, aveți o procedură acolo, la Universitate?

- Bineînțeles. Asta înseamnă respect pentru dumneavoastră, artiștii.

- Probabil că ai dreptate, Arhip Ilici. Și cu ce ți-aș mai putea fi de folos?

- Dragul meu Moisei Ivanîci, mi-ai fost deja. Am rezolvat cea mai importantă problemă. Poate dacă mai vrei să-mi povestești dumneata despre soție, familie. Ai frați?

- Nu sînt căsătorit. Am un frate mai mare, dar e în Crimeea.

- Crimeea spui? Cred că e un om fericit! Nu-i așa, Moisei Ivanîci, că e un om fericit?

- Nu știu exact. Lucrează la un institut. Arhip Ilici se ridică brusc în picioare și scoase din buzunarul de la spate al salopetei un carnețel neverosimil de gros.

- Și cum îl cheamă pe fratele dumitale?

- Andrei.

Omulețul începu să frunzărească în mare viteză prin carnețelul acela gros, legat în coperte murdare de carton. Trecu aproape un minut, timp berechet să-mi torn cafeaua în ceașcă. Musafirul m-a refuzat cu un gest scurt, fără să ridice ochii din foile scrise apăsate cu pixul.

- Nu-i aici.

Îi arunc o privire nedumerită.

- Cunosc multă lume, să știi. Poate nu mă crezi, Moisei Ivanîci, dar la Universitate am venit de la Cosmodrom. Taman de acolo.

- Aha! întrezăresc eu o speranță. Și cu ce te ocupai dumneata acolo?

Arhip Ilici clătină ironic din cap.

- Asta nu pot spune. Să zicem că eram într-un program. Cam așa ceva.

- Înțeleg. Ceva cu cosmonauți?

- Pot spune că am fost foarte aproape.

Și, ca să-mi dovedească cît de aproape fusese, își așeză muchiile palmelor pe masă, de parcă ar fi măsurat un salam.

- Iar la Universitate?

- Nu ți-am spus?! Eu mă ocup de lumină.

Tot ce înseamnă reflectoare. Pentru toate concertele și simpozioanele de la noi, pentru toate. Și pentru tine. De aia am zis să vin să te cunosc, să știu dinainte cum stau lucrurile.

Îl privesc gînditor. Ce-o fi cu el? Îmi întoarce spatele, se cățără cu genunchii pe taburet și se apleacă pe fereastră.

- Interesant om! Asta face toată ziua?

- Cine? Fochistul? Cam asta face.

- E fochist? Îmi place cum sună. Și cum îl cheamă?

- Nichita Andreici.

Scoate din nou carnețelul și scrie în el ceva. Se apleacă din nou pe fereastră, strigă Hei! din toți rărunchii, așteaptă preocupat o reacție, pe urmă își retrage căpățîna în bucătărie. Mai scrie ceva în carnețel. Apoi îl închide și se bate ușor cu el peste piept.

- Minunat material uman are țara asta.

Minunat. Capabil de evoluție. Am văzut asta și la Cosmodrom. Unii dintre noi sînt foarte aproape. Ai privit vreodată un cosmonaut în ochi? Nu cred. Să ai norocul de-a da ochii cu el la cîteva minute după aterizare...!

AMERICA.A. DAVID BERMAN: NEW YORK, NEW YORK

Un alt New York se construiește un pic mai la vest de cel vechi.

La ce bun încă unul nu s-a întrebat nimeni, s-au apucat pur și simplu de construit.

Orașul e închis deocamdată, n-au acces decît echipele de constructori care pretind că-i o perfectă imagine în

oglină.

Într-adevăr, fiecare lucrează la cîte o copie a apartamentului în care locuiește la care adaugă noi detalii,

cum ar fi un odorizant, o piatră de grădină, o clanță personalizată cu numele unui

hotel de lux.

Cîte-o ameliorare ici-colo, realizată-n

secret

și-n afara planurilor. Șefii de echipă nu bagă de seamă sau poate că nu le pasă.

Toți se simt excelent, glumesc, se plimbă pe străzile liniștite pe care singurul reporter admis înăuntru le-a descris ca fiind "netributare

complicatului trecut al vechiului oraș, ci răspîndind mireasma melancolică a

primilor ani pe pămînt".

- N-am cunoscut niciodată nici un cosmonaut. Poate pe dumneata, am încercat eu o ironie.

- Ei, nu, e prea mult spus. Dar haide să-ți arăt ceva. Apropie-te.

Am crezut că trebuie să mă aplec și eu pe fereastră, așa că am ocolit masa. M-a luat de brațe peste masă, m-a strîns cu putere și mi le-a ridicat la înălțimea privirii lui. Am înțeles că trebuie să rămîn așa, cu mîinile sus. El și-a suflecat mînele salopetei, strecurîndu-și apoi antebrațele dezgolite printre mîinile mele ridicate.

- Ei, îmi spuse, observi ceva?

- Nu-mi dau seama, i-am răspuns eu încurcat și neputincios.

- Nici urmă de păr, uită-te bine, nici urmă. Țsta e semn de evoluție. Dumneavoastră artiștii cred că înțelegeți.

- Mi-e teamă că nu.

Își coborî palmele și le așeză pe fața de masă ca pe niște farfurii scumpe de porțelan. Apoi mă privi pătrunzător în ochi.

- Gîndește-te bine! Ai văzut vreodată extraterestri cu păr pe corp?

traducere de

ADRIAN VIORESCU

* rubrică ce prezintă încercările literare ale unor vedete pop-rock (nota trad.)

Bărbații au ajuns să îndrăgească orașul cel liniștit.

Le venea din ce în ce mai greu să se întoarcă seara acasă,

nevestele lor au început să se îngrijoreze. Supele cele galbene se răcesc, apusurile-s

tot mai rezezi.

Bărbații iau des pauze și ies pe scara de incendiu,

peste aerul calm le fac cu mîna celorlalți muncitori,

meditează fiecare în punctul lui de observație.

Pînă-ntr-o zi...

Cînd nori de mangal au umplut cerul. Truse de scule au zornăit în bătaia vîntului.

Ceva nu era în regulă. Un șef de echipă de pe bulevard

și-a ațintit binoclul spre o pată cenușie ce se apropia dinspre răsărit.

S-au auzit voci, Ce e? Ce se-ntîmplă? Porumbei, a strigat el în vînt.

traducere de

ADRIAN VIORESCU

	?	?		?	?
	Traian Băsescu, Al. Cistelean, David Berman și urmanov au părăsit în această lună jocul. Sînt înlocuiți de către Dan C. Mihăilescu, domnii Bucurenci, Pleșu și Lîceanu.				
	Primul aruncă zarurile Dan C. Mihăilescu. Nimereste într-un studio de la Radio România Cultural. Își dă seama că, pentru a merge mai departe, trebuie să spună ceva. Ceva, orice. Un citat din Cioran ar fi potrivit. Cum să nu fie potrivit Cioran? Ar fi cit se poate de potrivit. Un citat așadar. Unul simplu. Hai să fie ăla cu biblioteca și bordelul. Cu cei doi B ai generației. Cu punctul B al proclamației. Cu Beșnicia care s-a năsut la sat. Stă totuși o tură, pătruns de importanța propriului citat.				
	Dragoș Bucurenci aruncă și nimereste într-un club. Unul nou, se cheamă Soft Church. Hm, Biserica Moale, traduce Dragoș. Sună bine. Sună bine, dar el e totuși trist. Trist de parcă ar fi păcătuit. Cui să fi făcut oare rău? Nu-și poate lua gîndul de la copiii bolnavi de malarie din Africa. Cu ochii minții îi vede: mici, neajutorați, tremurînd. Se înfioară, broboane reci îi scaldă fruntea. Ca să se liniștească, își propune să-și cheltuiască 80% din resurse pe ceva care să conțină 20% alcool. Sau invers.				
	Andrei Pleșu și Gabriel Lîceanu intră amîndoi deodată în joc. Aruncă fiecare cite un zar și nimeresc în biblioteca unui primar din Teleorman. Nimic de investit, e de stat o tură. Ca să le treacă timpul, răsfoiesc colecția revistei România Mare. Chestia-i prinde. Aristide				
	?	?		?	

cl + sn

Buboiu?! Ha, ha! Dan Pișu ?! Hă, hă, hă!
Excrementul zilei?! Hi, hi! Grigore Cartianus!
Ho, ho, ho!
Hai să-ți zic și eu una, Gabriele!
Spune!
Dragi Bucurenci, la bibliotecă!
Hă, hă, hă!

Încă absorbit de citatul din Cioran cu biblioteca și bordelul, Dan C. Mihăilescu încearcă să facă legătura. Cu pornografia și cu ce ne dezvăluie ea cu nerușinare. Spre deosebire de erotism, care, mă-nțelegeți, sugerează, face lampa mai mică. Dar pornografia nu se oprește la antepenultimul nasture! Nu, nu, ea ne arată totul! Vai de bărbatul care n-a dezbrăcat o femeie de inexprimabili! N-are subtilitate! tună și fulgeră Dan C. Mihăilescu în studioul de la România Cultural. Iar undeva, departe în țară, un tînăr scriitor care se pregătea să intre și el în joc, înțelege. Gestul de a amesteca babaroasele-n palmă i se pare pare, brusc, obscen. Așa ceva nu se face! Își spune tînărul scriitor neprihănit. Nu, nu va intra în joc. Nu va slobozi zarurile.

Le mai aruncă Dan C. o dată. De la Radio ajunge la Televiziunea națională, în plină preselecție pentru Eurovizion. Scandal, făcături, vedete, spume. Cine ce-a scris, pe cine imită? Se fură? Viață! Totul e tulbure sub lumina reflectoarelor. Totuși trebuie să-și formeze o părere. Are acasă o carte, o să citească acolo cum stau lucrurile. Tot acolo a citit și o interesantă analiză a lumii mondene românești. Și un pertinent comentariu la filmul lui Mitulescu, foarte pertinent. Cum îi spune autorului..., cum îi spune? Are și-un banc bun, ceva cu sexul oral și milițienii, hă, hă! Cum îl cheamă? Și ce părere o fi avînd despre Marius Moga? Trebuie neapărat să afli, ar trebui să-i dăm un premiu, ceva acolo, de la USSR.

CE S-A ÎNTÎMPLAT CU GENERAȚIA SĂRU' MÎNA?

V. LEAC

I. SĂRU' MÎNA LA SCRITORI

Știu, titlul aduce puțin a tratat de zoologie - comportamentul agresiv la rozătoare, să zicem -, dar cui îi pasă, eu ador tratatele, mai ales cele de zoologie. M-am întrebat dacă între scriitori se poartă acest salut însoțit, cu delicatețe, de gestul cu pricina. Firește că se poartă, chiar eu am asistat la cîteva saluturi de genu ăsta. "Și ce-i cu asta, ce-i rău în asta?" O! – nimic, firește. Sincer, pe mine mă amuză.

În iarna lui 2001, am participat (m-a luat Gheorghe Mocuța la Botoșani) la marele festival de poezie, în calitate de – nici eu nu știu – copil de trupă, tînăr poet talentat; urmînd a fi prezentat scriitorilor, marilor scriitori în viață, redactorilor de reviste etc. Am fost prezentat doamnei Constanța Buzea (proaspătă laureată), căreia i-am sărutat imediat mîna, cuprins de emoție. La fel am procedat cu Magda Cîrneci, Paulina Popa, Carolina Ilica, Ana Blandiana, Ioana Crăciunescu și cu alte doamne de care, acum, nu-mi mai aduc aminte. De asemenea am încercat să-i sărut mîna și Magistrului Mihai Ursachi, și chiar aș fi reușit, dacă nu și-ar fi tras mîna la timp, lăsîndu-mă cu buzele în aer. Trebuie să vă spun că pe doamna Carolina Ilica o salutam cu "săru' mîna" de cîte ori o întîlneam; mi se pusese pata: visam

murdar. Iertat să-mi fie păcatul. Totuși, cea mai privilegiată persoană a fost doamna Constanța Buzea, ea era aproape tot timpul cu mîna întinsă, chiar și domnul Manolescu i-a sărutat mîna și s-a înclinat puțin atît cît să nu-i cadă pălăria. Trebuie să știți că nici pînă în ziua de azi nu am renunțat la acest salut, pur și simplu nu mă pot abține: bună ziua, săru' mîna, ce mai faceți? arătați foarte bine, nu v-ați schimbat aproape deloc.

II. CINE? CUI? ȘI ÎN CE ÎMPREJURĂRI?

La tîrgurile de carte – aici e nenorocire, potop – din cinci în cinci minute auzi "săru' mîna", nici măcar femeile nu se pot abține: am auzit-o pe Aura Christi salutîndu-l pe Nicolae Breban "săru' mîna maestre!" – haideti să ieșim pe terasă, să luăm o gustare, o berică, ceva...aici pute.

Vi-l închipuiți pe domnul Marin Mincu salutînd pe cineva cu săru' mîna? Da, eu mi-l închipui salutînd-o pe Nora Iuga, Angela Marinescu și Ileana Mălăncioiu. Din categoria celor care abia se stăpînesc fac parte și domnii George Vulturescu și Robert Șerban. Dacă ne-am întîlni toți trei - să zicem la un congres de poezie sau la colocviile tinerilor scriitori – nu ar scăpa nici musca. Sîntem de nestăpînit, vorba poetului. Nu cred că nu sînteți curioși să știți dacă prietenii mei sărută mîinile. Oho, și încă cum; nici ei nu ratează ocazia. Intrăm

la secretariatul revistei Orizont și imediat ne executăm: bună ziua, săru' mîna, domnu' Ungureanu este? O, mă scuzați, nici nu v-am văzut: săru' mîna. Și așa din vorbă-n vorbă se face ora 13.00, ne ridicăm și din nou se aude săru' mîna, trebuie să plecăm, sîntem așteptați la o lansare de carte.

De departe, Florin Măduța ne dă clasă la toți, el salută pe toată lumea cu săr' mîna, indiferent de gen. Ar trebui internat într-o clinică de dezințoxicare, dacă o fi existînd așa ceva. Cînd deschide calculatorul se aude în boxe: săr' mîna, bine ai venit în lumea virtuală.

Dacă vă numărați printre fericirii ascultători ai postului Radio România Cultural știți ce înseamnă săru' mîna, dacă nu, comutați-vă aparatul de radio pe România Cultural și cu timpul veți învăța. Bună ziua,

PLUS

Ce este literatura? Literatura este o carte pe care doamna învățătoare o bagă în poșetă. (B.A 8 ani) Mie îmi plac desenele. (F.M 6 ani) Literatura este pentru copiii săraci care n-au calculator. (C.T 10 ani) Literatura este acasă la bunica în dulap. (K.I 9 ani) Literatura sînt resturi de mîncare. (A.G 6 ani) Literatura este Rătușca cea urîtă. (T.M 8 ani) Literatura este ceva...este ceva... (I.S 7 ani) *Ce este un geniu?* Geniul este un om mic care intră pe ușă. (M.D 6 ani) Este un domn cu diplomat care are pe banchetă o păpușă și o broască țestoasă. Broasca este moartă pentru că așa vrea doamna cu blană. (J.B 8 ani) Un geniu este un om care știe tot. (C.L 8 ani) Geniul vine din Africa. El intră în casele oamenilor prin canale streine. (A.S 7 ani) Geniul este pe cale de dispariție. Se găsește în gheață, pe insule dispărute și în pantofi. (A.S 7 ani)

săru' mîna doamnă, sînteți în direct, vă ascultăm.

În holul teatrelor, înainte și după premieră (mi-e și groază să mă gîndesc). Chiar și în drum spre toaletă veți auzi săru' mîna (eu am auzit). Un motiv cît se poate de bun de a studia oja și bijuteriile doamnelor, parfumul și cremele. Poate credeți că sînt vreun pervers, nici vorbă, o fac din politețe, mai bine zis din obișnuință . Cred că bănuți și singuri cu cine merg la teatru.

Lansările de carte sînt un bun prilej de a-ți crea o imagine plăcută, amabilă. Nu ratați lansările, mai ales lansările vedetelor noastre literare. Am participat și eu la o lansare a domnului Octavian Paler...a fost ceva de vis. L-am contorizat pe domnul Paler. Știți de cîte ori a zis săru' mîna? De 23 de ori, cifră inexactă, am întîrziat un sfert de oră.

Am uitat de expoziții. E la fel ca la lansările de carte.

Sper să nu vă supărați pe mine, fac parte din generația SĂRU' MÎNA!

FIUL JELIT

JAN WILLEM BOS

ȘI EU

Dacă pornești din Sighet spre Baia Mare, dai chiar la ieșirea din oraș peste Vadul Izei, unde se întâlnesc văile râurilor Iza și Mara. "Vad" vine ca și cuvântul olandez "wad" din latinescul "*vadum*", care înseamnă "loc de trecere". Imediat ce ai trecut apa pe masivul pod de oțel, o iei la stânga pe Valea Izei. Drumul urmează cursul râului, străbătând satele Oncești, Nănești, Bârsana și Strâmtura, și ajunge în cele din urmă la Rozavlea, unde lângă șosea se află o biserică din lemn de brad ridicată în primul deceniu al veacului al 18-lea. Tradiția povestește că biserica se găsea inițial pe un alt loc, dar a fost transportată în Rozavlea cu carul cu boi și înălțată pe o temelie din lemn de stejar și piatră de râu după ce vechea biserică a satului fusese arsă de tătari.

Rozavlea se continuă aproape fără să observi cu un alt sat, Șieu, care altădată depindea administrativ de satul vecin, dar care începând din ianuarie 2002 este o comună independentă. Descoperirile arheologice făcute în Șieu arată că a fost locuit din timpuri imemorabile, chiar dacă prima mențiune despre sat datează abia din 1373, sub numele de Sayo, nume care în decursul istoriei s-a tot schimbat până ce a luat forma actuală. Formă demnă de semnalat, căci Șieu poate fi înțeles ca "*și eu*". Legenda spune că demult de tot, de pe când nimeni nu-și mai aduce aminte, o ceată de oameni din Borșa ar fi coborât în valea Izei căutând un loc bun unde să se așeze. Au făcut popas acolo unde e acum satul Ieud. Unii dintre ei, mai neobosiți decât ceilalți, au mers mai departe la vale până în locul unde se află astăzi satul Șieu. Apoi s-au întors îndărăt la tovarășii lor de drum și le-au spus că au găsit locul cel mai potrivit pentru ca să-și întemeieze o așezare. Toți s-au sculat și au început să strige „și eu” ca să-și exprime bucuria pentru vestea cea bună și ca să arate că și ei vor să rămână în locul acela.

Satul Șieu e astăzi așezat chiar pe râu și aproape toate casele sunt înșirate dealungul șoselei care începe de unde ai cotit-o la dreapta din Rozavlea și ai trecut Iza. Pe partea stângă este primăria, pe dreapta școala. Alături se înalță silueta sveltă a bisericii de lemn care datează din 1760. Biserica are hramul *Adormirii Maicii Domnului*, sărbătoare care la catolici se numește Înălțarea la cer a Sfintei Maria. În spatele primăriei se află biserica nouă, închinată Sfintei Treimi și zidită între 1989 și 1999 ca să ofere un spațiu mai încăpător credincioșilor, căci locuitorii evlavioși din Șieu demult nu mai aveau loc în mica bijuterie de lemn, înconjurată de mormintele sătenilor de altă dată, părinții și strămoșii *șeuani* de azi.

Cele două biserici și primăria constituie poate punctul de mijloc al satului, dar desigur

nu centrul lui. Dincolo de biserica veche treci pe un podeț, desemnat pe hartă drept "podul satului", peste un pârau care se cheamă tot Șieu. De acolo șoseaua asfaltată șerpuiește prin sat până la *Podul Râtului*, la vreo 5 kilometri. Aici drumul se desparte în două, așa că la stânga poți s-o iei spre satul Botiza, situat la distanță de 10 kilometri, retras printre dealuri. La dreapta drumul duce la cătunul Poienile Izei, care face parte din comuna Șieu.

Cei 2500 de locuitori din Șieu trăiesc răspândiți cam prin vreo 800 de case, cele mai multe construite din lemn, deși există și case noi vopsite în culori stridente, nepotrivite cu peisajul. Înainte de război cam o treime din localnici erau evrei, care în multe cazuri dețineau jurisdicția asupra terenurilor agricole și deci puterea economică. De aceea erau priviți de populația locală ortodoxă cu ochi puțin binevoitori. Într-o monografie contemporană a satului locuitorii evrei din Șieu sunt încă prezentați ca exploatatori. Datorită războiului, persecuțiilor și emigrației, astăzi nu mai există evrei *șeuani*.

LIMBA STRĂINĂ

În 1371, legenda spune că Dragoș-Vodă, plecând la vânătoare, a trecut munții din Maramureș către Răsărit, pe urmele unui bour. Acolo unde a descălecat, a întemeiat principatul Moldovei. Dragoș avea un fiu cu numele de Sas, care la rândul lui a avut doi fii, Balc și Drag, despre care se știe că în 1390 stăpâneau satele Rozavlea și Șieu. Probabil numele de Sas s-a păstrat din acele timpuri, iar membrii de azi ai familiei Sas sunt coborâtori din nobilul întemeietor al Moldovei. Sas e un nume de care poți fi mândru. Patru din cei 56 de *șeuani* care și-au dat viața în primul război mondial purtau acest nume. Cu excepția familiei Dunca, familia Sas este cea mai numeroasă din sat și în 2000 număra vreo 40 de gospodării. De aceea, cine vrea să ajungă la adresa exactă a vreunui Sas trebuie să afle și porecla sub care e cunoscut capul familiei respective. Gheorghe era al doilea fiu al acelei familii Sas al cărui tată era supranumit Jacul sau Jacului, poreclă care de generații s-a transmis din tată în fiu, fără a se ști exact de unde vine.

Pe la jumătatea anilor 90 a plecat primul locuitor din Șieu în Olanda și Belgia, ca să muncească în grădinărie, agricultură sau construcții. A revenit de acolo cu destui bani ca să poată fi considerat un om bogat, în comparație cu starea economică precară a consătenilor lui. De îndată ce s-a întors acasă, și-a clădit o casă cu care le-a scos ochii localnicilor de aceeași vârstă cu el. Exemplul bun trebuie urmat, așa că mulți dintre ei l-au imitat, mai ales bărbai tineri, dar și femei tinere și săteni de vârstă mijlocie care, pentru puțini bani și adesea în condiții

proaste, erau gata să presteze o muncă grea, muncă pe care nimeni nu mai vrea s-o facă azi în țările de Jos. Câteva sute de locuitori din sat s-au dus să lucreze în zona de frontieră olandeză și belgiană, uneori cu contract, alteori semi-legal și alteori la negru, dar întotdeauna spre profitul și spre satisfacția reciprocă a patronului și a muncitorilor. Nu e așadar de mirare că singura limbă străină care se vorbește în sat este olandeza. Unii, care de ani de zile petrec câteva luni în Olanda, se descurcă binișor în acea limbă. Mulți dintre ei au calde legături de prietenie cu doamna *Hilda*, o belgiană care locuiește în regiunea de graniță și care le oferă ospitalitatea, cu aceeași firească generozitate cu care ei înșiși îi primesc pe străini, și la care se simt ca acasă.

Dumitru Sas, împreună cu soția lui Ileana și cu fiul lor cel mai mic, locuiesc cam în mijlocul satului. Trei din copiii lor au lucrat în Olanda și în Belgia. Fiul cel mai tânăr este încă minor, iar una din cele două fiice e măritată cu un jurist, care se descurcă destul de bine cu întreprinderea agricolă pe care o conduce în Banat. Casa lui Dumitru și a Ilenei, construită din lemn și argilă, e așezată într-o curte care, după anotimp, e norioasă sau prăfuită. Înainte de a ajunge la scara care duce la ușă, treci pe lângă puț cu cumpănă, care te scutește să ridici de jos gălețile pline. După un pridvor îngust, urmează o săliță care dă în două camere din care – atunci când nu sunt oaspeți – numai una e folosită. În fața casei, în stânga curții, se află un hambar, la adăpostul căruia ierneaază două vaci, printre multele unelte necesare muncii agricole. Să mergi mai departe e însă periculos, pentru că partea dindărătul casei e păzită de un afurisit de câine, ținut în lanț, dar care grozav ar vrea să controleze dacă poate ajunge până la tine să te muște. Totuși uneori trebuie să-ți iei acest risc, dat fiind că WC-ul, un fel de gheretă șubredă din lemn nevopsit, e plasat în fundul curții. Urmează apoi un deal cultivat în terase, cu pășuni, lanuri de rapiță

și o mică vie. Vara priveliștea îți încântă ochii, dar în Nordul României iarna vine devreme, iar anul ăsta prima zăpadă a căzut încă din octombrie. Sobe din sat sunt bineînțeles încălzite cu lemne și atunci când cețurile de noiembrie se lasă la vale, fumul ieșit din coșuri plutește multă vreme deasupra râului Iza, colorând casele și câmpurile într-un cenușiu iernatic.

CELULA NUMĂRUL 10

În primăvara anului 2005 a plecat din Șieu tânărul Gheorghe Sas, de 21 de ani, în Olanda ca să câștige bani. Fratele și sora lui, cumnata și cumnatul lui făcuseră la fel. Contractul care-i permitea ca, nefiind cetățean al Uniunii Europene, să lucreze în Olanda era valabil trei luni. Gheorghe nu se uita la bani, era generos și cu sine și cu alții. A cumpărat o mulțime de lucruri pentru acasă, fiindcă avea de gând să se însoare cu o fată din sat. Ca urmare, după trei luni nu reușise să pună nimic deoparte, de aceea a primit imediat oferta patronului de a mai rămâne la lucru, deși contractul lui, conform legilor olandeze, nu mai putea fi prelungit, iar șederea lui devenea ilegală. Cât timp mai avea el intenția să stea în Olanda nu se știe, dar locuitorii din Șieu care muncesc în străinătate încearcă totdeauna să vină acasă de sărbători.

Gheorghe muncea, din când în când ieșea în oraș, făcea cumpărături și nimeni nu-l stingherea – iar el nu stingherea pe nimeni. Până ce, în ziua de luni 24 octombrie, cu motocicleta patronului a provocat o ciocnire în satul Achtmaal, aproape de orașul Breda. Din neatenție, sau poate din lipsa lui de experiență cu privire la circulația motocicletelor, a răsturnat motocicleta unei fete. Fata s-a sculat de jos și l-a recunoscut, știindu-l din vedere. Deși se lovise în cădere, i-a spus unui trecător care vroia să cheme poliția, că nu e nevoie. Dar în ciuda insistențelor ei, acesta a găsit că era de datoria lui cetățenească să telefoneze la poliție. Gheorghe, fiind ilegal și fără acte la el, a

rămas să aștepte sosirea poliției, pentru că i se părea că nu e corect să fugă de la locul accidentului. Poate că special nu avea pașaportul la el. Dacă l-ar fi arătat, s-ar fi văzut că și-a depășit termenul de ședere de trei luni. Când un român ilegal nu avea actele la el, erau multe șanse să fie lăsat în pace de polițistul care-l controla.

Dat fiind că nu se putea legitima și că se făcuse vinovat de provocarea unui accident, Gheorghe a trebuit să meargă la poliție, unde bineînțeles s-a constatat că locuia în Olanda ilegal. De aceea a fost luat în custodie publică, în jargon juridic, în vederea expulzării lui în România. A petrecut câteva zile într-o celulă a poliției din orașul Bergen op Zoom, iar în după amiaza zilei de 26 octombrie 2005 a fost transportat la Centrul de Expulzare de la Schiphol, așa încât să se afle în vecinătatea aeroportului, de unde în dimineața următoare, după o detenție de mai puțin de 24 de ore, avea să fie expediat cu un avion la București. Opt ore mai târziu era mort.

În noaptea de 26 spre 27 octombrie 2005, chiar înainte de miezul nopții, a izbucnit un incendiu în celula 11 din blocul de celule K, unde era închis un cetățean libian în așteptarea expulzării în țara natală. Libianul, după propriile lui spuse, aruncase un muc de țigare, dând foc la așternut. Justiția presupune că el a provocat incendiul din celulă cu premeditare, în semn de protest contra expulzării lui. Când s-a pornit alarma în complexul de celule, libianul a fost salvat de paznici, care au lăsat ușa celelei deschisă, permițând astfel focului să se propage cu rapiditate. După ce l-au pus în siguranță pe deținutul din celula 11, paznicii au început să deschidă ușile celorlalte celule ale complexului K, dar din cauza fumului, a temperaturii înalte și a flăcărilor din culoar, n-au reușit să ajungă la ultimele cinci celule. În acele cinci celule au murit zece străini prin sufocare. Într-o altă celulă, ceva mai departe de focarul incendiului, a mai căzut o victimă.

Gheorghe Sas era închis împreună cu bulgarul Vladislav Petrov în celula numărul 10, chiar alături de cămăruța unde izbucnise focul. Pentru identificarea lui a fost nevoie să se recurgă la analiza ADN, dat fiind că el – singurul din cele 11 victime – a fost carbonizat, trupul său devenind de nerecunoscut. Rămășițele sale pământești au fost luate de părinții, de sora și de fratele lui, care le-au însoțit în călătoria cu avionul spre București și apoi pe lungul drum de 600 de kilometri până la Șieu, în Maramureș. Acolo zace acum îngropat, lângă biserica de lemn.

DURERE ÎMPĂRTĂȘITĂ

Un an mai târziu, consternarea pricinuită de acest fatal eveniment ocupă încă un loc central în viața rudelor. Într-o duminică rece de noiembrie, după amiază, la un an după ce l-au îngropat pe Gheorghe, se adună din nou întreaga familie în jurul mormântului. Femeile au robotit toată sâmbăta ca să pregătească sarmalele pentru a le oferi celor care asistă la parastas. Mormântul este acoperit cu o țesătură tradițională înflorată,

pe care a fost pus un coș plin cu pâini.

Cei doi preoți ai satului, care tocmai au ținut obișnuita slujbă de duminică în biserica nouă, se lasă un timp așteptați. Vremea e ploioasă și mulți se adăpostesc sub streășina lată, pătrunși de umezeala rece. Cele trei mătuși ale lui Gheorghe, surorile tatălui lui, își jelesc pe rând nepotul. Și aici ele urmează străvechea tradiție a bocetului, o plângere în versuri adresată mortului, care e rugat să se întoarcă în lumea celor vii, pentru a le îmblânzi întristarea. În textele lor, femeile vorbesc de inima lor nemângâiată și arată că Gheorghe e prea tânăr ca să zacă în mormânt. Durerea lor îi molipsește și pe ceilalți, pentru că dispariția lui Gheorghe atinge întreaga comunitate. Deși unii dintre membrii familiei refuză și acum să creadă că el e mortul pe care l-au îngropat cu un an în urmă. Neputând fi dus la gropă, după legea bisericii ortodoxe, în sicriu deschis, pentru ei e ca și cum ar fi înmormântat un străin la ei în cimitir. Dar fapt este că, de peste un an, Gheorghe n-a mai dat niciun semn de viață, și că trebuie găsite teorii tot mai neverosimile pentru a explica acest lucru.

În fine apar preoții, însoțiți de tineri din generația lui Gheorghe, care poartă prapuri bisericii. Prietenii și rudele se adună în jurul mormântului, cei mai mulți cu lumânări aprinse în mână. Mama lui Gheorghe se sprijină de nepoțica ei, care stă în fața ei, cu ochii plecați. Fetița se uită la mormânt și, pentru prima oară în ziua aceea, e tăcută. Și la înmormântări și parastase, copiii sunt totdeauna prezenți, fiind astfel învățați de mici că moartea face parte din viață. Când slujba de pomenire e pe sfârșite, se formează un lanț omenesc în care fiecare îl mângâie pe spate pe cel din fața lui cu un gest de consolare, ca și cum durerea ar fi mai ușor de suportat atunci când e împărtășită de cât mai mulți oameni. Preotul cel bătrân încheie solemnitatea cu o predică, în care le atrage atenția credincioșilor – și mai ales celor mai tineri dintre ei – că pentru oricine moartea poate veni oricând, pe neașteptate. De aceea trebuie să-și ducă viața în așa fel încât să fie oricând pregătiți să se înfățișeze Domnului. Vorbește apoi de viitoarea intrare a României în Uniunea Europeană și își exprimă speranța că cei care pleacă în străinătate o să ia de acolo numai lucrurile bune și nu pe cele rele – hoția, imoralitatea, materialismul.

Sub ploaia tristă de toamnă, la intrarea în biserică, oamenii înghit în grabă câteva sarmale,

stropite cu horinca pe care, în această împrejurare, trebuie s-o bea toți dintr-un pahar. Paharul trebuie dat pe gât dintr-o înghițitură, pentru a fi din nou umplut. La plecarea din cimitir, fiecăruia i se dă câte o pâine, "să fie de sufletul lui Gheorghe". Lumânările s-au stins demult și se lasă seara. Încet, fără grabă, se îndreaptă toți spre casă, unde soba trebuie din nou umplută cu lemne. La noapte poate o să ningă.

(fragmente)

Traducere din limba neerlandeză de LILIANA ALEXANDRESCU

CRONICĂ SENTIMENTALĂ UN CANDELABRU PENTRU TOATE ANOTIMPURILE ADRIANA CÂRCU

Duminică dimineața (în vara lui 2006). Concert de jazz cu Liviu Butoi și Mircea Tiberian la biserica din Brebu, în munții Banatului. Ne bem îndelung cafeaua în curte în aerul crocant; nu este foarte cald, dar e, în sfârșit, soare. Către 11 o luăm pe uliță în sus. Biserica din Brebu (catolică), de un verzui mătuț de vreme, umbrită de tei falnici, are cupola cu ceas și icoană în firidă. A cunoscut, cu siguranță, vremuri mai bune. Ne salutăm, ne dăm binețuri și intrăm închinându-ne spre altar. Înăuntru, o lume apusă revine la viață pentru câteva ore. Mă uit înduioșată la tripticul aurit din spatele altarului, la foișorul din stînga, la ștergarele albe cu cipcă, la stanele date cu vopsea de ulei, la băncile de lemn cu pernițe, la covoarele de iută măturate bine și încerc să-mi imaginez cum arăta o dimineață de duminică pe vremea cînd pemii mai erau acasă la ei, aici, în Weidental. Cîte nunți, botezuri și absoluțiuni, cîte intrigi și bîrfe trebuie să fi însuflețit acest spațiu de-a lungul a aproape 125 de ani.

Se lasă liniștea, se aud primele acorduri de orgă din spate, de sus. Ascultînd îmi ridic agale ochii spre centrul navei și rămîn țin-tuită: din mijlocul tavanului, coborît pe un odgon împodobit cu ciucure roșu, într-o cascadă translucidă ce prinde jocul luminii într-un vârtej prismatic, un candelabru din cristal de Boemia. Saxofonul sfîșie liniștea ca un țipăt de pasăre, candelabrul se clatină imperceptibil, lacrimile de cristal sclipesc molcom. De cele 24 de brațe din lemn aurit suprapuse cruciș și legate prin șiraguri de mărgea atîrnă pandanturi și rozete, struguri în ciorchini, frunze și păsări, țurțuri și stele; toate palpitînd în boarea ușoară. Orga și saxofonul se caută, se înfruntă și se pierd în meandre atonale. Mă uit la globurile lăptoase de care atîrnă stalactite grele și manșoanele de cristal șlefuit care îmbracă tija de metal. Tonurile tăioase se despart, se înalță și cad înfrînte. Mă întreb cît de tare trebuie să sclipască el atunci cînd becurile montate pe socluri de lumînare sînt aprinse, și cît timp mi-ar lua dacă aş spăla

singură praful vremii ca să-i sporesc strălucirea. Muzica umple spațiul în avînturi contorsionate, în reveniri îmblînzite, în code deschise, iar eu îi văd pe pemi dăruind cu devoțiune odoarele aduse în cufere grele din Boemia natală, dezghiocînd cu sfințenie, unul cîte unul, din căuș de hîrtie mătăsoasă, cristalele adormite. Din căutări, din tatonări, din reîntoarceri se naște, pură, melodia; orga

și saxofonul se însoțesc într-o jubilație armonică, împăcată.

Spectacolul s-a terminat, dar eu stau și privesc vitraliile din ogive, în timp ce prietenii mei vorbesc. În fața bisericii rămânem la umbra teilor, în soarele străzii. Ne dăm cu greu duși.

PS. Citesc într-o cronică rătăcită pe web că odată, demult, candelabrul a căzut din înaltul lui și *pemii* l-au migălit nopți de-a rîndul lipind bob cu bob cristalul zdrobit cu Uhu-Sekundenkleber.

Heidelberg, august 2006

POEME DE
LAURA MIRCEA

VOCI DIN VĂZDUH

Nimeni nu coboară
în adâncul somnului

mâinile tale au culoarea
aripilor de flutur

mă întâmpini diminețile
când soarele-mi acoperă
pașii.

Ești în mine
liniște
în azur și în ființele ce traversează
curcubeul

ploaia și trandafirii albi se privesc
vrăjiți.

Trupul meu e amintirea
unei zile de vară
când mergeai desculț deasupra
norilor

timpul curgea în miresme și
stropi de lumină.

Sunt o pasăre tăcută
ce-ți pictează chipul în ape

mă îmbraci
în culorile mării

șoaptele noastre trezesc
mii de pescăruși,
ascunși în ierburi.

Ești mai înalt decât cerul

printre frunzele ruginii
plutește îngerul tău

ne privești prin ochiul
de lumină
cum pășim pe spini,
pe nuferi.

Doar zânele nopții
străbat lumina

ești atât de aproape de curcubeu,
atât de departe de muzica lumii

adormi în brațele ierbii,
luna îți spune povești.

Ai băut
din fântâna tăcerii

ai aflat taine
pe care doar zeii le știu

măiastra îmbracă noaptea-n iubire.

Ne-ai șoptit că
ești viu

te plimbi cu îngerii prin
lanul de grâu

azurul te pictează.

Dincolo de țărnul alb

liniștea în care zbori

peste ape,
peste durere,
peste timp.

Te aud
muzică albă
îmbraci visul meu
în nesfârșite tăceri

ești soarele ce se rostogolește
printre frunzele de ferigă

vântule
poposește pe
umărul meu de azur!

Tes o altă dimineată
din care se desprind
nuferii

munții se scaldă
în aerul de foc.

Un arbore hoinar
deasupra câmpului

rădăcinile lui
hrănesc stelele

cerul se preschimbă-n
sărut.

Tu
ocean de
Lumină

fără unde,
fără foșnet

flăcările-ți
acoperă pașii

abisul e
ultima mireasmă.

Deasupra norilor
Seninul

urc printre firele de iarbă
spre lumină

foșnetul lor se stinge-n
văzduh.

Voi pleca departe
urmele soarelui se pierd

în pustiul locuit de cristale
doar pașii mei și

liniștea pleoapelor

ce se deschid .

Poate că tu
ești oglinda în care

noaptea pășește
diafană
și vocea ei nu e
decât o stea.

Ești un val ce crește-n înălțimi

iubesc arborii
umbra lor de nea o zăresc
plimbându-se pe țărnul mării.

turnul cu ziduri de rouă

e casa vântului.

Cobor pe aripile unei păsări
în adâncul ploii
unde tu desenezi soarele

cineva mă strigă,
un vis strălucitor
pe care l-am uitat

inima mea bate ritmul
fericirii.

Ești o floare a soarelui

în apusul pe care nu l-ai văzut,
nu l-ai auzit

cum se stinge...

Vânătorul caută
nori desculți

îi ascult bătăile inimii,
dansul firii.

Lumina unde se ivesc
cosășii cerului

nu știam că tu porți pe deget
inelul care aduce ploaia

pe spate îmi crescuse
o cruce de foc.

Deasupra apelor
locuiește îngerul meu

pot să-mi arcuiesc ramura
albă

să cuprind în gingășia ei
clipa în care tu zâmbești lumii de
rouă.

Umbra castelului
din ocean

lumea de scoici în care
pictorul
pătrunde împreună cu
miile de nuanțe

din care se compune soarele

văd în ochii tăi culorile
mi-a spus un pește.

„Timișoara se dezvoltă pe atunci rapid, căruțele alergau prin oraș pe roți de cauciuc, iar printre ele se vedeau, deja, primele automobile. Femeile se îmbrăcau după ultima modă de la Paris, adusă prin Viena, iar deasupra pălăriilor ample am urmărit zborul celui dintâi aeroplan.”

Miloš Crnjanski, Itaca

Carte poștală și autocolant pentru campania de lectură
"Timișoara citește. Redescoperirea diversității"

SCRISUL FACE PARTE DIN BIOGRAFIA MEA

DANIELA RAȚIU

Eugen Bunaru: Daniela Rațiu, ai debutat editorial în primăvara lui 2005 cu un volum de poezii, *Ciorap cu firul dus*, apărut la Editura Marineasa. Cu prilejul lansării, de la librăria "Joc Secund", s-a pronunțat despre poezia ta, pe lângă alți scriitori și literați din Timișoara, Liviu Antonesei, sosit în mod special de la Iași. Pe coperta a patra, același Liviu Antonesei remarca "forța poeziei și știința poeziei" tale. Totuși receptarea critică a cărții nu a fost, după știința mea, pe măsura acestor frumoase auspicii. Mai exact, ecourile în presă au fost puține, nesemnificative. Cam la fel au stat lucrurile și în privința celei de-a doua cărți, romanul *Ochelari de damă*, Editura Brumar, 2005, carte care a marcat debutul tău în proză. Un roman prefațat de Daniel Vighi, care sublinia calitatea scriiturii pliate pe o lume românească dură, periferică. Există, crezi, un handicap în a fi astăzi un tânăr scriitor care trăiește și scrie în provincie? Bunăoară, în Timișoara. Știi din start că întrebarea însăși poate fi taxată ca... provincială. Îmi asum acest risc...

Daniela Rațiu: De regulă discursul de genul acesta, etichetat drept "provincial", presupune un anume risc. Și anume acela conform căruia cel ce invocă "handicapul provinciei" este/ar fi un scriitor frustrat. Cred că există totuși un soi de centralism păgubos. Și apoi mai există și un alt aspect. Ca să fii "asimilat", trebuie să aparții unei găști literare. Dacă nu ai acest "buletin", drumul spre recunoștere e mai greoi.

— Iată că lucrurile s-au schimbat, odată cu noul tău roman, *In vitro*, apărut la finele lui 2006, sub sigla Editurii *Cartea Românească*... Ai "prins" o lansare la *Gaudeamus* în București, prezentată fiind de Nora Iuga și Ion Bogdan Lefter, scriitori care se recomandă de la sine. Ți-a "prizat" cartea, într-un *Adevăr literar și artistic*, din noiembrie anul trecut, Bogdan Crețu, unul dintre tinerii critici remarcabili. Ți-a apreciat-o Cristian Tabără într-una din mult gustatele lui emisiuni... Ai fost prezentă, în Clubul A din București, la "Poeticele cotidianului", organizate Răzvan Țupa. Se pare că ai motive să fii mulțumită, dacă ne gândim că nu a trecut decât puțin timp de la apariția cărții. Crezi că a contat și contează – legat de receptare – numele editurii? Prestigiul ei?

— Evident că numele editurii contează. Prestigiul unei edituri mari se răsfărâge și asupra autorului. Nu e însă suficient. Totuși, odată acceptat de o editură "mare", autorul are, în ochii cititorului, un fel de "recomandare", de brand. Pentru un scriitor cvasinecunoscut, o editură de prestigiu îl scoate în "față", îl "expune" și el/ea e numai bun/ă de "devorat" de "poliția culturală". Totuși, cred că odată ce o editură mare te-a publicat, în mod sigur ai câștigat cititori. Mai mulți sau mai puțini, asta depinde de mașinăria de promovare a editurii, de "mofturile" criticii. Cred că criticii sunt fie prea subiectivi, fie prea "viscerali", seduși la rândul lor de prestigiul editurii. Sunt și ei împărțiți pe tabere. Aceștia pot "vicia" drumul unei cărți, după cum o pot face să fie "mare". Și mai cred că, pentru scriitorul consacrat sau pentru cel nou venit, "prima" cronică dă într-un fel semnalul pentru ceilalți critici. Ca și cum scriitorul ar fi într-o arenă. Depinde de ce propune: fie poate stârni "instinctele" criticilor, fie chiar să treacă neobservat. În fond, chiar și cititul în cheie profesionistă nu se bazează pe urmărirea regulilor de scriere corectă, ci pe plăcerea cititului, pe "întâmpinarea" a ceea ce îți place să citești, a unui anume orizont de așteptare.

— Până la a fi autoarea celor trei cărți publicate într-un interval de numai doi ani, au existat, presupun, în formarea ta

scriitoricească "antecedente". Vrei să vorbești câte ceva despre ele ?

— M-am construit în timp. Scrisul nu a apărut așa, dintr-odată. Cred că m-am lăsat pradă aceluiași impuls pe care l-a avut primul om care a început să deseneze pe pereții peșterilor preistorice. E un soi de nevoie extrem de puternică de a te scrie, de a te "desena". Nu cred în scriitorii care se apropie de scris într-un mod "rece". Antecedentele sunt, cred, destul de comune; e povestea fiecăruia care accede spre a fi "scriitor". Ce e de fapt un scriitor? Nu cred că doar un "mânuiitor" al limbajului, un îmblânzitor al cuvintelor, ci un alchimist. Ce îl ține pe cititor între copertele unei cărți nu e doar înșiruirea de cuvinte, ci ceea ce îți transmit ele.

— Anul trecut, în vară, Uniunea Scriitorilor din România a organizat la București o conferință a tinerilor scriitori, având în centrul dezbaterilor tocmai condiția și problematica scriitorului tânăr, a literaturii tinere. Unii spuneau atunci că totul nu ar fi fost decât o stratagemă a veteranilor, respectiv a conducerii U.S., cu scopul de-a mai domoli zelul nonconformist al *mlenariștilor*. Timișoara a fost reprezentată de Robert Șerban, Tudor Crețu, Cristina Chevereșan și Alexandru Potcoavă. Chiar dacă nu ai participat la acea întâlnire, presupun că te-a interesat și te interesează "problematica" scriitorilor tineri, a *noii literaturi*. E un subiect veșnic la modă...

— Mai mult ca oriunde, scriitorul tânăr, novicele, va purta, cred, mult timp anatema scriitorului "făcut" de o politică agresivă de marketing. Practic, orice ai scrie de acum încolo va fi citit cu "ochelarii" furiei care i-au însoțit pe noii veniți. Lucrurile se vor decanta. Au și început să se decanteze. Se schimbă paradigma, se resimt efectele defazării noastre de ceea ce se scrie la ora actuală.

— Te-ai "format" – spuneai asta la lansarea romanului *In vitro* – în oarece măsură, la atelierul de proză *Ariergarda*, coordonat de Daniel Vighi, Viorel Marineasa și Lucian Petrescu. Ai putea recunoaște printre modelele tale scriitoricești pe unul sau pe altul dintre prozatorii optzeciști timișoreni amintiți?

— Cred că e esențial să te întâlnești cu cei de o seamă cu tine, iar ideea acestui atelier, a unui atelier în general, e esențială. Mai important decât un model de scriitor mi se pare faptul de-a avea un feedback al căutărilor tale ca scriitor. Evident că scriitorul e un "singuratic", nu e nimeni între el și pagina de hârtie, însă nu poți sta nici într-un clopot de sticlă. Pentru mine a fost foarte importantă întâlnirea cu Cornel Ungureanu, cu Daniel Vighi, Lucian P. Petrescu și Viorel Marineasa. E mai bine să guști amăreala unei ședințe de atelier în care ți se spune să tai jumătate din ce ai scris decât politețea unui lector care îți acordă 5 minute din viața lui.

— Ți s-a reproșat uneori că în prozele tale s-ar face simțite reflexe ale jurnalistului care ești, că anumite tușe ale realului, ale personajelor ar fi tributare unui stil jurnalist, unei scriituri reportericești... În fapt, te ajută sau te încurcă profesia de jurnalist (la *Evenimentul Zilei*) în "meseria" de scriitor?

— E un clișeu că profesia de jurnalist te "încurcă", te pervertește. Cred că de tentația reportajului am scăpat cu *In vitro*. Scriitorul capătă un soi de depărtare față de cartea odată publicată. Romanul e ca o arhitectură, ca o țesătură la care, odată terminată, dacă o privești, vezi broderia și locul unde ochiurile scapă. E esențial să vezi ochiurile căzute. Rafinarea scriiturii, povestea, să las în urmă balastul – acestea sunt obsesiile mele.

— Au existat – și cred că mai există –

în optica unor lectori ai cărților tale rezerve în legătură cu un așa-zis exces de erotism, de sexualitate. Cum percepi aceste reacții? Ca simple prejudecăți ?

— Cred că cei care le cataloghează drept excese nu au citit romanul lui Ionuț Chiva, 69, apărut la Editura Polirom, ca să dau doar un exemplu, și asta din literatura "crudă" autohtonă. Am putea enumăra nume mari din literatura universală ale căror creații sunt "dezbrăcate" și totuși sunt cotați drept mari scriitori ai lumii: Henry Miller, William Burroughs. Cred că cititorul/lectorul român a rămas cu "obișnuințe" de lectură de care scapă încetul cu încetul, grație traducerilor, spre exemplu, dar și scriitorilor români contemporani, dezinhibiți sau netributari unui stil "calofil", "dezinfestat" sau "academic". Totuși 17 ani de piață literară nu sunt foarte mulți pentru a recupera un deficit de lectură. Până la urmă cine decide dacă o carte anume e literatură sau altceva? Cititorul sau criticul?

— Ești unul dintre tinerii scriitori timișoreni cooptați într-un site pe internet care include (și) scriitorii din aceeași generație din Ungaria, Serbia... Cum funcționează acest circuit literar multiethnic ? Ce-și propune?

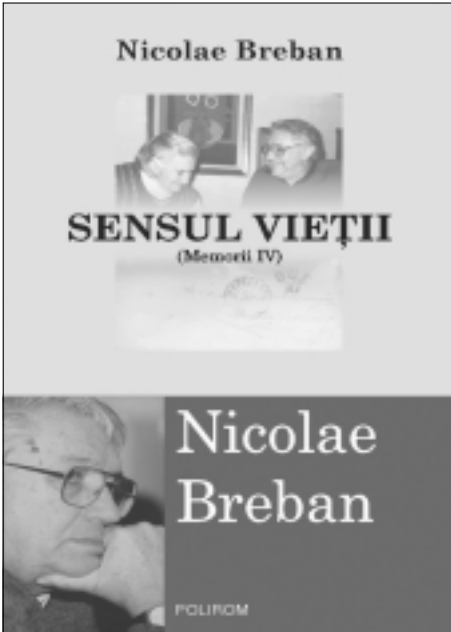
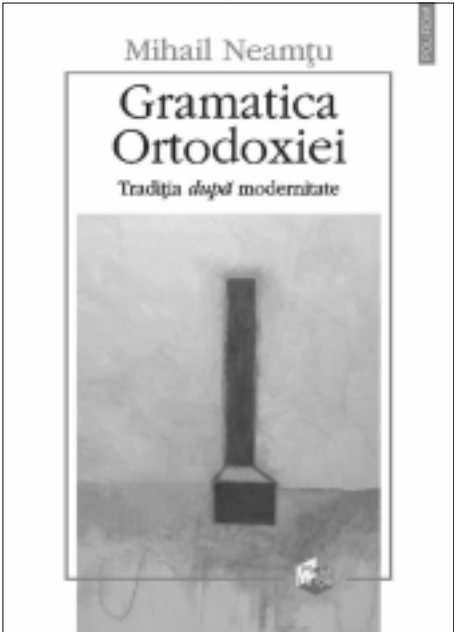
— Este, dacă vrei, un fel de resuscitare a unei tradiții literare și anume aceea a unei punți culturale care a funcționat între Banat și fosta Iugoslavie – sau Banatul sârbesc – dar și cu Ungaria. Este vorba de un proiect al *Ariergardei*, care a primit finanțare de la Fundația Culturală Europeană din Amsterdam pentru ideea de a reuni 30 de scriitori tineri din România (Arad și Timișoara), din Ungaria (Szeged) și Serbia (Novi Sad). Scopul ar fi nu doar acela de a posta pe www.3forcyberfiction.net producții literare ale acestora, date personale, ci și, într-un viitor cât mai apropiat – e vorba de bani –, să putem chiar să ne întâlnim. Lucrurile vor evolua cu pași mici, dar se vor dezvolta. Din păcate, intervine mereu această problemă a fondurilor.

— Ce-ți oferă ție scrisul ? Faptul de-a fi, iată, tânăr scriitor român într-o Europă din care, mai nou, facem parte?...

— Nu are nici o legătură cu Europa, cu România. Scrisul face parte din biografia mea.

Interviu realizat de
EUGEN BUNARU

NOU la POLIROM

EUROTIQUE. UN SPECTACOL DE MARE ARTĂ DAN I. PAPUC

Am primit o invitație. Sâmbătă 27-01-2007, la Centrul Cultural Francez din Timișoara urma să aibă loc un eveniment ieșit din comun. Pictorița **Suzana Fântânariu** prezenta publicului o expoziție constituită din cărți poștale ilustrate, adunate la Paris de-a lungul a câteva luni, prelucrate esențial pentru a le transforma în *obiecte de artă*. "Explicațiile" pentru public ale mesajului emoțional al obiectelor expuse urmau să fie date nu prin cuvinte de vreun doct critic de artă, ci, cu ajutorul sunetelor unui pian, de către compozitorul bucureștean **Mircea Tiberian**, și el parizian cam în același timp cu Suzana. Era vorba despre un eveniment din domeniul artei, pe care îl cred inedit,

de pictură, într-un spectacol de mare artă, spectacolul *Eurotique*. Despre acest spectacol scriem în rândurile ce urmează.

Da. Spectacolul *Eurotique*, prezentat în seara zilei de sâmbătă 27 ianuarie 2007 la Centrul Cultural Frances din Timișoara **a fost un spectacol de mare artă**. Nu sunt critic de artă, sunt un matematician. Consider că am obligația de "a demonstra" această categorică aserțiune. [...]

Originalitatea. Cărți poștale ilustrate (adesea purtătoare de mesaje conținând mai multă sau mai puțină *emoționalitate*) transformate cu ajutorul picturii în *opere de artă* sau mai văzut. Un număr mare de asemenea obiecte, prezentate într-o expoziție și girate

susținut de doi artiști, bine cunoscuți în domeniile lor de creație, fiecare dintre ei folosind în realizarea acestui eveniment mijloacele artistice ale artei sale, pictură sau muzică.

Să precizăm datele "tehnice" privitoare la acest, să-l numim, experiment din domeniul artei. Suzana Fântânariu (profesoară la Facultatea de Arte a Universității de Vest din Timișoara, prima câștigătoare a bursei *Constantin Brâncuși* oferită de Institutul Cultural Român) a adunat, în sejurul ei parizian, 600 de cărți poștale ilustrate, cele mai multe utilizate, transformându-le (prin colaje, răzuiri, pictură, acoperiri etc. etc) în obiecte purtătoare de puternice mesaje emoționale, deci în *obiecte de artă*. La expoziția de la Centrul Cultural Francez au fost expuse, pe pereții unor culoare și ai unor încăperi, circa 300 de astfel de "obiecte". Compozitorul *Mircea Tiberian* (jazzman bucureștean, primul câștigător al bursei *George Enescu*) a ales încă de la Paris 60 dintre acestea cărți poștale, le-a grupat în 5 segmente, intitulate *Paris*, *Sacralité*, *Erotique*, *Portraits*, *Visages*, le-a prezentat publicului una câte una, mărindu-le pe un ecran, "*explicându-le*" cu ajutorul pianului. Astfel s-a realizat un spectacol cu titlul, justificat oarecum de prezentul politic european, dar având și o notă jucăușă (pentru cei ce-l citesc neatent!), *Eurotique*. Astfel Mircea Tiberian, utilizând cu maiestrie pianul, a transformat un eveniment ce ar fi fost doar o interesantă și originală expoziție

profesional de vre-un critic de artă, constituie evident o *expoziție de artă* sigur cu totul remarcabilă. Grupate tematic, proiectate pe un ecran și însoțite de o muzică tulburătoare, ne fac să afirmăm că ne aflăm în fața unui eveniment de mare originalitate.

Valoarea. Din primele clipe ale spectacolului *Eurotique* am fost tulburat emoțional. Nu revederea unor imagini parisiene cunoscute (puține de tot la număr), nu o muzică evident "potrivită" Parisului. De așteptat ar fi fost să pot decela undeva armonii din Marseillaise sau uneori tonul inconfundabil al vocii lui Edith Piaf. Nu, nu, asemenea poncife au lipsit sau eu nu le-am putut sesiza. Emoționalitatea avea motivări greu de depistat și precizat. Pentru mine imposibil. Am văzut pe ecran oameni, oameni diferiți, cu totul diferiți între ei. Corpurile lor, chipurile lor, dar mai ales ochii acestor oameni, când apăreau în prim plan exprimau emoții, sentimente, gânduri care trădau că ei sunt în Paris, orașul intersecției culturilor, al libertăților admisibile și neadmisibile, al iubirii și al indiferenței. Muzica ce însoțea imaginile proiectate, o creație adhoc a inimii, interpretată tot cu inima, spunea totul despre ceea ce vedeam. Valul emoțional ce m-a cuprins atunci era uneori de nesuportat. Doream să se termine, mă temeam că se va termina. Când totuși spectacolul s-a terminat, compozitorul interpret a fost, pentru mine, exaltatul, de negăsit.

ATELIERUL ARIERÇARDA:

Lecturile de proză la Librăria *Joc secund* au identificat două viitoare cărți care vor marca ascensiunea prozatorilor susținuți și lansați de Atelier. Așadar, un roman al Biancăi Predoi cu titlul *Al treilea ochi*, în care este fructificată epic experiența de viață a autoarei într-un ashram din India. Un pariu epic care amestecă subtil sensibilitatea modernă în contact direct cu o lume exotică.

A doua lectură se va concretiza într-un volum de povestiri semnate de poetul Borco Ilin. Prozele sale au o bună limpezime cinematografică în tradiția lui Hemingway. Autorul investighează realități din lumea imediată, urbană: regăsim Timișoara și lumea ei prezentată cu incisivitate, amestec de realitate subiectivă și incisivitate a observației, ușor cinică, amară și, pe alocuri, cu umor. **(Daniel Vighi)**

BRUMAR

Editura "Joc secund" a găzduit lansarea volumului "Insula de fier vechi", apărut în colecția de poezie a editurii "Brumar", cât și vernisajul expoziției de fotografie "Ole, Mexico!", ambele purtând semnătura lui Viorel Suci. Despre carte și fotografii au vorbit Cornel Ungureanu, Eugen Bunaru, Marcel Tolcea, Onuț Danciu și Robert Șerban.

În 14 februarie, de Ziua Îndrăgostiților, a vut loc lansarea romanului "Abisex" (editura "Brumar"), de Sorin Delaskela, la librăria "Noi 2". Marcel Tolcea și Robert Șerban au fost cei care au "explicat" de ce cartea nu este recomandată minorilor, dar atât de potrivită... cititorilor.

Ilustrațiile din acest număr reproduc lucrări ale artistului plastic Tasi József
TAJÓ

ARTIST TÂNĂR PE SIMEZE IOAN ARDELEANU

La sfârșitul anului 2006, la Galeria "Pro Arte" din Lugoj, a fost vernisată expoziția de grafică, sculptură și pictură (ulei) a lui Silviu Nopcea. Manifestarea a avut un succes aparte: marea participare a iubitorilor de artă a fost dublată de o prezență pe măsură a specialiștilor. Desigur, un asemenea succes nu e o întâmplare, oricât de plăcut ar suna ea. E o consecință a valorii pictorului, a, deja, recunoașterii sale ca artist, cu un sistem plastic bine definit. O personalitate formată, dar și cu posibilități nebănuite de creștere.

O primă luare de contact cu expoziția, din dimineața vernisării, a fost aproape un șoc al *bogăției tehnice* din tablouri, *al noului* din cadrele expuse: multa noutate din uleiurile sale și opulența manierelor tehnice dau impresia unui nou Silviu Nopcea. Coexistă, în tehnica mixtă, tușul, uleiul, acrilul, lacurile, foița. Parțial, ele au făcut parte din instrumentarul său plastic și înainte, nouă este maniera de a se completa, o mai explicită punere reciprocă în evidență, ca și valențele picturale extrem de clar structurate.

Din punct de vedere structural, pictura este una simbolică. Tablourile – luate în parte, dar și ca întreg – tind să fie simbolice, să semnifice indirect valorile mai mult sau mai puțin constante care îi fundamentează gândirea artistică: o apariție recurentă, ușor obsesivă, a cercului, când solar, când al nașterii; șarpele, care își prinde coada într-un cerc perfect, e cercul sământă, cum ovoidul, la fel de obsesiv, duce spre aceeași idee a nașterii primordiale. [...] Suntem dispuși să îi acuzăm pe artiștii care *pictază cu inteligență și cultură* de răceală. E greu de reproșat aceste lucruri lui Silviu Nopcea. El își umanizează tabloul prin tehnică și culoare. O privire atentă a lucrărilor va da la iveală o tehnică aparte de aplicare pe pânză a culorii: artistul nu e un păstos, tușa sa nu e una definitivă, consistentă. E un adept al revenirilor și suprapunerilor, al glasiurilor. Al unei recurențe, al insistenței pe tușa inițială până ce aceasta se pierde în meandrele gândirii artistice sau, din contră, își scoate cu mai multă insistență la vedere sensul aplicării primare. De aici reflexele din tablouri, ale violetului și violaceului, care estompează vaporos contururile, le ambiguizează ca într-un veritabil sfumato.

Culoarea este marea noutate din arta sa. Și, dacă suntem dispuși să insistăm în definirea ei, vom observa că, în demersul artistic, Silviu Nopcea lucrează cu acribie, până la dispariția pensulației. Aproape ca în acuarelă. Uleiurile sunt pensulate până la disoluția tușei. E adevărat, în tablouri se recunoaște graficianul. Tablourile păstrează "structura grafică", se vede acest fapt în acuratețea desenului, deși, față de grafică, structura e mult diminuată, atenuată și impresionează prin semnificarea indusă mai ales prin culoare și pensulație.

Nu o să insist asupra graficii, foarte bine cunoscută amatorilor de artă și specialiștilor. Și nici asupra sculpturii, oricum datând de câțiva ani. O mențione, parcă tot ar trebui să fac, pentru că merită: este o sculptură în lemn, deloc neglijabilă ca realizare artistică: există o vibrație a materiei în lucrările sale, datorată nu atât ideii care a premers-o, cât supunerii artistului esenței lemnoase a sculpturii. Și care derivă, la rândul ei, din limitele impuse de materialul asupra căruia se lucrează. Se instaurează o legătură intimă între artist și material, inerentă relației sculptorului autentic cu materia.

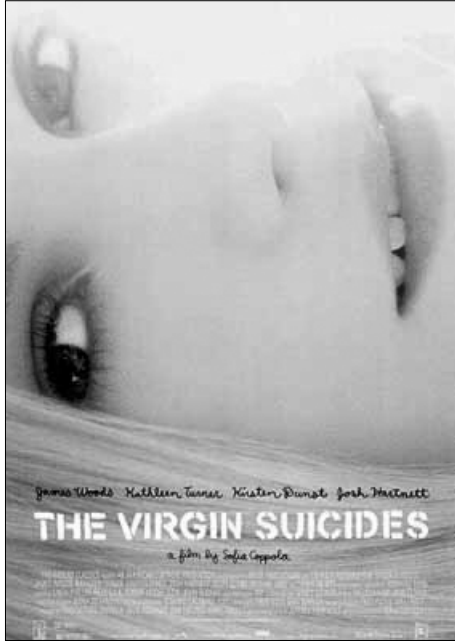
PARFUMUL ADOLESCENTIN AL SUICIDULUI

ADINA BAYA

Sofia Coppola. Numele celei ce a rescris pentru ochiul camerei și apoi a regizat *Sinuciderea fecioarelor* (*The Virgin Suicides*) de Jeffrey Eugenides vorbește de la sine. Chiar și fără a presupune că talentul regizoral s-ar transmite genetic, este destul de evident că fiica celui ce a produs câteva dintre cele mai celebre filme ale secolului – de la *Apocalipsul acum* (*Apocalypse Now*) la trilogia *Nașul* (*The Godfather*) – nu și-a început cariera pe platourile de filmare din umbra anonimității. De fapt, o privire scurtă peste cronică începuturilor ei cinematogra-fice arată că primele apariții în fața camerei s-au petrecut pe când era încă în scutece, în prima și a doua parte din *Nașul* (*The Godfather*). Apoi într-o mare parte din filmele regizate de Francis Ford Coppola în anii '80. Și, în cele din urmă, în câteva roluri mici în următoarea decadă, printre care și *Războiul Stelelor* (*Star Wars: Episode I*). Nici unul nu a atras atenția pozitivă a criticii.

Paradoxal, deși a gravitat practic de la naștere (cu primul rol jucat la 1 an!) în apropierea platourilor de filmare și a vedetelor de cinema – verișoară cu Nicholas Cage și Jason Schwartzman, căsătorită cu Spike Jonze – Sofia Coppola și-a făcut adevăratul debut la Hollywood abia cu *Sinuciderea fecioarelor*. Doar ajunsă în spatele camerei de filmat a început să schițeze trăsăturile unui stil cu adevărat personal, proiectându-și cadrele cu o răbdare și finețe atât de distincte și rare în era filmului de acțiune. După cum poate vă amintiți din *Rătăciți printre cuvinte* (*Lost in Translation*) și din mai recenta peliculă *Marie-Antoinette*, filmele Sofiei Coppola își păstrează un aer separat de *mainstream*, alunecând în afara obișnuitelor așteptări cauzale ale audienței. Da, în filmele ei de obicei "nu se întâmplă nimic". Sau oricum, schema narativă cuprinde un șir scurt de evenimente, de multe ori cu o legătură aproape inobservabilă între ele. Tiparul unei expunerii limpezi sau al unui final cert, cu valoare de verdict unic, este ocolit cu încăpățănare. Construite integral pe baza imaginii, bazate mult mai mult pe gestică decât pe dialog, filmele semnate de Sofia Coppola te scufundă între cortinele groase ale unei atmosfere dense.

În *Sinuciderea fecioarelor*, debutul încurajat de critici în 1999, apare chiar și ceva din rețeta clasică a unei povești misterioase. Dar coerența narativă e doar simulată. Filmul reconstruiește episoade din povestea celor cinci surori Lisbon și drama secretă a sinuciderii lor, prin ochii și vocea unuia dintre adolescenții care, la vremea întâmplărilor, au adulmecat vrăjiți fiecare pas al surorilor. Cadrul în care filmul așterne idiosincrasile adolescente din casa Lisbon, pendulările maniaco-depresive între explozii

de fericire și căderi abrupte în melancolie, stânjeneala și roșeața atât de specifice vârstei, este o suburbie din Michigan, în mijlocul anilor '70. Cecilia, Lux, Bonnie, Mary și Theresa sunt născute la câte un an distanță, iar la primele cuvinte rostite de vocea auctorială, cea mai mică are 13 ani și cea mai mare 17. Crescute sub privirea vigilentă a unei mame autoritare (Kathleen Turner) și a unui tată prezent, dar neglijabil (James Woods), cele cinci fete, văzute prin ochii îndrăgostiți ai naratorului, duc o viață semi-divină.

La fel ca în romanul lui Eugenides, filmul petrece foarte mult timp aplecând o lupă peste cele mai mici detalii din casa Lisbon. De la jurnalul colorat și plin de abțibilde cu inimioare al Ceciliei, la "copacul mort" din fața casei, împotriva tăierii căruia fetele ies în cămăși de noapte într-o dimineață și fac un zid uman. Apoi la toate jucăriile și sticlutele cu oă, eșarfele scilpitoare și hainele aruncate prin camere, dulăpiorul din baie pe post de mic depozit burdușit cu accesorii feminine, lenjeria intimă pe care Lux (Kirsten Dunst) mângălește cu carioca numele băiatului preferat. Cu răbdarea și perseverența unui documentarist, naratorul înșiruie toate detaliile pe care reușește să le adune ca mărturie despre viața surorilor Lisbon. Totul pentru a rezolva misterul care conduce întreaga poveste înainte și care învelește într-o perdea de nepătruns sinuciderea tuturor celor cinci.

Soluții posibile se îngămădesc în subtext: conflictul dintre generații, educația excesiv de autoritară, întorsăturile temperamentale ale anilor adolescenței. Parcă nici una nu aduce o justificare clară. Și tocmai aici se vede cel mai clar faptul că structura narativă condusă de rezolvarea unui mister este numai aparentă, iar filmul nu lasă în urmă un final, ci doar greutatea atmosferei, pictată în culori atât de pătrunzătoare, încât o porți în minte zile întregi după vizionare.

ELOGIU FUTILITĂȚII

CRISTINA CHEVEREȘAN,

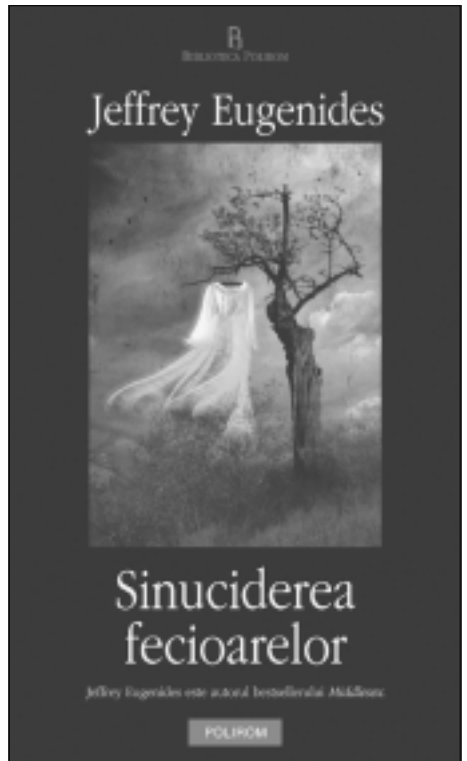
Jeffrey Eugenides face figură aparte în peisajul literar american actual. Născut în 1960 din părinți de origine greacă și irlandeză, produs al Detroit-ului pe care și-l adjudecă drept decor de suflet al scrierilor sale, locuiește actualmente la Berlin, ferindu-se pe cât posibil de hulpava insistență media. Câștigător în 2002 al Pulitzerului pentru *Middlesex*, reușise să capteze atenția criticilor și publicului încă de la debutul din 1993 cu *Sinuciderea fecioarelor*. El însuși laureat al Man Booker Prize 2005 pentru *The Sea*, John Banville scria atunci pentru *The Observer*: "*Un debut literar la fel de semnificativ ca cel al lui John Updike cu mai bine de treizeci de ani în urmă. Jeffrey Eugenides nu este o promisiune; este deja o adevărată realizare... Cartea este ușoară ca aerul și la fel de densă*".

Sinuciderea fecioarelor se citește, într-adevăr, pe nerăsuflăte, neîngăduind însă instalarea uitării inevitabile ce urmează așa-numitelor *romans de gare*. Dimpotrivă: cartea lui Eugenides rămâne chiar după final fidelă structurii sale de manifest al aducerii aminte. Ea este în sine un puzzle al memoriei, recompus prin tehnica narativă a unui eu-povestitor multiplu. Ce se întâmplă, de fapt? Un cor de voci masculine trecute de prima tinerețe recuperează din propria memorie (colectivă, desigur) mitul (sub)urban al surorilor Lisbon, cinci adolescente sinucigașe dintr-un orașel american de provincie al anilor 1970. Pretextul epic îl constituie clarificarea motivelor gestului extrem al tinerelor. Toate eforturile foștilor prieteni ajunși la o maturitate nostalgică, toate "probele" (fotografii, pagini de jurnal, efecte personale) eșuează însă lamentabil, în urma lor persistând doar senzația difuză a eșecului, a abandonului.

Aducând un delicat elogiu futilității, Eugenides își caracteriza romanul drept o poveste polițistă fără deznodământ concret, mai puțin concentrată asupra victimelor cât asupra trăirilor celor rămași în urmă². Este probabil elementul-cheie al unui roman în care intensitatea stărilor descrise și provocate depășește, în mod surprinzător, senzaționalul subiectului. De altfel, oricât de ciudat ar părea, inspirația autorului pare a fi fost mai degrabă una de factură realistă, el prelucrându-și povestea după o confesiune a bonei nepotului său, care îi istorisise tentativa de suicid avută împreună cu surorile sale. Ce face Eugenides este să reconstruiască țesuturi vii pe scheletele albite de timp ale cîvintetului Lisbon, să recompună chipuri și caractere din detalii simpatetice.

Evitând tragismul de duzină și învăluindu-și mai degrabă drama într-un fin umor negru, scriitorul insistă pe frânturile – adeseori echivoce și incontestabil subiective – de amintire ce rămân să evoce o realitate dispărută. După cum mărturisea într-unul dintre puținele interviuri, Eugenides respectă cu sfințenie regulile autoimpuse ale vocii narative alese: "*băieții aveau să fie capabili să povestească doar ceea ce văzuseră sau aflaseră sau ceea ce li se povestise. Cartea referindu-se la obsesie, voyeurism și lucrurile care stăruie în minte din adolescență, părea punctul de vedere potrivit*"³. De aici și accentul pe intermediari, faptul că eroinele nu acționează ca voci în sine ci doar ca ecouri, aspectul cinematografic surprins ulterior pe peliculă de Sofia Coppola, care declara - "*aceasta e cartea pe care mi-ar fi plăcut s-o scriu*"⁴.

Oscilațiile în roman se fac între prezentul narațiunii și trecutul unui an bizar din viața comunității și familiei, între privirea adultă,

oarecum dezabuzată, și cea exaltat-romantică a "celor mai frumoși ani". Ca multe alte clișee ale suburbiei americane, acesta este deconstruit sistematic de un autor ce derulează cu încetinitorul micul coșmar al mic-burghezilor Lisbon. Spațiul clausturant al reședinței căzute treptat în paragină după sinuciderea temerară a Ceciliei, "deschizătoarea de drumuri", teroarea pătrunzătoare impusă de niște părinți severi până la maniacal par a aparține unui întunecat conac victorian, bântuit de amenințătoare fantome puritane. Eugenides are talentul de a întreține și alimenta suspiciunile, misterul, tenebrosul cu miză derizorie din spatele imperturbabilei liniști a orașelului de provincie.

În vreme ce corul de glasuri masculine deplânge iubitele pierdute fulgerător și încearcă să dezlege taina conspirației din seara care îi făcuse pe toți părtași și martori indirecti la cvadruplul suicid, pe fundal se conturează, deși nenumit, Grosse Point-ul natal al scriitorului. Neclintit, implacabil în seria sa de mici reuniuni sociale și acțiuni cetățenești, colcăind de vicii și dureri inexprimabile, el oferă prilejul unui fascinant studiu de caz. "Hipnotic", "magnetic", "acaparant" sunt, de altfel, adjectivele cele mai ușor de alăturat unui discurs în proză ce are alura unei tăcut-disperate rătăcirii somnambule. De dragul eroinelor condamnate la o moarte stranie, îți dorești să te trezești cu orice preț. De dragul unei lecturi-emoție de la un capăt la celălalt, ai prefera parcă să rămâi, vorba unui alt titlu celebru, cu ochii larg închiși...

1 Vezi Jeffrey Eugenides, *The Virgin Suicides*, Bloomsbury Publishing: London, 2002 (coperta 2, Praise for *The Virgin Suicides*)

2 vezi interviu cu Jeffrey Eugenides, CineMagia http://www.cinemagia.ro/movie.php?movie_id=255&what=article&article_id=1194

3 *Jeffrey Eugenides Has It Both Ways*, interviu realizat de Dave Welch pentru Powell's <http://www.powells.com/authors/eugenides.html>

4 vezi interviu cu Sofia Coppola, CineMagia http://www.cinemagia.ro/movie.php?movie_id=255&what=article&article_id=1193

TUR DE ORIZONT

Un interesant "dosar" despre generația 2000 a realizat echipa revistei **Echinox**, în numărul 7-10/2006 ● Punerea în ecuație a douămiiștilor (despre această generație se vorbea chiar în "Echinox", în urmă cu vreo 13 ani) este făcută de către oameni tineri, mai puțin... celebri, dar la zi cu lecturile, cel puțin la acest capitol cu trei zerouri ● Sabina Andron: "Douămiiștii folosesc acest termen, ca și pe cel de generație, fără intenții unificatoare) sunt, pe de o parte, foarte greu de înțeles dacă nu scrii ca ei. Pe de altă parte, netrăind la fel, nu poți nici scrie așa. Ajungem la concluzia oarecum surprinzătoare că noua literatură trebuie trăită. Și asta deoarece în cele mai multe cazuri nu face nici ea însăși mai mult decât să trăiască, să se trăiască pe sine, nemaicautând o formulă stilistică proprie. Cine e familiarizat cu viața prin trăirea ei nu mai are nevoie de această literatură, care aduce în foarte puține locuri ceva în plus și nu știe să se facă necesară ca literatură" ("Așteptări EGOiste") ● Andrei Doboș (cărui i-am descoperit un grupaj de versuri foarte bun, acum câteva numere, în aceeași publicație clujeană): "Așa-zișii milenariști au apărut într-un moment în care opinia publică (mă rog, o mică parte din ea) simțea tot mai acut nevoia dispariției dinozaurilor, rinocerilor, oilor turbate care prinseseră rădăcini în perioada predecembristă și care parcă nu mai voiau să plece. Mișcarea este deci una socială, de luptă pentru instituții, nicidecum una literară, pentru că literatura poate fi bună sau proastă, fie că este tânără sau netână. Dar totuși conceptul de marketing s-a născut: literatura tânără a devenit un brand (asemănător cu cel al energizantului red bull, un produs banal care a eneficiat însă de un marketing spectaculos). Un brand cu o titulatură cel puțin ciudată, dar care, sperăm, reprezintă un moment de trecere înspre normalitate. Asta chiar dacă literatura tânără nu se prea citește, vinde. Important este că se discută" ("Ce cred eu despre noi") ● Și se discută pe pagini bune, fie că acestea înseamnă recenzii și cronici la cărțile milenariștilor, unele amabile, altele mai puțin ● Iată câteva dintre numele ce semnează în acest "Echinox", pentru că merită (spune reclama): Vlad Mureșan, Narcisa Brașoveanu, Alexandra Catană, Valentin Derevlean, Carmen Muntean, Lucia Roman, Luigi Bambulea, Alexandra Constandache, Marius Lobonțiu.

MICII DIAVOLI BÂNTUIE CASTELUL DIN PADURE

Excelent interviu cu Norman Mailer, publicat de **Suplimentul de cultură** (nr. 113/2007) ● Aflăm o mulțime de lucruri de la romancierul american, printre care faptul că peste 50 de ani nu poți învăța o limbă străină (mai ales dacă-i vorba de germană...), că un adevărat patriot este atent la ceea ce nu merge în țara lui, că Bush intră în probleme mari despre care știe foarte puțin, că este cel mai ignorant președinte pe care l-au avut Statele Unite, că atunci când e vorba despre roman, libertatea e deplină, dar și că atunci "când scrii o carte și ai un gând diabolic, îl urmezi până la capăt, de-asta suntem romancieri, suntem niște diavoli mai mici", că a fost căsătorit de șase ori și de

fiecare și-a rugat soția, fără sorți de izbândă, să-și onduleze părul (ce simplu ar fi fost să-și aleagă o... creață!), că a fost un om norocos ● Cert e că Mailer e un mare scriitor. Romanul său despre copilăria lui Hitler, "Castelul din pădure" (care nu a fost acceptat încă de nici o editura germană), va fi publicat, în vară, de "Polirom" ● Haios "Exercițiu terapeutic" propus de Florin Lăzărescu, care ne invită se recunoaștem cât de proști puteam să fim (sau suntem) câteodată ● Dacă nu vă iese, înseamnă că sunteți bine atins de... geniu!

CRITICUL SI AUTOCRITICA

Trecem Oceanul, ne dăm jos în Europa, întrebăm de România și, doar cu buletinul, ajungem în ea. Dacă avem noroc (sau ghinion, depinde de unghiul privirii), ne-nțlnim c-un critic literar, care povestește despre profesia lui, în **România literară** ● Alex Ștefănescu "explică" – pe-nțelesul tuturor (chiar și al scriitorilor...) despre cum e cu meseria asta: "Scriitorul este un profesionist al provocării emoției cu ajutorul cuvintelor. Este plătit ca să ne emoționeze. Criticul literar, la rândul lui, este plătit să îi evalueze creația. Pare simplu. S-ar putea vorbi sute de ore despre mijloacele pe care le folosește scriitorul, cu inepuizabila lui inventivitate, ca să ne emoționeze. Dar, în esență, îl plătim ca să ne emoționeze; ca să ne captiveze, să ne încante. Altfel nu merită banii. De la criticul trebuie să aflăm dacă o operă literară e bună. Iar dacă în timp constatăm că am dat banii de pomană, nu o să mai credem în opiniile lui și el își va pierde autoritatea. Cui se adresează criticul literar? El se adresează cititorilor. La noi încă este o gravă confuzie. Scriitorii își închipui că un critic scrie pentru ei". ● Da, pare ușor să teoretizezi actul critic, să-i explici mecanismele, să-i dai cu after-shave, mai nasol e de făcut cum trebuie, fără prejudecăți și fără... șmecherii. ● Ca un argument la pledoaria pentru critica de calitate, de citit, în același număr, cronică tânărului Cosmin Ciotloș (care are toate datele unui lider în această meserie) la "Viața literară II", de Dan C. Mihăilescu ● Spune C.C.: "... Mihăilescu ar trebui considerat, fără nici o rezervă, criticul literar prin excelență". ● De acord!

A 60-A SCRISOARE

Nu aveți nici un motiv să nu faceți rost de ediția română (iarna 2006-2007) a **Lettre international** ● Revista-i bine distribuită și doldora de texte grozave, de la "Jurnalul unei femei mâniașe" (Anna Politkovskaia), "Polonia. Radicalii la putere" (Aleksander Smolar), "Favoritul terenurilor de baschet" (Jonathan Mirsky), "România europeană. Mod de întrebuințare și dozaj" (Mircea Vasilescu), până la "Un strop de pornografie maghiară" (P. Esterhazy), "De la joc la carnaval" (U. Eco), "Patria m-a făcut om" (Graham Greene), "Lăcomie" (E. Jelinek) ● Și ca acest număr 60 să fie unul câștigător, în ultima parte veți descoperi semnăturile a 14 scriitori români așezate la capul unor articole... calde, de o tandră savoare, care vă vor merge drept la inimă ● O revistă de ținut în bibliotecă

ROȘIORII DE VEDE

"LIVIN' IN AMERICA" - II PETRU UMANSCHI

Apar momente în care trăiești limpeziri ale spiritului, gândurile parcă s-ar pune într-o ordine pe care, de fapt, ți-ai dorit-o dintotdeauna, dar n-ai avut puterea, discernământul necesar sau poate inspirația să acționezi în această direcție. La înmormântarea lui James Brown s-a cântat și s-a aplaudat așa cum se întâmplă mai ales la ceremoniile funerare ale negrilor din New Orleans, despre care un hâtru cronicar scria că-s cele mai reușite petzreceri. Credința străbună a urmașilor sclavilor vede moartea ca pe o izbăvire, un prag, după care intri în "heaven" și continui să exiști alături de Dumnezeu. Ce pasiv eram când v-am promis să vă înșirui păcatele lui James Brown și ce bine că mi-a venit mintea la cap, spre a nu comite un sacrilegiu! În fond, ce muritor nu greșește în această viață plină de tot felul de ispite? Cum spuneam, despre morți, numai de bine, mai ales că în cazul de față amintirea ARTISTULUI e cea care sclipește pe fundalul unei existențe – orice s-ar zice – banale.

Anul trecut a fost unul în care am pierdut mulți artiști de marcă. Chiar pe 6 ianuarie, în Los Angeles se stingea, la 72 de ani, Lou Rawls, poreclit "Vocea de catifea". Interpretul, atât de popular în anii '70, rămâne un exponent de seamă al direcției muzicale Philly Sound (abrevierea sintagmei "Philadelphia Sound"). În cinci rânduri Rawls a fost distins cu Grammy Awards, autorul unor hituri ca "Natural Man" sau "Lady Love" fiind protagonistul a 18 filme și a 16 seriale TV. Totuși, cel mai important capitol al creațiilor sale rămân compozițiile cuprinse în cele 52 de albume înregistrate în caiera sa.

Tot anul trecut – dacă vă amintiți – am scris cu tristețe despre despărțirea de Wilson Pickett, trecut în amintire tot în ianuarie, pe data de 19, în statul Virginia. Interpretul de Soul și Rhythm&Blues debuta în 1965, la casa de discuri Atlantic, cu incendiara piesă "In The Midnight Hour". Colaborator al lui Steve Crooper, Pickett va trasa liniile de forță ale muzicii R&B care va face, o vreme, să pălească o anumită parte a pop-ului, standardizat până la exasperare. Târziu, după victoriile sale, în 1991, Pickett va fi inclus în Rock'N'Roll Hall Of Fame, moment în care toți își amintesc de anii '60, în care artistul era "abonat" la locul I al R&B Chart Billboard... Ultimul album al lui Wilson avea să apară în 1999, sub titlul *It's Harder Now*, album de *comeback*, conținând multe piese ale clasicului W.C. Handy, autorul – printre altele – al nemuritorului "Saint Louis Blues".

La începutul primăveii anului trecut, pe 5 aprilie, la 65 de ani, avea să ne părăsească, în Wales, Gene Pitney. Acesta se lansa în 1962 cu titlul "Only Love Can Break A Heart", intrat pe locul 2 în Billboard pop singles chart. Șase zile mai târziu, în Los Angeles, la doar 52 de ani, avea să treacă în neființă solista June Pointer, componentă a quartetului feminin Pointer Sisters. Din câte știu, de atunci surorile lui June, solistele Ruth, Anita și Bonnie, au abandonat o carieră de o viață, care le-a (și ne-a) adus reale satisfacții. Păcat, uneori viața se termină la jumătate... Poate e și cazul lui Billy Preston, care ne-a părăsit pe 6 iunie în Scottsdale. Dacă cei mai tineri cititori nu-și amintesc de acest pianist american, le vom spune că e unicul colaborator al formației Beatles.

PREFATĂ LA O ISTORIE SECRETA...

Urmare din pagina 2

Întoarcerile. Și despre un "cifru al prudenței" utilizat de-a lungul istoriei literaturii. Ultimii cincizeci de ani ai literaturii române s-au sprijinit, în definirea lor, pe câteva voci care dădeau tonul. Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Nicolae Manolescu au fost autorii care au orientat scrisul românesc în ultimele decenii. În **Cuvânt înainte** la volumul **Unde scurte**, apărut în 1990 la Humanitas, Monica Lovinescu scrie: "Pot într-adevăr să spun totul? Nu. Sunt obligată să respect un **cifru al prudenței**. (s.n.) Și atâta timp cât în România se va traduce și într-o fișă de poliție, așa va trebui să fie. Altfel, printr-o limpezire prea deplină a situațiilor și a textelor – devii complicele involuntar al dosarului pe care îl are fiecare scriitor, fiecare om, în celula ceva mai aerisită a României, dar din care n-au dispărut toate zăbrelele".

Splendidă formulare pentru profesiunea de critic de la microfonul **Europei libere**. Sau splendidă formulare pentru profesiunea de critic/istoric al literaturii române. Un **cifru al prudenței** ar putea fi luat în seamă de fiecare dată când scriem o Istorie a literaturii. Un amplu **Dosar** intitulat **Păcatele tinereților**, nr 2 din aprilie 2006 al revistei **aLitudini** propune autori care își dau cu părerea (unii competenți, alții buni polemisti) despre anii treizeci ai culturii române. Un sociolog parizian chestionat mereu în legătură cu literatura română arată că un cifru al prudenței ar fi necesar nu doar în România, ci și în Franța. Monica Lovinescu, zice colaboratorul revistei **aLitudini**, s-ar face vinovată de solidaritate cu Mircea Eliade. Dar nu numai Monica Lovinescu, ci și Virgil Ierunca și Paul Miron sunt culpabili. "În cazul tuturor acestor personaje, reprezentate simbolic de Mircea Eliade, principala problemă a rămas cea a neputinței desprinderii de trecut...". Nu numai Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Paul Miron, Ioan Cușa trăiesc neputința desprinderii de trecut, ci și "grupul din jurul lui Noica" : "Dintr-un anumit punct de vedere, moștenirea lui Noica a jucat, după 1989, un rol poate mai nefast decât l-ar fi putut avea strategiile lui de supraviețuire intelectuală apolitică din perioada comunistă. Ideologia neoconservatoare în care se regăsesc Gabriel Liiceanu și Andrei Pleșu constituie un obstacol intelectual în cunoașterea istoriei mai recente sau mai îndepărtate".

Nimic nou față de avertismentele pe care le dădeau, prin 1949, 1950, 1951, Ion Vitner, Nicolae Moraru, Traian Șelmaru lui G.Călinescu și "grupului" din jurul său. Nu se putea desprinde de grup și gata! Deși, la rândul lui, G. Călinescu folosise un **cifru al prudenței** pe care ne vom strădui să-l numim în această carte. Nimic nou, sau poate o subliniere, mai categorică azi, a unui fenomen care poate purta numele de **criză identitară**.

UN ROMAN DOCUMENTAR...

Urmare din pagina 21

În cele aproape 400 de pagini ale cărții, Dieter Schlesak nu renunță complet la elementele ficționale și nici la unele inflexiuni emoționale. Adorno afirmase că a scrie poezie după Auschwitz ar fi o barbarie. Acest roman, în care mai ales discursurile memoriei documentează experiențele limită, nu alunecă în factologie. Există o tensiune internă, o regie a dispoziției în spațiul narativ a documentelor și mărturiilor, grupate în capitole, sugestiv intitulate, astfel încât ivirea acelei banalități a răului, în chiar sensul în care Hannah Arendt folosise formula, se produce într-un crescendo fragmentat, în forme deopotrivă discrete și brutale, la fiecare pagină. Adam este singurul personaj fictiv, liantul care prin scurtele sale intervenții ar putea fi vocea auctorială, reluând și punctând empatic vocile venite "de dincolo". În acest palimpsest al groazei sunt inserate imaginile unui trecut în care victime și făptași trăiau alături, în bună pace, fiindu-și și prieteni într-un colț de lume, în pitorești burguri transilvane. În

ultimul capitol al romanului, o cronologie a eliberării lagărului, susținută de povestirile martorilor, victime și făptași ca și de un tulburător fragment extras din memoriile lui Primo Levi, întrebarea "Mai este posibilă după Auschwitz, întoarcerea acasă?" rămîne în cele din urmă lipsită de răspuns...

În scurtul răstimp care a trecut de la publicarea romanului, Dieter Schlesak a avut numeroase întâlniri cu publicul din Germania: la Fundația Friedrich Ebert, La Literaturhaus din Stuttgart, La Ulm, la Institutul Cultural Român de la Viena, la fostele sinagogi din Göppingen și Freudental. În program figurează și altele: la Institutul Cultural Român de la Berlin, la Saarbrücken și Aachen, la Luxemburg, la Sighișoara și Sibiu. De fiecare dată interesul publicului, mai ales al celui tânăr a fost imens iar participarea, extrem de numeroasă. *Capesius, der Auschwitzapotheker* se află în curs de traducere în limba română la editura Polirom, în ebraică, la Yad Vashem, în poloneză, italiană, maghiară și americană.

MARGINEA LUMII (ROMANEȘTI)

Urmare din pagina 12

Încă o coincidență: Ieronim a scris *Despre bărbații iluștri* nu la Roma, ci "în acel mărginaș colț de pământ al Bethleemului"; acolo au con-venit toți. Tot așa procedează bănațeanul, adunându-i laolaltă pe cel ce-și caută orașul și prietenii, pe cel întors în timp, pe cel dintre imaginație și realitate, pe cel cu vocația poeziei, pe autori de scrisori, pe căpitanul transatlanticului (de) prin literatură... și pe mulți alții. "Nu poate exista centru fără margine" avertizează, pe drept, Alexandru Ruja și o demonstrează în această parte a doua a cărții. Ele se pot ignora însă, nu atât reciproc, cât centrul – marginea, după cum limpede se vede azi de la ... margine. În acest context, lucrarea *Printre cărți* primește dimensiuni noi. Alexandru Ruja cuantifică opera literară în funcție de conținut, și nu după adresa mai nouă a celui plecat la centru. "Diversele schimbări în timp pot modifica ierarhia", spune Alexandru Ruja. DA, mai ales dacă se petrec "hic et nunc" și nu aiurea. "Un Banat fabulos, o lume statornică și civilizată, care se vede din așezarea și funcționarea lucrurilor simple" este cel evocat de Petre Stoica, scrie istoricul literar. Iar cu un secol mai devreme, un ardelean drag lui Ruja, scrie cu încântare: "Ajunserăm la Ticvaniul Mare, unul din cele mai frumoase și bogate sate românești din Banat. Inima-ți râdea de bucurie, văzând casele care de care mai mari și mai curate, dar toate acoperite cu cărămizi [...] și-n sfârșit poporul în țeale curate, mulțămît și plin de viață... Căcova este un sat nu mai puțin frumos decât Ticvaniul Mare..." Că Alexandru Ruja citează premeditat asemenea fragmente e firesc și bine, căci nu toți tindem către pseudostoicismul elucubrației universale, poate nici europene neapărat.

În fine, aș sublinia un aspect esențial; dacă periodic critica literară se exhibă fie pentru a plăti polițe, fie pentru a (pro)slăvi, niciodată cu gratuită aroganță, istoria literară profesată de Alexandru Ruja are "ad maiorem suam laudem" un scop declarat... profesoral. "Constat din activitatea directă cu tinerii că interesul pentru lectură a scăzut astăzi chiar și în rândul studenților filologi.[...] Apropierea de acest volum ca și de cărțile comentate aici ar putea fi un gest de repunere a cititului la nivelul importanței pe care îl are în formarea intelectuală. De aceea îl propun celor aflați la vârsta formării prin studiu..." Cum altfel să le arăți neștiutorilor că, spre deosebire de alte domenii, în cel al scrisului – o spune Plinius cel Tânăr – "nici o carte nu este atât de rea, încât să nu folosească la nimic" (vorbim, desigur, despre *cărți*). Pentru aceasta este nevoie însă de *consensio et caritas*, zicea Tusculanul odinioară. Alexandru Ruja le probează pe amândouă azi *printre cărți*.

ORIZONT
Revistă a Uniunii Scriitorilor din România

Redactor - șef: Mircea Mihăieș
Redactor - șef adjunct: Cornel Ungureanu
Secretar general de redacție: Adriana Babeți
Colectivul de redacție: Lucian Alexiu, Paul Eugen Banciu, Dorian Branea, Cristina Chevereșan, Radu Pavel Gheo, Marius Lazurca, Viorel Marineasa, Alina Radu, Robert Șerban, Marcel Tolcea, Ciprian Vălcan, Daniel Vighi.
Concepție grafică: Alexandru Jakabházi
Colectivul tehnic: Sorin Stroe (paginare, prezentare grafică).
www.cceol.com e-mail: orizont@regionalnet.org
REDACTIA: TIMIȘOARA, Piața Sf. Gheorghe nr. 3, telefoane: 29 48 93, 29 48 95
Marcă înregistrată: M/00166
Tiparul executat la S.C. "TIM PRESS" S.A. TIMIȘOARA
Abonamentele se fac la P.T.T.R.
MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE ÎNAPOIAZĂ
ISSN 0030 560 X

Abonamentele se fac la Rodipet, la poziția 4386 din catalog

SPONSORI: MINISTERUL CULTURII, FUNDAȚIA CONCEPT, FUND FOR CENTRAL AND EAST EUROPEAN BOOK PROJECTS

ORIZONT
fundația
a treia
europă
timisoara

andrei pleșu
vladimir tismaneanu
h.-r. patapievici
gabriel liiceanu
mihai-răzvan ungureanu
andrei pleșu
teodor baconsky
gabriel liiceanu
andrei codrescu
vladimir tismaneanu
mario vargas llosa
h.-r. patapievici
nicolae manolescu
nicolae manolescu

un suflu nou

CONFERENCE MICROSOFT
Comunitate și Diversitate
din 2003

Crearea de modele, stabilirea de contacte directe între mari personalități din țară și străinătate cu un public larg sunt condițiile insuflării unui spirit al competiției și transmiterii de valori științifice, culturale și etice. Noua generație are astfel șansa de a intra în legătură directă cu personalități care au devenit personaje, comunicând, meditănd și polemizând pe marginea unor teme de larg interes.

Modalitățile practice de desfășurare a Conferințelor Microsoft demonstrează că nimic nu poate înlocui contactul direct dintre oameni, dezbateră vie și schimbul nemediat de idei, în dorința de a impune pluralismul și comunicarea. Conferințele Microsoft sunt o agoră a celor responsabili, a celor hotărâți să impună un suflu nou într-o comunitate a diversității și valorii.

timisoara constanța brașov arad oradea bucurești iași sibiu craiova chișinău

Your potential. Our passion.
Microsoft